

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Arbejderhøjskolen.

1931

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

M
1931

REDAKTIONEN

Journalist Holger Andersen.
Højskolelærer Michael Andersen.
Sekretær Oluf Bertolt.
Forretningsfører Chr. Christiansen.
Forstander Hj. Gammelgaard.
Forstander Poul Hansen.
Aage Hinrich.
Eigil Holm.
Sekretær Ib Kolbjørn.

ARBEJDERHØJSKOLEN

ELEVSKRIFT
FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE OG
ROSKILDE HØJSKOLE

NR. 2
DECEMBER 1931

UDGIVET AF
ELEVFORENINGERNE I SAMARBEJDE MED
ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~3741~~ H
00
2

SOM FORORD

ønsker Redaktionen at sige Tak for den venlige Modtagelse, det første Hæfte af »Arbejderhøjskolen« overalt har faaet. At finde en Form — og et Indhold — der baade tilfredstiller to forskellige Højskolars Elevkredse og samtidig paakalder en større Offentligheds Interesse, vil jo altid være noget af et Eksperiment. Vi er imidlertid bestyrkede i, at vi har haft Held til at ramme noget af det rigtige, og prøver i dette Nummer at føre Linjen videre. Det er gjort os saa meget lettere, som Medarbejdere og Bidragydere har været særdeles produktive. Et Par Artikler maa af Hensyn til Pladsen staa over til næste Gang.

Hæftet vil forhaabentlig være alle Medlemmer af Elevforeningerne i Hænde inden Jul. Redaktionen benytter derfor Lejligheden til at sende alle Kammerater en Hilsen med de bedste Ønsker for den forestaaende Højtid og det nye Aar.

1947/1521

KAPITALISMENS FREMMARCH DET NYE TYRKI OG DEN NÆRMESTE ORIENT

Tiden 1918—1930 vil sikkert for fremtidige Historieskrivere være kendetegnet af følgende Foreteelser:

1. Europa gaar tilbage i økonomisk og politisk Magt i Forhold til den øvrige Verden.
2. U. S. A. udbreder sin økonomiske Magt over omtrent hele Kloden.
3. Den kolossale Fastlandsmagt U. S. S. R. (Unionen af socialistiske Sovjet-Republikker) bygges op.
4. Orienten vaagner op og indtræder som aktiv Kraft i Verdenspolitikken.

Nogen vil pege paa det ene eller det andet og sige: Dette er det vigtigste, for det vil faa den største historiske Betydning. Derom kan dog endnu intet siges. Ingen af disse Foreteelser staar selvstændige, uafhængige af de andre; de er *alle* Resultater af en lang historisk Udvikling.

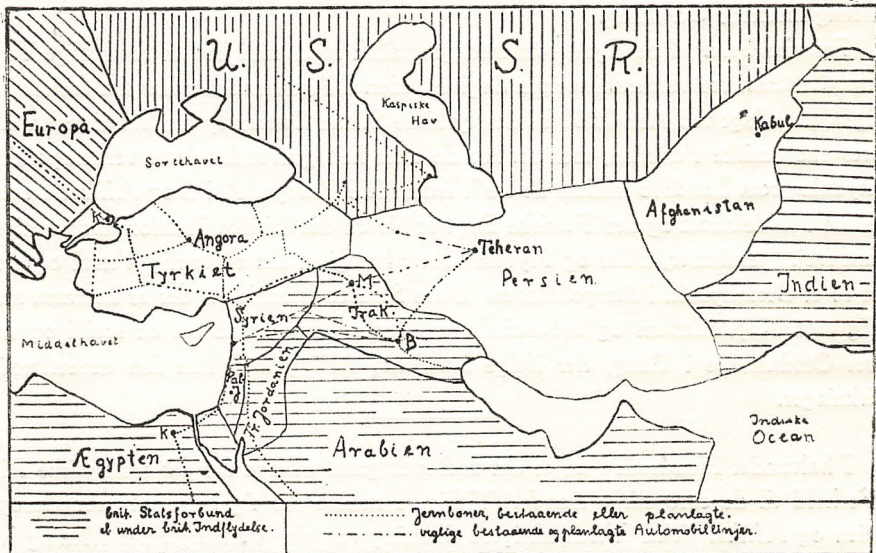
Forasien hører til de Egne, som med geografisk Nødvendighed til forskellige Tider bliver Centrum for verdenshistoriske Begivenheder. I Aarhundreder har det osmanniske Rige (grundlagt ved Aar 1300 af den tyrkiske Sultan Osman I) hindret disse Lande i deres økonomiske Funktion, men nu har de atter helt genvundet deres verdenspolitiske Betydning som Landbro mellem de tre Verdensdele Europa, Asien og Afrika. Landet mellem Middelhavet og den Persiske Bugt er bleven det britiske Statsforbunds vigtigste Landevej. Jernbaner, Biler og Flyvemaskiner har givet det en særlig Værdi og gjort det til et Brændpunkt i Storpolitikken. Disse Samfærdselsmidler, der er kommen samtidig med Kapitalismens og Industrialismens Indtog, har ogsaa sat en social og kulturel Omdannelse i Gang, der ifølge Landenes Beliggenhed kan faa uoverskuelige Virkninger.

I halvandet Hundrede Aar er det uafbrudt gaaet tilbage for det osmanniske Rige i Forhold til de europæiske Lande. Tidligere strakte det sig langt ud over Europa, Asien og Afrika. Ved Verdenskrigens Slutning var det Vestmagternes Mening helt

at slette det af Staternes Række. Men af det osmanniske Riges Ruiner rejste der sig en ny Stat, der kun har det tilfælles med den foregaaende, at den omfatter Kernen af det gamle Rige og Folk: Lilleasien med dets tyrkiske Befolkning.

Lilleasien er et Højland med Bjerge langs Kysterne; Kystegnene faar derfor den meste Regn, de fleste Steder mellem 60 og 90 cm aarlig, mod f. Eks. 18 cm i Konia og 23,6 cm i Angora (i moderne Tyrkisk: Ankara, den ny Hovedstad) i Indlandet. Kystegnene har Middelhavsklima, medens Landets Indre har et udpræget Fastlandsklima med kolde Vintre og hede Somre. I de bedste Egne er der en Befolkningsstæthed som i Danmark (ca. 80 pr. km²), men over meget store Strækninger er den som paa Island (2). Ialt omfatter Landet 1,26 Mill. km² (2½ Gange Tyskland; 29 Gange Danmark) med 14 Mill. Indbyggere.

De klimatiske Forhold i Lilleasien er ikke særlig gunstige. Alligevel rummer Landet store Muligheder, der dog kun kan udnyttes fuldtud ved Hjælp af Staten eller gennem store Organisationer. I andet og første Aartusinde f. Kr. var her mægtige Stater, her var Krøsus Hersker over et rigt Samfund. I Landets Indre findes talrige Levninger af Vandingsanlæg fra det østromerske Riges Storhedstid, da Landet økonomisk blev vel udnyttet. Mange Steder findes rigeligt Vand fra Bjergene; ved Hjælp af hensigtsmæssige Metoder vil den største Del af Lilleasien sikkert kunne dyrkes i Dag som for over Tusind Aar siden.

Som Nation har det nye Tyrki gunstige Grænser, mod Nord og Vest er der Hav, mod Syd dels Randbjerge, mod Øst Bjergland; mindre heldige er Grænserne i den Del af Tyrkiet (28,000 km² med 1,2 Mill. Indb.), som ligger paa den europæiske Side af Bosphorus.

Tyrkiets økonomiske Liv før og nu har mange Ligheder med det russiske. Industrien var kun ringe udviklet. Haandværkets Muligheder ret snævre, Agerbruget meget primitivt. Plove og Harver som Regel af Træ, Gødskning af Jorden faktisk ukendt, Kornet høstedes med Segl og blev tærsket paa den bare Jord ved at lade Husdyrene trampe Kærnerne af. En Intensivering af Landbruget kunde ikke gennemføres uden i Forbindelse med Industrialisering af Landets Erhvervsliv i det hele.

Dette blev ogsaa tilfulde forstaaet af et ikke stort, men ret driftigt Borgerskab og af den akademiske og militære Intelligens i det gamle Rige. Der fandtes imidlertid en Række afgjorte Hindringer for en Modernisering af det økonomiske Liv, og det vil sige, at Tyrkerne var hindret i at hævde sig i Folkenes Eksistenskamp. Først og fremmest var man afhængig af Stormagterne, fordi Landet var økonomisk svagt og stod langt tilbage. — Men hvorfor var det svagt og langt tilbage?

Fordi Statens Opgaver i det gamle osmanniske Verdensrige overfor det moderne Europa langt oversteg den økonomiske og befolkningsmæssige Kraft, som det tyrkiske Folk var i Besiddelse af. Fordi Stormagterne Rusland og England af politiske Grunde havde hæmmet en Udvikling af Landets Erhvervsliv ved at hæmme Udbygningen af Banenettet (i sidste Øjeblik traadte tyske Kapitalinteresser til, og deres Bagdadbaneprojekt blev en af de direkte Aarsager til Verdenskrigen). Fordi man ikke havde aabnet Mulighed for en virkelig industriel Udnyttelse af Landet, hvilket var krævet af Borgerskabet og den Del af Intelligensen, der stod bag den saakaldt ungtyrkiske Bevægelse.

Der krævedes en Europæisering af Samfundet, for at det kunde faa Evne til at hævde sig. Det gamle feudale Samfundssystem skulde afskaffes; en Frigørelse fra Kalifatsystemet, den forældede islamitiske Internationale, maatte gennemføres; Kirkens Magt maatte brydes, man maatte forkaste Religionen som »ordnende Princip« i Samfundet, i Skole og Retsvæsen.

Det osmanniske Styre forstod ikke disse Nødvendighedens Krav. Det maatte gaa til Grunde.

Det nye Tyrki, som er skabt i det forløbne Tiaar efter Verdenskrigen, er et Resultat af, at en ny Klasse er trængt frem og har overtaget Magten.

Det tyrkiske Borgerskabs Gennembrud er sket i Nationalismens Tegn. Det samme Træk kender vi fra Europas Lande. I det osmanniske Rige levede Side om Side en Række forskellige Nationaliteter med vidt forskellige Sprog. Den nærmeste Orients Folk var først og fremmest Muhammedanere, dernæst Syrere, Arabere, Tyrker, Ægyptere osv. Islams Internationale samlede alle Nationaliteter ligesom Kristendommens Internationale i Middelalderen. Men ogsaa de ikke islamitiske Folk som Armeniere og Grækere nød stor Fordel af den nationale og racemæssige Tolerance i det osmanniske Universalrige.

Først i den nyere Tid, da de kristne Armeniere og Grækere havde antaget Nationalitetssidéen fra Vesteuropa, blev Stillingen for disse Folk vanskelig. De blev nemlig benyttet af Stormagterne til at svække og opløse det osmanniske Rige. Russerne benyttede Armenierne som en Kile, der skulde drives ind i det osmanniske Rige og spalte dette. Paa samme Maade og med samme Hensigt har Englænderne benyttet Grækerne, navnlig efter Verdenskrigen. Disse Folk kom saaledes til at virke som farlige og forgiftede Elementer i Staten, og da det nye Tyrki ikke havde noget andet Valg end at gaa til Grunde eller skabe en Stat, der ikke maatte lide af saadanne indre Skavanker, blev Følgen en regulær Udryddelseskrig mod disse Nationaliteter, der blev ladet ynkeligt i Stikken af de Stormagter, der havde benyttet sig af dem. Armenierne blev faktisk helt udryddede paa tyrkisk Omraade; kun en Haandfuld af dette Folk lever nu i den lille armeniske Republik indenfor U. S. S. R. Grækerne, der i et Antal af ca. 2 Mill. levede i Lilleasien, navnlig langs Kysterne i Vest og Nord, hvor de havde været bofaste siden den græske Kolonisation af disse Egne for ca. 3000 Aar siden, er enten jagede ud af Landet eller tilintetgjorte. Efter den græsk-tyrkiske Krig 1919—22 flygtede omtrent 1½ Mill. Grækere ud af Tyrkiet, mens henimod ½ Mill. Tyrkere fra Grækenland førtes til Lilleasien — vel Historiens største Folkeomflytning under Nationalismens Tegn. Kuren har været haard, men rationel. Det nye Tyrki er bleven en ren Nationalstat, fri for den indre Svaghed, som disse Folk betød, dels som illoyale Borgere overfor den tyrkiske Stat og dels som villige Redskaber for fremmede Magter. Det er værd at mærke sig, at der racemæssigt set slet ikke er stor Forskel paa Tyrkerne og de andre Folkeslag i disse Egne; de mongoloide Raceelementer, som det tyrkiske Nomade- og Krigerfolk i sin Tid bragte med sig, er saa at sige helt forsvunden. Vore Dages Tyrkere nedstammer hovedsagelig fra Lilleasiens ældre Folkeslag.

I det gamle Rige var ca. 90% af den tyrkiske Befolkning Analfabeter. Den tidligere benyttede Skrift var saa svær at lære, at det alene var en væsentlig Hindring for en Højnelse af Folkeuddannelsen, dermed ogsaa en Hindring for Opbygningen af

et Statsstyre og Udvikling af Erhvervslivet efter europæisk Mønster. Det ny Tyrki har derfor ogsaa afskaffet den gamle Skrift og erstattet den med et Alfabet af latinske Skrifte tegn, som de bruges i Europa; som hos os skal der nu skrives fra venstre til højre, og Sproget er blevet rensset for de talrige Fremmedord fra Arabisk og Persisk. Alle Mænd og Kvinder under 42 Aar fik Paabud om at lære den nye Skrift. Der er paa den Maade blevet skabt et tyrkisk Sprog, som Befolkningen virkelig kan bruge og forstaa, hvilket selvfølgelig ogsaa er en Betingelse for en kulturel Højnelse af Folket. Gennem Aarhundreder havde det arabiske Sprog været det eneste, der blev regnet for noget. I dette Sprog havde Gud selv fornet Koranens Ord, og derfor var det fuldkomment. Oversættelser af den hellige Bog kunde ikke tillades og har derfor først fundet Sted i den nyeste Tid. Paa den Maade blev Arabisk Fællessprog for hele den islamitiske Verden, akkurat som Latinen i Europa i Middelalderen, og paa samme Maade ogsaa en Hindring for Højnelse af Oplysningen hos de brede Folkelag i alle Nationaliteter. — Skoleme i det osmanniske Rige havde kun ét Fag af Betydning: Religion. I det nye Tyrki er Skoleme gjort fuldstændig verdslige; al Undervisning skal nu være baseret paa videnskabelig Forskning i Stedet for paa Koranen. Man var klar over, at Europas materielle Overlegenhed stod i nøje Sammenhæng med den i Europa herskende Frihed til videnskabelig Forskning og Tænkning. For at naa det ønskede Maal maatte man rette en stor Del af Reformerne direkte mod Religionen, eller maaske rettere mod alt, som kunde give Præsteskabet Magt over Sindene. Præsteskabet og Religionen havde mere end noget andet frosset Folk fast i gamle Sædvaner og Fordomme. I 1924 ophævedes de religiøse Skoler. Religionsministeriet afskaffes. Alt Skolevæsen er nu underlagt et verdsligt Undervisningsministerium. Kirkernes Gods er blevet inddraget under Staten.

Det nye Tyrki har ingen Statsreligion. Dets Styre gaar ud fra — som Socialkematiet i Vesteuropa — at Religion er en Privatsag, dvs. konsekvent Tolerance overfor religiøse Opfattelser. I det moderne Tyrki er Islam, Kristendom og Jødedom lige berettigede.

Selvfølgelig vil Islam leve videre i Tyrkiet. Men den vil blive nødt til at rette sig efter Befolkningens og Statens Tarv. Naar Kirken har maattet falde her som i Rusland, beror det paa, at Folket i begge Tilfælde i Virkeligheden stod overfor det Valg enten at knuse Kirken og de hæmmende Former, som hørte sammen med den, eller blive slaaet ud og trampet ned i Nationernes Konkurrence. Man valgte selv at leve og lade Institutionen dø. Bag Tyrkiets Reforme ligger den Opfattelse, som Mustafa Kemal udtrykker saaledes: »Folk, som stadig holder fast ved Middel-

alderens Aandstilstand, er fordømte til at forsvinde fra Jorden. Tyrken skal være et Lem i den internationale Civilisation!»

Et Led i disse Reformers er ogsaa Kalifatets Afskaffelse. Kalifen, som i Aarhundreder har været samme Person som den osmanniske Sultan, betragtedes som Muhammeds Efterfølger paa Jorden og Hersker over alle Muhammedanere. Baade verdsligt og religiøst var Kalifatet en Institution, som fuldstændig havde overlevet sig selv, og som savnede enhver Forbindelse med Virkeligheden.

Nærmest morsom forekommer os den ikke uvigtige Foranstaltning at afskaffe Fezen. Denne var fælles for alle Muhammedanere. At træde frem for Allah uden Fez var utænkeligt. Men da den mere end noget andet var Symbolet paa det gamle System, maatte den bort. Mustafa Kemal siger derom: »Mine Herrer! Det var nødvendigt at fjerne Fezen, der sad paa vore Hoveder som et Tegn paa Uvidenhed, Fanatisme, Had mod Fremskridt og Civilisation, og i dens Sted som Hovedbedækning sætte Hatten, der er almindelig brugt over hele den civiliserede Verden, og derved vise, at der i Tænkemaade ingen Forskel er mellem den tyrkiske Nation og Civilisationens store Familie.« Det var en af de vanskeligste Ændringer at gennemføre. — Den vakte kun Glæde hos Europas Hattefabrikanter.

Langt mere dybtgaaende er Følgerne af Kvindernes nye Stilling. De maa ikke mere gaa tilslørede, de er bleven løst ud af Haremstilværelsen og draget ind i Samfundets kulturelle og økonomiske Liv.

Den nationale Bevægelse i Lilleasien under Mustafa Kemals Ledelse havde vist sig at være Tyrkiets egentlige Magt. Mens den osmanniske Regering i Konstantinopel stod fuldstændig magtesløs og raadvild, tilføjede Bevægelsen i Lilleasien i 1922 Grækerne et afgørende militært Nederlag og den britiske Regering et lige saa afgørende politisk Nederlag. 1. November 1922 erklærer Den store Nationalforsamling i Angora Sultanen i Konstantinopel for afsat og det osmanniske Rige for opløst. 29. Oktober det følgende Aar proklameres Tyrkiet som Republik, og Mustafa Kemal vælges til Præsident. Præsidenten vælges af Nationalforsamlingen paa 4 Aar, Genvalg kan finde Sted, og 1927 blev Mustafa Kemal genvalg. Præsidenten udnævner Ministerchefen, og denne vælger sine Ministre; Regeringen skal dog godkendes af Nationalforsamlingen; Valgretsaldern er 18 Aar. Som man ser, moderne Parlamentsstyre i Stedet for det gejstlige Monarki.

Dog udøver Mustafa Kemal et vist Diktatur paa lignende Vis som Stalin i Rusland. Parlamentarismen i Tyrkiet var en fremmed Institution, der ikke straks kunde fungere som et naturligt Organ som i de vesteuropæiske Demokratier. Rigsdagens Evne til kraftig og hurtig Handlen var nødvendig særlig i de første vanskelige Aar.

For at hjælpe paa Svagheden i den Retning oprettede Mustafa Kemal et nationalt Folkeparti, som er en meget stram, over hele Landet udbredt Organisation, i nogen Lighed med Ruslands kommunistiske Celler. Adgangen til Parlamentet er faktisk spærret for Folk, som staar udenfor dette Parti; Ledelsen bestemmer reelt, hvem der skal opstilles som Kandidater. Derved faar man eet stort Parti og et virkelig arbejdsdygtigt Parlament. Som Partiformand (ikke i Egenskab af Præsident) ejer Mustafa Kemal — omtrent som Stalin i Rusland — en diktatorisk Magt, som han dog kun benytter sig af i afgørende Øjeblikke.

Et saadant forelaa, da man i 1922 skulde til at erklære det osmanniske Styre og Sultanatet for ophævet. Det var en besk Pille for de i Hertet kongetro og islamtro Tyrkere, og Parlamentet kunde ikke træffe nogen Beslutning. Mustafa Kemal forklarer da for et nedsat Fællesudvalg: »Mine Herrer! Suveræniteten og Retten til at regere kan ikke af nogen overdrages til nogen ved en akademisk Diskussion. Suveræniteten erhverves ved Kraft, ved Magt og med Vold. Ved Vold har Osmans Sønner skaffet sig Magten og behersket den tyrkiske Nation ... gennem seks Hundrede Aar. Nu er det Nationen. ... Det drejer sig ikke mere om at vide, om vi skal give Nationen Suveræniteten i Hænde eller ikke. Det drejer sig ganske simpelt om at konstatere en Virkelighed, som allerede er en fuldbyrdet Kendsgerning. ... Hvis de, som her er tilstede, Nationalforsamlingen og alle vilde finde den Sag ganske naturlig, saa vilde det efter min Opfattelse være særdeles formaalstjenligt. I modsat Fald vil Virkeligheden alligevel blive bragt til Udtryk i de nødvendige Former; men saa er det muligt, at nogle Hoveder vil blive kappet af.«

Forslaget blev hurtigt vedtaget i den af Mustafa Kemal ønskede Form.

En af det ny Tyrkis Grundopfattelser er: uden økonomisk Fremgang, ingen Højnelse af Kulturen! For at opnaa dette, søger man snarest at overføre Tyrkiets økonomiske Liv fra asiatiske til europæiske Former — akkurat som i Rusland. Men i Tyrkiet søger man saa vidt muligt at indrette sig efter det privatkapitalistiske System, mens man i Rusland har foretrukket det statskapitalistiske. En Undtagelse danner dog Banerne, som drives af Staten. Det første store Fremstød for at sætte Fart i en moderne Udvikling af Erhvervslivet er Bygningen af ca. 2000 km Jernbane, som nu snart er tilendebragt. Dette maa siges at være en forbavsende Præstation af det af 12 Aars forfærdelige Krige haardt medtagne tyrkiske Folk. Kendetegnende for Tyrkiets Politik er det, at man ikke lader Stormagternes Kapitalistgrupper faa Del i Jernbanebygningen. Den økonomiske og tekniske Hjælp, man har Brug for, skaffer man sig fra smaa Nationer eller fra besejrede Lande, bl. a. Belgien, Sverige, Danmark og Tyskland.

Ligesom Rusland trænger Tyrkiet paa talrige Omraader til økonomisk og teknisk-videnskabelig Hjælp; det modtager gerne al den Hjælp det kan faa, men stadig under en vis Kontrol fra Regeringen, saa ingen Stormagt faar særlige Rettigheder i Landet. Privat økonomisk Initiativ søges fremmet overalt, og det tiltrænges maaske saa meget haardere, som de økonomisk mest virksomme Elementer i det gamle Rige var de fordrevne eller udryddede Armeniere og Grækere. For at fremme Foretagsomhedens Aand hos Befolkningen har man givet lokalt Selvstyre i ret stor Udstrækning, og fra Regeringens Side stilles der betydelige Krav til dette Styre.

For at fremskynde Europæiseringen af baade det økonomiske og kulturelle Liv har man indført Retssystemer fra Vesten. For Civilrettens Vedkommende har man indført Schweiz' borgerlige Lovbog, Strafferetten har man hentet fra Tyskland, Handelsretten fra Italien, altsammen uden væsentlige Ændringer. Retsforhold, som i Europa er Resultatet af en lang politisk og økonomisk Udvikling, indfører man i Tyrkiet for at fremkalde en lignende Udvikling dér.

Tyrkiets Fremtid afhænger ikke blot af dets indenrigske Politik, men maaske fuldt saa meget af dets udenrigske. De glimrende Resultater, som det opnaaede ved Fredsslutningen i Lausanne i 1924 og senere, skyldes ikke mindst dets dygtige Politikere og Diplomater, der var fuldt paa Højde med Frankrigs og Englands; de havde lært at tænke indenfor universale Rammer, de havde spundet deres Traade midt i den store Politik, de havde virket og tænkt i et Rige, der laa i tre Verdensdele. Megen Dygtighed fordres for at holde Tyrkiet klar af skæbnsvangre Forviklinger.

Landets Beliggenhed mellem tre Verdensdele og paa et Omraade, hvor U.S.S.R.s Interesser nødvendigvis maa støde sammen med den Magt, der behersker Havene, foreløbig det britiske Statsforbund, er uhyre vanskelig, indtil der skabes en virkelig effektiv Organisation af Verdens Stater eller Statsforbund. Tyrkiet er en Bufferstat mellem Unionen af Sovjetstater og det britiske Statsforbund. Klog af bitre Erfaringer søger Tyrkiet at holde sig fri for Indflydelse fra nogen af Siderne, at skabe sig en saa stærk Stilling, at det virkelig kan føre en Neutralitetspolitik. Et Udtryk herfor er det ogsaa, at Angora er gjort til Hovedstad; kun fra Central-Lilleasien kan der føres en selvstændig tyrkisk Politik. U.S.S.R. har en ikke ringe Del i, at den nationale borgerlige Bevægelse i Tyrkiet har kunnet sejre og skabe en stærk ny Stat. Der bestaar ogsaa et Venskabsforhold mellem de to Lande; men nu er Forholdet til England ogsaa ordnet, saa Forholdet er blevet venskabeligt. Moskva har i mange Henseender været Forbillede for Angora. Men Mustafa Kemal har passet nøje paa ikke at blive et Redskab for Sovjetunionens Imperialisme.

Kommunismen tiltalte heller ikke hverken ham eller den Del af det tyrkiske Folk, som han støtter sig paa, Borgerskab og Bønder. Mens Tyrkiet kæmpede mod Grækenland, var Forholdet til Rusland af gensidige Nyttegrunde særlig varmt, dog ikke anderledes, end medens Moskvas Gesandt i Angora dansede med Fru Kemal, og man drak Skaaler paa Venskabet mellem Landene, lod man de kommunistiske Agitatorer hænge rundt om i Landet. Efter at den græske Fare var ovre, og man havde frigjort sig for britisk Indflydelse, maatte U.S.S.R. ogsaa tage Fingrene bort fra Tyrkiet. — Af stor politisk Betydning er Tyrkiets Overenskomster og intime Samarbejde med Persien og Afghanistan. Alle tre Lande ligger i Forlængelse af hinanden som et Bolværk mellem det britiske Havimperium og det russiske Landimperium. I alle tre Lande har der været en stærk national Bevægelse i Forbindelse med et fremtrængende Borgerskab og en bevidst Bestræbelse for en Europæisering af Samfundene, selv om de to ganske vist endnu staar betydeligt tilbage for Tyrkiet, Forbilledet. Vil det lykkes disse Stater at skabe sig en stærk Økonomi og et kraftigt Styre, da vil de i stor Udstrækning kunne tjene til at nedsætte Spændingen mellem U. S. S. R. og det britiske Statsforbund og derved bidrage til at bevare Freden. Mustafa Kemals Politik gaar i den Retning, og bl. a. derved kan den faa verdenshistorisk Betydning.

Et Par Ord om Lederen af det nye Tyrki, Gasi Mustafa Kemal Pascha, vil maaske være paa sin Plads. Mustafa er hans egentlige Navn, hos en Matematiklærer fik han Tilnavnet Kemal = den fortræffelige. Gasi er egentlig en Titel for den højeste Udmærkelse, som kan gives i Tyrkiet, og betyder den sejrriige; ligeledes er Pascha en Ærestitel, der oprindeligt betød Hersker. »Han forstod den politiske Kunst at kunne indskrænke sig til det, der til enhver Tid var muligt. Men samtidig — og deri laa det rent geniale hos denne Statsmand — skød han stadig Udviklingen frem i Retning mod sit Maal«. Saaledes karakteriseres han af Dagobert von Mikusch. Et andet Sted hos samme Forfatter hedder det: »Generalen i Sportsdragt var den rigtige Type paa disse Revolutionsmænd fra Angora. Efter ham formede de sig, ham efterlignede de. Det kunde næsten se ud til, at endogsaa Ansigterne fik hans Træk, de prægedes af Haardhed og Beslutsomhed. Han forstod at vække deres Sans for Disciplin og Organisation, hvilket hidtil havde ligget fjernt fra Orientalernes Bevidsthed. Ogsaa den Puritanisme, der er betegnende for Atmosfæren i Angora, udgik fra ham. Ligesom Cromwell har han givet en hel Generation dens Præg.«

Mustafa Kemal gør Indtryk af at være i udpræget Grad et Pligtmenneske, som udfører sit Arbejde uden større Glæde eller Begejstring, men med ubøjelig Vilje.

Den Revolution, han gennemfører, den borgerlige nationale, er for ham den givne historisk rigtige. I Modsætning til flere af hans samtidige Kolleger som Diktatorer synes han fuldstændig at savne personlig Ærgerrighed.

I Politik har han i høj Grad ladet sig lede af sit historiske Syn. Sine Opfattelser fremsætter han ofte med historiske Beviser. H. G. Wells' Verdenshistorie har han læst og citerer, uden at være enig med Forfatteren. I sine Taler peger han ofte paa Grunden til, at det gamle osmanniske Rige var blevet magtesløst. Det lod Tiden løbe fra sig og stivnede i gamle Former; det glemte at forny sig og maatte saaledes komme til at staa værgeløst i Nationernes Kamp for Tilværelsen. For Mustafa Kemal gælder det, at »ethvert Folk, der vil leve som Nation, ubønhørlig maa følge med i Udviklingens Gang ... maa varetage og udnytte alle Muligheder, maa opbyde alle sine Kræfter og Midler og maalbevidst kæmpe for sin Plads i Solen«.

National Opvaagnen og national Samling er det mest fremtrædende Træk i det politiske Liv i den nærmeste Oriens Lande i Dag. Men hvad er Aarsag til dette? Skulde man give en samlet Forklaring af Begivenhederne, maa det omtrentlig blive denne: Som Følge af Forbindelsen med den vesteuropæiske Verden er der sket en Omvæltning i Samfærdelses- og Produktionsforhold. Kapitalistiske Foretagender er trængt ind rundt om, og Landene er kommen ind i en ny verdensøkonomisk Sammenhæng. Indførselen af billigt Korn fra fjerne Lande har skabt en Landbrugskrise, der er af en ganske anden alvorlig Art end vores hjemlige, og som har forringet Betydningen af Jordbesiddelse meget stærkt. Kort sagt, den kapitalistiske Økonomi er trængt frem og har sprængt det gamle Samfunds sociale Struktur. Den tidligere herskende Klasse var faktisk overalt den jordejende Landadel. Da de nye Former for Produktion og Samfærdsel vandt frem, maatte der dannes nye Klasser. Ved Siden af den gamle Jordadel danner der sig en stærk Klasse af den borgerlige Handels- og Industristand og Byintelligensen. Med stor Hurtighed foregaar i disse Aar denne Proces i Orienten. Ældst og længst fremskreden er den vel i Ægypten og Tyrkiet. I Arabien er den endnu i sin første Begyndelse. Syrien, Palæstina og Irak er især efter Verdenskrigen blevet hvirvlet ind i denne Proces.

Vi ser disse Samfund paa et tidligt kapitalistisk Udviklingstrin. Det unge Borgerkab med dets Byintelligens bliver sig sin Opgave bevidst, det føler sig som Repræsentant for hele Folket og for den nye Tid, og det bliver revolutionært. Et af de første Maal er Skabelsen af Nationalstaten med Borgerne som ledende Klasse — ganske som her i Europa for hundrede Aar siden. Nationalismen er ogsaa en naturlig

Form for den unge Kapitalismes berettigede Krav: Ophævelse af Feudalismen, af Familie- og Lokalpatriotismen (som hviler paa primitivt Agerbrug, Haandværk og lokale Markeder osv.) og Samling af de større geografiske og befolkningsmæssige Enheder, som er nødvendige for den kapitalistiske Økonomi. Først paa et senere Trin i Udviklingen kommer Imperialismen og Internationalismen, der gaar ud paa at samle endnu større Omraader og Folkemængder i en Enhed, der svarer til den langt fremskredne kapitalistiske Udvikling. Men Nationalismen — trods det ejendommelige ved den, at den foretrækker national Frihed fremfor økonomisk Velfærd — har jo ogsaa store Opgaver paa anden Maade. Den frigør en Mængde Evner i Befolkningen, som hidtil var ubrugte, og dermed fører den ogsaa til økonomisk Opsving; navnlig fører den til en Højnelse af Folket derved, at den vækker til Bevidsthed om eget Værd; ved at den sætter dets eget Sprog som Nr. eet, udvikles det til et Kultursprog, der virkelig forstaas af alle; saaledes kan den brede Befolkning virkelig dygtiggøres og højnes.

Men efter en forholdsvis kort Tid, historisk set, bliver Nationalismen en Hæmning, ja, den bliver en Fare for Nationerne i deres Eksistenskamp. Meget af den Krise, vi lider under, har sin Aarsag i, at Vesteuropas højkapitalistiske Stater ikke kan frigøre sig for Nationalisme, der hos os burde være en Saga blot, men som desværre i adskillige Kredse af Befolkningen, baade herhjemme og i andre Lande, lever videre som en reaktionær Kraft. Som Tyrkiet nu har maattet bryde med Islams gamle Internationale, for at bestaa blandt Verdens Nationer, saaledes vil de vesteuropæiske Lande blive nødt til enten at give Afkald paa Nationalismen og gaa over til Internationalismen — i første Omgang maaske en kapitalistisk — eller finde sig i en Skæbne, der ligner den, der blev det osmanniske Riges.

Endnu et Par Ord om Arbejderspørgsmaal i den nære Orient. Med Industrialiseringen og Udviklingen af Transportvæsenet vokser Byerne stærkt og der dannes et stort Byproletariat; dette dannes særlig — som her i Europa i sin Tid — af den Mængde Arbejdere, som Nøden blandt Bønder og Haandværkere driver ind til Byen. De bliver sig efterhaanden bevidst som Klasse, stiller bestemte økonomiske og sociale Krav og bliver klare over deres historiske Opgaver. I det sidste Tiaar har man ogsaa set de første famlende Tilløb til en Arbejderbevægelse i den nære Orient — i et og alt mindende om de første Forsøg her i Vesten.

Da de fleste Lande i Østen hidtil har staaet under europæisk Herredømme, faar Udviklingen dér et andet Forløb. De nationale Bevægelser udgaar fra Borgerklassens Intelligens, men da en Del af Handels- og Industrilederne faar Andel i Udlændingenes Udbytning af disse Lande, finder Nationalismen sin bedste Støtte hos Arbej-

dere og Bønder. De nationale Bevægelser kædes derfor ogsaa paa en for os mærkelig og dog naturlig Maade sammen med sociale Kampe og Krav om Demokrati. Først efter Opnaelsen af national Frigørelse kommer de sociale Modsætninger i Forgrunden, først da begynder den socialistiske Kamp for Arbejdernes Frigørelse, og indtil da maa de socialistiske Bevægelser være stærkt nationalistiske, hvis de overhovedet skal kunne bestaa og have nogen Betydning. Dette forstaar U. S. S. R.s Agitatorer og Diplomater, hvorfor de ogsaa støtter de nationale Bevægelser rundt om i den uden-europæiske Verden; derved opnaar de to Ting: de svækker den vesteuropæiske Indflydelse ude i Verden og de gør et Pionerarbejde for den storrussiske Imperialisme.

Kapitalismen trænger frem i Orienten for fuld Kraft. Den Udvikling, som Europa har gennemløbet i det sidste halvandet Hundrede Aar, har Orienten godt begyndt. Den vil sikkert under Paavirkning fra Højkapitalismen i Vesten forløbe hurtigere end hos os, og den vil faa andre Former. Et er dog givet: Den fører til Nationalisme, men naar denne har gjort sin Gavn træder dens Skyggesider frem, som vi kender dem i Europa. Set paa den Maade aner man en ny Tid i Historien, en Tid hvor Arbejderklassen er ledende, hvor Folkenes Behov og Idéer i Orient og Okcident faar en fælles Retning, og hvor man ud af Nødvendigheden skaber en virkelig Folkenes Internationale.

Frode Kristensen.

LITTERATUR:

- Gasi Mustafa Kemal Pascha*: Die Neue Türkei. 1919—1927. Reden, gehalten von Gasi Mustafa Kemal Pascha in Angora vom 15. bis 20. Oktober 1927 vor den Abgeordneten und Delegierten der Republikanischen Volkspartei. 2 Bind. 1928.
- Dagobert von Mikusch*: Mustafa Kemal. Et Verdensriges Undergang — en Nations Fødsel. Paa Dansk ved Chr. Reventlow. 1930.
- Hans Kohn* (Prof. i Jerusalem): Die nationale Bewegung im Orient. 1928.
— — Nationalismus und Imperialismus im Vorderen Orient. 1931.
- Josef Cohn*: England und Palästina. 1931.
- T. E. Lawrence*: Oprøret i Ørkenen. 1928.
- Gustaf Munthe*: Orientaliskt. Reseskildringar från Turkiet, Syrien och Mesopotamien. 1928.
- Alfred Nielsen*: Muhammedansk Tankegang i vore Dage. 1930.
- J. Østrup*: Islam. 1914.
- J. V. Christensen*: Den store Folkeflytning mellem Tyrkiet og Grækenland. 1927.
-

FRANZ MEHRING:
KARL MARX'S DØD

Marx overlevede kun sin Hustru i fem Fjerdingaar. Men dette Liv var faktisk blot en langsom Død. Engels saa rigtigt, da han, den Dag Fru Marx døde, sagde: »Mohren*) er ogsaa død«.

I dette korte Tidsrum var de to Venner kun sjældent sammen. Derfor tog deres Brevveksling et sidste Opsving. I den glider Marx's sidste Livsaar forbi, rystende ved de smertende Enkeltheder, i hvilke en ubønhørlig Skæbne opløste ogsaa denne mægtige Aand.

Kun hans brændende Ønske om ogsaa at vie sin sidste Kraft til den store Sag, han havde ofret hele sit Liv, bandt ham endnu til Livet. »Jeg er dobbelt medtaget efter Sygdommen«, skrev han den 15. December 1881 til Sorge, »moralsk ved min Hustrus Død, fysisk ved en Opsvulming af Brysthuden og Irritation i Luftrøret. Jeg vil blive nødt til at spille nogen Tid med Forsøg paa at blive rask igen«. Den Tid kom til at vare lige til hans Dødsdag, for alle hans Forsøg paa at genvinde sin Sundhed strandede.

Lægerne sendte ham først til Ventnor paa Øen Wight og dernæst til Algier. Han kom dertil den 20. Februar 1882 med en Forkølelse, han havde paadraget sig under Overfarten. Vejret i Algier var den Vinter og det Foraar saa sludfuldt og uvenligt som næppe nogensinde før. Bedre var det ikke i Monte Carlo, hvortil Marx tog den 2. Maj. Ogsaa den vaade, kolde Overfart hertil tog paa hans Helbred, ogsaa her var Vejret stadig daarligt.

Da han i Begyndelsen af Juni tog Ophold hos Longuets i Argenteuil hjalp det paa Helbredet. Det skyldtes nok ikke mindst Samværet med Familien; men Marx benyttede ogsaa med Held de nærliggende Svovlkilder mod sin kroniske Bronchitis. Et 6 Ugers Ophold i Vevey ved Genfersøen sammen med Datteren Laura forbedrede

*) Karl Marx blev paa Grund af sin oprindelig sorte Manke i Vennernes Kreds kaldt Mohren.

ogsaa hans Sundhedstilstand. Da han i September vendte tilbage til London, saa han rask ud og spadserede ofte sammen med Engels uden Besvær op paa Hampstead-Bakken højt over hans Bolig.

Nu vilde Marx genoptage sit Arbejde. Lægerne havde givet ham Tilladelse til at tilbringe Vinteren, om ikke i London saa dog ved Englands Sydkyst. Da November-taagen truede, tog han til Ventnor, men ogsaa her fandt han kun Regn og Slud, der bragte ham nye Forkølelser og i Stedet for Bevægelse i fri Luft paalagde ham en svækkende Stuearrest. Paa videnskabeligt Arbejde kunde det ikke nytte at tænke. Alligevel fulgte Marx med levende Interesse alle videnskabelige Fremskridt, ogsaa de, der laa hans eget Arbejdsfelt fjernt, som f. Eks. Deprez' Eksperimenter paa Elektricitetsudstillingen i München. En trykkes og mismodig Stemning kommer til Udtryk i hans Breve; da de uundgaaelige Børnesygdomme meldte sig i det unge franske Arbejderparti, ærgrede han sig over den Maade, hans Svigersønner fremførte hans Synspunkter paa. »Longuet er den sidste Proudhonist og Lafargue den sidste Bakunist. Gid Pokker havde dem!«, skrev han. Det var ogsaa paa det Tidspunkt, det bevingede Ord, der siden har glædet alle Filistre saa meget: »For mit personlige Vedkommende er jeg i hvert Tilfælde ikke Marxist!«, undslap ham.

Saa kom den 11. Januar 1883 det afgørende Slag, hans Datter Jennys pludselige Død. Allerede næste Dag vendte Marx tilbage til London med en ondartet Bronchitis, hvortil snart efter kom en Strubehovedbetændelse, der næsten gjorde det umuligt for ham at synke. Han bar de største Smerter med stoisk Ro, men drak hellere en Liter Mælk — hvad der før vilde have været ham en Gru — end han spiste fast Føde. I Februar dannede der sig en Byld i Lungen. Lægemidlerne prellede af paa hans Krop, der nu igennem 15 Maaneder var blevet overfyldt med Medicin; de svækkede højest Appetitten og forstyrrede Fordøjelsen. Fra Dag til Dag blev den syge magrere. Dog opgav Lægerne ikke Haabet. Hans Bronchitis var næsten overstaet, og Synkningen blev lettere. Saa kom dog Afslutningen uventet. Om Middagen den 14. Marts sov Karl Marx stille hen, siddende i sin Lænestol.

Midt i Sorgen over det uerstattelige Tab fandt Engels dog, at det bar Trøsten i sig selv. »Lægekunsten havde maaske kunnet skaffe ham nogle Aars vegeterende Eksistens, et Liv som et hjælpeløst, gradvis hendøende Væsen. Men det havde Marx aldrig holdt ud. At leve med de mange ufuldendte Arbejder for sig, med Tantalustrangen til at fuldende det og Umuligheden heraf — det vilde have været langt bitrere end den milde Død, der rev ham bort. Døden er ingen Ulykke for den, der dør, men for den, som bliver tilbage, plejede han at sige med Epikur. At se denne vældige, geniale Mand vegetere som en Ruin af sig selv til Ære for Medicinen — og

til Spot for Filistrene, som han saa ofte havde jaget Skræk i Livet, da han stod i sin fulde Kraft — nej, saa er det tusind Gange bedre, at vi lægger ham i den Grav, hvor hans Hustru hviler.«

Den 17. Marts 1883 blev Karl Marx bisat. Familien havde afslaaet alt Ceremoniel; det vilde her kun have været en skurrende Misklang. Kun nogle faa trofaste stod rundt om den aabne Grav: Engels, Lessner og Lochner, de gamle Kammerater helt fra Kommunisternes Forbund; fra Frankrig var Lafargue og Longuet kommet, fra Tyskland Liebknecht; Videnskaben var repræsenteret af to Mænd af første Rang, Kemikeren Schorlemmer og Zoologen Ray Lancaster.

I jævne og oprigtige Ord gav Engels sin døde Ven den sidste Hilsen med paa Vejen, idet han søgte at give et Billede af, hvad Karl Marx havde været for Menneskeheden:

»Den 14. Marts Kl. 2 $\frac{3}{4}$ om Eftermiddagen udaandede Nutidens største Tænker. Kun et Par Minutter havde han været overladt til sig selv; da vi kom tilbage, var han sovet ind — for stedse.

Hvad det kæmpende europæiske og amerikanske Proletariat, hvad den historiske Videnskab har mistet i denne Mand, lader sig overhovedet ikke maale. Snart nok skal vi mærke, hvilket Hul der er revet ved denne Kæmpes Død.

Som Darwin opdagede den organiske Naturs Udviklingslov, saadan fandt Marx Udviklingens Love for det menneskelige Samfund: den hidtil under ideologiske Overbygninger skjulte simple Kendsgerning, at Menneskene maa have noget at spise og drikke, skaffe sig Klæder og Husly før de kan beskæftige sig med Politik, Videnskab, Kunst og Religion. Produktionen af de umiddelbare materielle Livsfornødenheder, et Folks eller et Tidsrums økonomiske Udviklingstrin, danner altsaa det Grundlag, ud fra hvilket Statsformerne, Retsopfattelsen, Kunsten, ja, selv de religiøse Forestillinger hos de paagældende Mennesker har udviklet sig. Ud her fra maa de forklares, mens man tidligere har forsøgt det omvendte.

Men ikke nok hermed. Marx paaviste ogsaa den særlige Udviklingslov for det nuværende kapitalistiske Produktionssystem og det af dette udsprungne borgerlige Samfund. Opdagelsen af Merværdien kastede pludselig Lys herover, mens alle tidligere Undersøgelser, saavel af borgerlige Økonomer som af socialistiske Kritikere, havde forvildet sig ud i Mørket.

To saadanne Opdagelser skulde være nok for et Menneskeliv. Lykkelig den, hvem det er forundt at gøre blot én saadan. Men paa hvert enkelt Omraade, som Marx beskæftigede sig med — og det var mange, og det ikke blot flygtigt — paa hvert enkelt Felt, endog paa Matematikkens, gjorde han selvstændige Opdagelser.

Saadan var Videnskabsmanden. Men det var ikke engang den halve Mand. Videnskaben var for Marx en Historien bevægende, en revolutionær Kraft. Thi hvor stor Glæde end en Opdagelse i en eller anden teoretisk Videnskab, hvis praktiske Virkning endnu ikke kunde overskues, beredte ham, langt større var hans Glæde, hvor det drejede sig om en Opdagelse, der straks greb revolutionerende ind i Industrien, ind i den historiske Udvikling. Saaledes fulgte han til det sidste Udviklingen og Opdagelserne paa Electricitetens Omraade.

Thi Marx var først og fremmest revolutionær. Paa den ene eller den anden Maade at medvirke til det kapitalistiske Samfunds Fald, fremskynde Frigørelsen af Arbejderklassen, som han havde vakt til Bevidsthed om dens egen Stilling, til Forstaaelse af Betingelserne for dens Frigørelse — det var hans Livskald. Kampen var hans Element. Og han har kæmpet med en Lidenskab, en Sejghed, et Resultat, som kun faa. »Rhinsk-Tidende« 1842, »Vorwärts« i Paris 1844, »Tysk-Tidende« i Bruxelles 1847, »Ny Rhinsk Tidende« 1848—49, »New York Tribune« 1852—61 — hertil Mængder af Kampbrochurer, Arbejde i Organisationerne i Paris, Bruxelles og London, til endelig Internationale skabtes som Kronen paa Værket — i Sandhed ogsaa det er et Resultat, hvis Skaber kunde være stolt, selv om han ikke havde naaet andet.

Og derfor var Marx den Mand i Tiden, der var mest hadet, om hvem der var udbredt mest Usandhed. Regeringer, enevældige saavel som republikanske, udviste ham; Bourgeoisiet, det konservative som det demokratiske, løj om Kap om ham. Han fejdede det hele til Side som Spindelvæv, gav ikke Agt paa det, svarede kun i yderste Nødstilfælde. Og nu er han død, æret, elsket, begrædt af Millioner revolutionære Meningsfæller fra de sibiriske Bjergværker, over hele Europa og Amerika til Kalifornien, og jeg tør dristigt sige: Han havde mange Modstandere, men næppe en personlig Fjende.

Hans Navn og hans Værk vil leve videre gennem Aarhundreder.«

(Oversat af Ib Kolbjørn.)

RADIOENS KULTUROPGAVER

AF ET FOREDRAG I ARBEJDERNES RADIO-KLUB

Børsspekulanten, den danselystne unge Pige, Radioteknikeren, Husmanden paa den jyske Hede, Fodboldfanatikeren, Fiskeskipperen paa Havet, den arbejdsløse Musiker — hver har sin særlige Synsvinkel, hvorfra han eller hun betragter og bedømmer Radiofonien, stiller sine Krav til den.

Jeg vil forsøge at vurdere Radiofonien som Højskolemand, ud fra de Idéer, der maa være de ledende i Gerningen paa en Arbejderhøjskole. De mere specielle Synsmaader lader jeg staa ved deres Værd; Børskurser, Vejmeldinger, Presseavis, Varenoteringer, Sportsreferater, Lyttermeddelelser m. m. skal jeg ikke indlade mig paa at vurdere Betydningen af. Det er jo heller ikke dér, Tampen brænder.

Højskolens Indstilling over for Radiofonien maa ogsaa være en nogen anden end f. Eks. »den højere Skoles« eller Fagskolens. Højskolen er ikke en Eksamensskole, der udruster Folk til en bestemt Livsstilling, et bestemt Levebrød. Dens Maal er ikke at frembringe bedre Sagførere, Tømrere eller Musikere, men at udvikle sine Elever rent menneskeligt, gøre dem mere egnede til at leve, mere selvstændige, dømmekraftige, kort sagt hjælpe dem til at blive Personligheder. Højskolen er en *Kulturskole*.

Hertil kunde man nu bemærke: Er Radioen da ikke noget rent upersonligt, noget mekanisk, som vil virke stik modsat det, som en Højskolemand sætter sig som Formaal.

I Radioens første Tid kunde man ofte høre Udtalelser som denne: »Nu har Menneskene igen faaet et nyt Stykke Legetøj, et goldt og indholdsløst Tidsfordriv, der vil lede dem bort fra sjælelig Koncentration, fra personlig Udvikling, fra alt det, som udgør Kernen i Kultur«.

Vi har spurgt os selv: Gør Radioen ikke Folk til en Slags Kalejdoskopmennesker, eller for at bruge et mindre pænt Udtryk: Rusk-om-Snusk-Mennesker? Man drejer paa Kontakten, bevæger nogle Skruer og Klapper og hører, til Kaffen og Cigaretten, en Stump af en katolsk Gudstjeneste i Warszawa, et Foredrag om eenæggede Tvil-

linger, en Jazzmelodi med den yndefulde Titel: »Hvad gør du med dit Knæ, lille Hans«, derefter en Historie i fynsk Mundart, en Militærmarch af Sousa og atter et Foredrag om Folkedragter paa Hobro-Egnen, om Parcivalsagnet eller om Stjerne-taagen i Orion. Altsammen færdigtygget, ja næsten færdigfordøjjet. Men hvordan gaar det med Lytternes Fordøjelse? Mon det ikke passerer temmelig virkningsløst gennem hans Spiserør og Tarmkanal? Mon det efterlader andet end Tomhed eller Kaos?

Saadanne Tvivl og Indvendinger vil man den Dag i Dag ofte møde hos fornuftige Folk. De har svært ved at se, at Radio kan have noget med Kultur at gøre.

Imidlertid har Radioen udviklet sig efter sine egne Love, de samme ekspansive, eksplosive Love, som raader overalt, hvor den moderne rationelle Teknik trænger ind.

Det er ikke mere muligt at se paa Radiofonien blot med et skeptisk Skuldertræk eller et surt Smil. Den er blevet en Verdensmagt, en revolutionær Kraft med Forbindelser i hele vor Tids Kultur. Med ca. $\frac{1}{2}$ Million Modtagerapparater tør det antages, at mindst hvert andet Menneske i Danmark er »Lytter«. Man maa regne med Radioen som Ven eller Fjende. Man maa spørge sig selv: Hvad kan den blive til? Hvordan kan vi faa det mest mulige ud af den?

Mit Forsøg paa at besvare disse Spørgsmaal, maa nødvendigvis til en vis Grad forme sig som en Kritik af den bestaaende Radiofoni. Denne er ganske vist kun et Barn endnu, næppe nok naaet ind i den skolepligtige Alder. Den er tilmed et fremmeligt Barn, har i Sandhed gjort Kæmpefremskridt paa sin korte Livsbane, ikke blot af rent teknisk Art, men ogsaa i Henseende til Programmets Sammensætning og Lø-dighed.

Radiobarnet har Krav paa, at vi yder det en vis Taalmodighed under Væksten. Men vi vil ogsaa have Lov til at gøre vort til, at det ikke vokser skævt.

Inden jeg gaar over til en Betragtning af selve Radioprogrammet, vil jeg nævne en lille Ting, som vist overses af de fleste: Radioen er for adskillige Lyttere blevet en teknisk Fritidsbeskæftigelse, en lille Kolonihave inden for Stuens fire Vægge. I vor Tid, hvor Arbejdet paa saa mange Omraader bliver stadig mere sløvende og mekanisk, og hvor Fritiden bliver længere, kan en Højskolemand ikke lade være med at spekulere over, hvordan denne Fritid kan udnyttes paa den sundeste og mest nærende Maade. Det nytter nemlig ikke at forlange, at det store Flertal skal anvende den udelukkende til Læsning og Studier. Vi trænger næsten alle til en Islæt af Adspredelse og interesseret legemligt Arbejde for at kunne være friske til Læsningen af Bøger og Blade, Studiekredsarbejde osv. Og derfor hilser vi enhver nok saa lille Hjælp paa dette Felt velkommen. Jeg tror desuden, at mange gennem Sysselsættelse

med Radioapparatets tekniske Mysterier har erhvervet sig Interesse for og Indsigt i naturvidenskabelige Problemer af langt større Rækkevidde.

Betragter vi nu selve vort hjemlige Radio-Program, vil man se, at over Halvdelen er helliget den rene Underholdning. Alene Dans og anden »lettere« Musik optager ca. 50 pCt. af hele Programmet.

Det vilde være ganske forkert at bryde Staven over »den rene Underholdning«. Den har sin berettigede Plads i en sund sjælelig Diæt. En Mand, der har virket 14 Timer uafbrudt med anstrengende intellektuelt Arbejde, har Lov til og gør maaske klogt i at lægge sig i Seng med »Rocambole« eller »Greven af Monte Christo«. Knaldromanen leder hans Hjerneceller ind i helt nye Baner og bringer hans Sind den Hvile, der kan føre ham over i den styrkende Søvn, han maaske ellers ikke kunde finde.

Adspredelser er nervelægende, naar man forstaar at vælge dem rigtigt, i de rigtige Doser og til de rigtige Tider. Her gælder det i udpræget Grad, at enhver maa være sin egen Læge. En trænger til at le, saa Taarerne triller ned ad Kinderne, en anden vil røres til Taarer, en tredie vugges i Danserytmer.

At Underholdningen er kommen til at indtage en saa fremtrædende Plads i Radio-programmet, skyldes Radioens Herkomst fra den tekniske Legetøjsbutik og fra dens Opvækst i private Selskabers Varetægt.

Men — Radiofonien er ikke mere et Etablissement Lorry, der ene og alene indstiller sit Program efter, hvad der behager et betalende Publikum. Radioen er heldigvis ikke som Filmen vedblevet at være et privatkapitalistisk Foretagende; den er en Statsinstitution, et *offentligt Anliggende* lige saa vel som Universitetet, Sundhedsplejen, Jernbanerne, Folkeskolen osv. De Krav, der med Rette stilles til Radioen, er derfor af en helt anden Art end dem, der kan stilles til et Cirkus eller et Loppeteater.

En Statsinstitution maa først og fremmest sætte sig Samfundsformaal, kulturelle Formaal; Radioen skal som andre offentlige Anliggender tjene til at øge Folkets Sundhed og Styrke.

I hvilken Grad vil denne brogede, kalejdoskopiske, stundesløse Radio være i Stand til dette?

Vi vil betragte Programmets Hovedafsnit særskilt.

Foredragene (der optager ca. 10 pCt. af Programmet) vil da først vække en Højskolemands Interesse. Foredraget var i den gamle, historiske Højskole fremfor noget »det levende Ord«. Her opstod den personlige Kontakt mellem Taler og Tilhører, som skulde til for at sætte den sidste i Svingning, »vække ham af Dvale«. Til denne Kontakts Opnaaelse spiller Mimik og Gestus en væsentlig Rolle — først og

fremmest Talerens; men ogsaa Tilhøreren virker tilbage paa ham, besjæler og opmuntrer ham, hvis det gaar, som det skal.

Her kommer Radioens Gengivelse af det talte Ord naturligvis til kort, selv om Foredragsholderens Stemmeføring, Pavsene m. m. formaar at gøre en vis Virkning ogsaa der, og Oplæsningen ved en Speaker i Reglen ikke kan erstatte det Plus af Personlighed, som Talerens egen Stemme meddeler.

En af vort Lands højst begavede Talere sammenlignede fornylig Radioforedraget og den levende, besjælede Tale Ansigt til Ansigt med henholdsvis Skralden og Nattergalen i H. C. Andersens »Nattergalen«.

Men Radioforedraget har ogsaa sine Fortrin og sin Mission. Det er jo ikke alle de Foredrag, der rulles ud fra Landets Tusinder af Talertribuner, som er lutter Nattergalesang. Og det er heller ikke altid, det er stort bevendt med Lødigheden. Mon ikke mangen Taler trøster sig med, at han dog altid véd en Del bedre Besked end sine Tilhørere, og at det ikke gør saa meget, hvad han serverer for dem, naar han forstaaer at lægge den rette Følelse eller det rette agitatoriske Sving ind deri. Der præsteres Aaret rundt adskillige Tons Bavl fra Taler- og Prædikestole her i Landet.

Men den, der tager Plads foran Mikrofonen, han véd, at der er en vis Sandsynlighed for, at én eller flere Sagkyndige paa det Felt, han skal tale om, sidder ved Højtaleren eller med Telefonen for Øreme. Det er ganske uhyre sundt for hans Samvittighed. Han skal nok vogte sig for alt for letfærdige Paastande eller for at gaa paa Rævekløer for at lefle for Uvidenheden og Sentimentaliteten.

Radioen virker utvivlsomt højnende paa Foredraget, fordi Taleren føler sig under Kontrol.

Dernæst er det en Fordel, at Foredraget skal være kort. Paa 27 Minutter skal det gøres. Der er ikke megen Plads for Fyldekalk eller Væven Vadmæl. Sagen skal fremstilles klarest muligt og med de færrest mulige Ord. Radioen er en Skole i Koncentration baade for Taler og Tilhører.

Radioen virker overordentlig afslørende overfor alle falske Betoninger i Talen, overfor Svulst og hul Deklamation. Man kan hyppig gøre Prøve derpaa ved at lukke op for Apparatet under en Prædiken, være sig fra Danmark eller Udlandet. Ogsaa »sjælende« Oplæsere og Skuespillere er Radioen haard ved. I disse Henseender virker Radioen opdragende paa Publikums Smag og sunde Kritik, og der gives dergennem en Chance for at ogsaa Fordringerne til det frie Foredrag skærpes.

Største Delen af Foredragene er af rent saglig Art, tekniske, faglige, videnskabelige. Om disse kunde man maaske hævde, at Folk ligesaa godt og hurtigere kunde læse dem i et Tidsskrift. Men det er kun faa, der har Raad til at holde Tidsskrifter,

og desuden opfatter mange bedre gennem Øret end gennem Øjet. Af langt større Betydning er dog de Foredrag, der formaar at sætte Tilhøreren i Bevægelse, give ham Impulser til Overvejelse, til Viderestudium, til Handling, de Foredrag, der fører ham ind i Tidens Strøm, i dens aandelige og materielle Brydninger. Og her er Kravet om »Saglighed«, der saa ofte har været stillet, ganske forfejlet. Et saadant Foredrag maa netop ikke være neutralt, farveløst. Skal det bære Frugt, maa Taleren bekende Kulør, maa ikke skjule sit personlige Standpunkt under en forløren saglig Maske.

Jeg ved, at der netop paa dette væsentlige Omraade er sket og vil ske større Fremskridt i vor Radiofoni. Censuren, der skulde sikre »Sagligheden«, rense Ordet for Salt, er, saa vidt jeg ved, længst udryddet. Og det er vist ingen Hemmelighed, at det er Arbejdernes og Højskolens Repræsentanter i Radioledelsen, der er Skyld i disse Fremskridt. Lad der kun blive endnu mere Plads for det frie Ord i Radioen!

En særlig vækkende Form for »det levende Ord« i Radioen tror jeg, at Diskussionerne har været, baade de Taledueller, der er arrangeret foran Mikrofonen, og de Transmissioner af »virkelige« Diskussioner, der ved enkelte Lejligheder har fundet Sted. Jeg har flere Gange erfaret, at disse Drøftelser er blevet fortsat mellem Lytterne, og jeg har selv set stort Udbytte af, at Emnet Dagen efter er taget op til Viderebehandling i Arbejderskolen. Radioen kunde byde Vestjyden en Lejlighed til at overvære et københavnsk Arbejdersmøde, en stormfuld Aften i Studenterforeningen eller en dito Aktieselskabs-Generalforsamling og for os alle aabne Synet ind i nye Verdener. Paa Transmissionens Omraade ligger endnu mange af Radioens største Muligheder gemt.

Jeg tror endvidere, at Radioens Undervisning i Sprog vil kunne faa meget stor Betydning. Radiofonien har Raad til at engagere Landets største Dygtigheder paa hvert Omraade, og den kan lade afholde Foredrag o. lgn. af Udlændinge. Men ogsaa den lette Adgang, som enhver »Lampelytter« har til at høre berømte Mænd i fremmede Lande tale, de Mænd, han daglig læser om i sine Aviser, maa virke ansporende paa hans Trang til at lære fremmede Sprog. Dog tror jeg, at de fleste for at kunne følge Radioundervisningen med Udbytte bør have noget Kendskab til Sprogets Begyndelsesgrunde. Derfor vil Radioens Sprogundervisning utvivlsomt styrke Kravet om, at mindst ét af Hovedsprogene indføres som Fag overalt i Folkeskolen. Radioen vil derved efterhaanden fremme international Forstaaelse og Kulturfællesskab mægtigt. At Radioen nu ogsaa (Rækkefølgen baglænds) har indført Undervisning i Dansk, maa naturligvis hilses med Glæde.

Mon det er et frugtesløst Ønske, at Radioen engang skulde kunne finde en Form, hvorunder det blev muligt at give vort Folk lidt Begreb om rationel Regnskabsføring,

lidt Evne til at bedømme og vurdere et offentligt Regnskab? Hvis en saadan Evne blev almindelig, vilde vi utvivlsomt blive fri for mange »Affærer«, for meget Smøleri og Uorden i Forenings-, Sogneraadskasser m. m. — en bedre Garanti for Orden i slige Sager end alle mulige Bestemmelser om autoriseret Revision.

Vi kommer dernæst til det store Grænseomraade mellem »Kulturpaavirkningen« og den rene Underholdning, til Teateropførelser og egentlige Hørespil, Oplæsning og Deklamation, Sang og Musik.

Ogsaa her maa der over en Statsradiofoni staa skrevet som over det kgl. Teaters Scene: »Ej blot til Lyst«! Der kan være en mægtig opdragende Faktor i alle disse Ting, naar de gribes an paa den rette Maade.

Jeg kan ikke udgive mig for Sagkyndig paa disse Omraader, og jeg har — heldigvis — som de fleste kun Tid til at høre en uendelig ringe Brøkdel af, hvad Radioen byder paa. Men jeg har dog et bestemt Indtryk af, at *her* er endnu meget tilbage at ønske, ja, at der ikke sker store Fremskridt paa dette Felt.

Der huserer slemt med »Frikadeller« i Radioen, præsteres megen deklamatorisk Svada, megen Lavloftethed og »Hyggelighed« af den Art, som man kunde betegne som »den daarlige Nationalisme«: Konferencier-Brandere, som man kan blive syg af at høre paa, Potpourrier af intetsigende Musik og Sange fra den daarligste Smags Tid i forrige Aarhundrede, Romantikens Forfaldstid, Smaaaborgerlighedens Glanstid.

Hørespillet, der maa have en stor Fremtid for sig, har endnu ikke fundet sin Form. Alt, hvad jeg har hørt af den Art herhjemme, har været indholdsløst og virkningsløst. Selv de Natur- og andre Lyde, der forekommer i Stykkerne, gør Indtryk af at være frembragt med gamle Teaterrekvisiter. For at frembringe den rette Illusion, burde der utvivlsomt eksperimenteres med Rum af særlig Form, med Lydspejl o. desl.

Men ogsaa selve Spillet kræver en særlig Teknik. Jeg hørte engang fra en tysk Sender et Hørespil, der handlede om den berømte afdøde Sanger Caruso. Ved Hjælp af brat skiftende Lydbilleder (man kunde passende kalde det »Phonomontage«) — Grammofonplader med Sangerens Stemme, Atlanterhavsdampers Fløjten, Tilhørermængdens Larm, Megafonens Raaben hen over New Yorks Tage, Lægernes sagte Samtale ved Operationsbordet o. m. a. — var der skabt et Billede af denne Mands tragiske Kapløb for Kærligheden, Verdensberømmelsen, Døden, et Billede af gripende Virkning. Her var virkelig noget, der varslede om en ny og stærk Kunstform.

Musiken optager alene Halvdelen af hele Radioprogrammet. Radioens Gengivelse har endnu tekniske Mangler, som vel næppe helt kan afbødes. De enkelte Instrumenters klanglige Karakter svækkes eller forvanskes mere eller mindre. Men Musikens

Arkitektur, Stemmernes Bevægelse i Forhold til hinanden og Rytmen giver Radioen uden Afsvækkelse. Og deri ligger vel netop det kulturelt mest værdifulde i Musiken.

Radiostatistiken skelner mellem den »lødige« eller »højere« Musik: Operaer, Klaversoli, Kammermusik o. l. — og den »lette« Musik, der udgør den langt overvejende Del af denne Afdeling.

Ikke desto mindre viste Afstemningen for et Par Aar siden et overvejende Ønske hos Lytterne om at indskrænke den første, kulturelt værdifuldere Musik. Dette er saa meget mere mærkeligt, som det inden for den lette Musik er et Antal gamle Travere, der atter og atter gaar igen.

Radioen har den store Opgave at lære det store musikelskende Folk at forstaa og uddrage Værdien af den gode Musik, af de Værker, der kan nævnes i samme Aandedrag som Michelangelos og Rembrandts Kunstværker, Shakespeares Dramaer eller Dostojewskijs Romaner.

De musikforklarende Foredrag, der har været holdt i Radioen, har sikkert været hørt med Glæde af mange. Men det er ikke alene Musikindholdet, der bør forklares. Ogsaa den sociale, den kulturhistoriske og musikhistoriske Baggrund skal fremstilles for Lytterne.

Og her vil det sikkert være rigtigt at begynde — ikke med Palestrinas Kirkesmusik, Bachs Fuger og Beethovens Sonater, men netop med den Musik, som Folk i Forvejen kender og elsker, Strauss' Valse, Offenbachs Operetter, Jazz, Militærmarcher og sentimentale Arier, de daarlige Ting ikke at forglemme, alle har de lige saa vel deres kulturelle og sociale Baggrund som Folkevisen, den franske Enevældes Musik eller den romantiske Sang. Musikprogrammet lægger Beslag paa saa megen Tid, at der er Plads nok til at indlægge saadanne Forklaringer og drage Sammenligninger, der for Lytterne vilde give Musiken et helt nyt Indhold og gøre den til en virkelig Kulturfaktor. Og paa samme Tid vilde Vejen banes til Forstaaelse af den mere indholdsrige Musik.

Der kan saaledes stilles Krav og Ønsker nok til Radioen, og uden Tvivl indeholder den saa store Udviklingsmuligheder, at vi om faa Aar kan opstille en endnu mere fordringsfuld Ønskeseddel.

Men Radioens Kulturproblem er ikke udtømt med en Reform og Videreudvikling af Radioprogrammet. Fuldt saa vigtig er i Virkeligheden »Lytterkulturen«, Evnen til at gøre det rigtige Udvalg af den uhyre Spiseseddel og frugtbargøre det hørte. Det vil blive en Opgave i Fremtiden at søge efter Veje, hvor Lytterne i Fællesskab kan tage fat paa Opdyrkningen af dette hidtil ganske upaaagtede Felt.

Hj. Gammelgaard.

RUBEARBEJDERNES SANG

AF GERRIT ENGELKE •
PAA DANSK AF H. CHANSEN.

Vi hugger, vi hakker
med bøjede Nakker, —
een trællende Takt
i den voksende Skakt.

Vi falder, vi falder paa gængende Skaale
dybt ned til den vældige, jordklamme Tarm.
De andre, de svæver paa gængende Skaale
stejlt opad til Lyset, til Livet, til Larm.
Vi falder, vi falder paa gængende Skaale.

Vi hugger, vi hakker
med bøjede Nakker, —
een trællende Takt
i den voksende Skakt.

Vi banker, vi banker, vi borende Orme,
dybt under den rige, pulserende Dag.
Dybt, dybt under Havet og dybt under Taarne,
langt borte fra Sommer. Med dødstrætte Slag.
Vi banker, vi banker i Kullenes Lag.

Vi hugger, vi hakker
med bøjede Nakker, —
een trællende Takt
i den voksende Skakt.

Vi nærer dem alle med levende Varme:
 Det gloende Gab i Atlantens Palads,
 de jagende, gungrende Jerntoges Sværme,
 Lanternernes, Lygternes lysende Gas,
 de rygende Højovnes glødende Tarme.
 Vi nærer dem alle med levende Varme.

Vi hugger, vi hakker
 med bøjede Nakker, —
 een trældende Takt
 i den voksende Skakt.

Vi kunde med vore buldnede Hænder
 udslukke i Verden hvert Lys og hver Brand!
 Men evigt vi borer og banker og tænder
 ved Nat og ved Dag hvert et Lys og hver Brand.
 Vi banker og borer med buldnede Hænder.

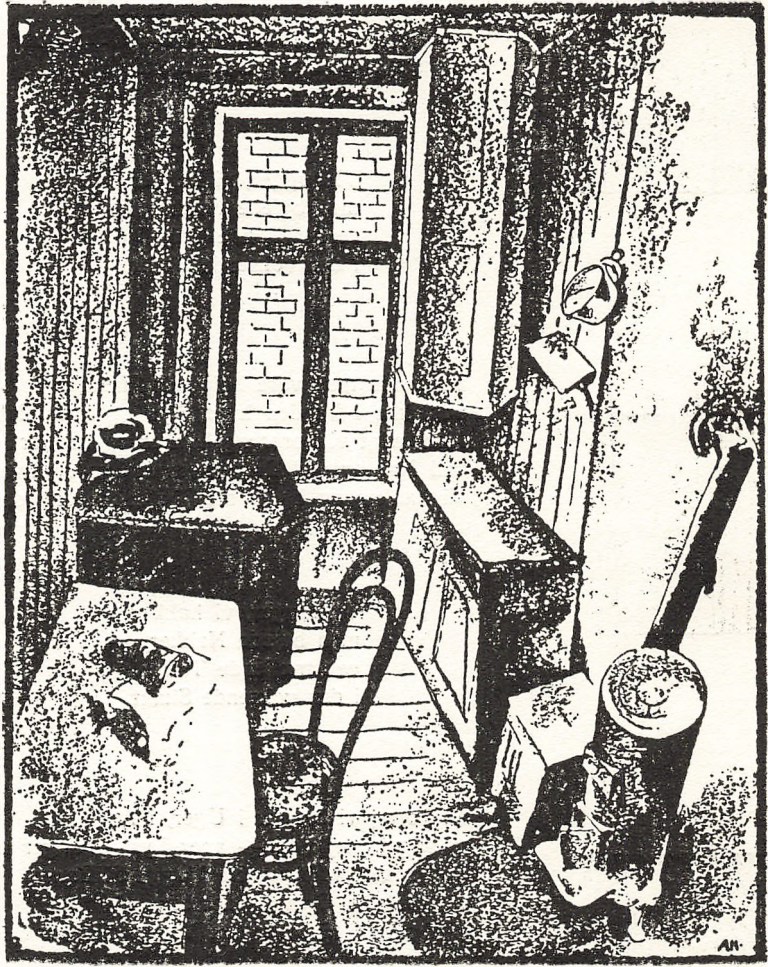

Vi hugger, vi hakker
 med bøjede Nakker, —
 een trældende Takt
 i den voksende Skakt.

Vi borer, vi banker i Uger, i Aar,
 vi stiger stejlt op — aner Lys — stiger ned.
 Vi banker, vi borer fra Vugge til Baare,
 tit borer vi Gravens det blivende Sted.
 Vi banker, vi borer fra Vugge til Baare.

Vi hugger, vi hakker
 med bøjede Nakker, —
 een trældende Takt
 i den voksende Skakt

ARBEJDER OG BOLIG

For blot nogle faa Aartier siden var Boligspørgsmaalet uden nævneværdigt Perspektiv. Boligens Indretning, Planlæggelse og hele dens Kvalitet hørte stort set ind under den private Byggespekulants Afgørelser, og kun faa Mennesker tænkte paa, at det kunde være stort anderledes. Ændrede Byggevedtægter sætter nu Bom for de værste af Fortidens Skændsler mod en den Gang værgeløs Arbejderklasse, der maatte bruge sine svagt organiserede Kræfter paa endnu mere presserende Omraader. Naar Arbejderboligens Forbedring nu kommer i Forgrunden som et af de Spørgsmaal, Arbejderklassen maa have løst, før den kan føle sig fri og uhæmmet i sin Livsførelse, skyldes det nye og langt mere revolutionerende Kræfter end vore aldrende Byggevedtægter med Tilføjelser af nyere Dato. Overfladisk set har nogle socialt indstillede Videnskabsmænd, Kommunalfolk og Arkitekter fundet nye og bedre Boligformer, og de kan vente den kraftigste Støtte i deres Bestræbelser hos en stærk Arbejderbevægelse. I imponerende Boligforeninger har Arbejderne selv gjort en Indsats for at løse Spørgsmaalet. I Virkeligheden er Arbejderklassen nu naaet saa langt i sin Kamp, at den kan frigøre Kræfter til Løsningen af saadanne vigtige Sager, som før maatte staa hen. Ændrede Produktionsforhold har medført gradvise Forandringer baade i Befolkningens S sammensætning og i de Forhold inden for Familien, der er med til at bestemme Boligens Art. Vi staar ikke alene over for en tiltrængt Ændring i Boligens Kvalitet; men ogsaa over for en Tilpasning til en ny Tids Forhold.

Vore Krav om bedre Boliger har intet med overflødig Luksus at gøre. Det modsatte er Tilfældet. Hvor tidligere Generationer efter ringe Evne søgte at efterligne Overklassens flotte Udstillingsboliger, ønsker vi at frigøre os derfor. Ganske vist, den Forenklingens Aand, de Tanker om gennemført Hensigtsmæssighed, der nu er ved at erobre sig en Førsteplads i Diskussionen om Boligens Fremtid, har ikke faaet deres Udformning blandt Arbejderne. Snarere kan man sige, at vi blot staar over for et

Udtryk for Tidens Formaaen paa dette Omraade, men at den videnskabelige Hensigtsmæssighed og den sociale Indstilling hos mange unge Arkitekter og Byplansfolk, der har beskæftiget sig med Problemet, er paa Linie med den socialistiske Bevægelse og vel dybest set har sit Udspring i samme økonomiske Forhold.

Den saakaldte Funktionalisme har i sin Tid sat mange Vildskud og føres ofte endnu af Fantaster ud i det rene Kineseri. Den fandt med Lethed sine første Tilhængere indenfor den forfinede Del af Overklassen, der ofte elsker at faa Tiden til at gaa med at kokettere med radikale og fandenivoldske Tanker, naar blot de er politisk ufarlige og kan udfylde den Tomhed, Tilværelsen ofte maa være for den. Den Kendsgerning gør imidlertid ikke Funktionalismen mindre rigtig. Den nævnte »arbejdsløse« Del af Borgerskabet har nu engang tabt al Forbindelse med Virkelighedens Verden. Under dens Jagt efter noget interessant, dens Lyst til stadig at se nye Kulisser, vil den snart udarte helt ogsaa paa dette Omraade efter at have finansieret de første slingrende Forsøg. Den endelige Udformning maa ske i nøje Overensstemmelse med Krav om almindelig Sundhed og Velbefindende. Naar den moderne Funktionalisme forlader denne sikre Grund, bliver den lettere end nogen anden tidligere Retning til en Selvmodsigtelse.

De fra Fædrene arvede Stilarter passede Bourgeois'en som Fod i Hose. Her var noget for enhver Smag, Individet kunde komme til sin fulde Ret i en Verden, der først og fremmest saa paa Klæder og Facader. Naar man byggede sig en Bolig, var det ikke alene for at faa Tag over Hovedet, men ogsaa for at vise en beundrende Omverden, at her boede en ganske enestaaende Mand. Naar han var bedst, byggede han et stilrent Palæ, der i Renaissancens, Rokokoens eller Barokens ældede Former vidnede om, hvor minutjóst man havde tilegnet sig Fortidens fornemme Kultur. For en Tid, der ikke havde Mulighed for en virkelig Fornyelse af hverken Boligkunst eller Bygningsteknik, kunde dette vel være en Udvej, som dog virkede ødelæggende ogsaa paa Bygningsøkonomien hos andre Befolkningslag, fordi de alt erobrende overdekorerede Facader, forlorne Taarne, den formaalsløse Udvendighed i det hele taget slugte en stor Del af de Penge, man kunde have anvendt paa Kvalitet og bedre Plads. I Slutningen af forrige Aarhundrede var hele det civiliserede Europa kommet ind i en uhjælpelig Æstetiseren uden Forbindelse med noget fornuftigt Formaal.

Fra de fornemme Sale sivede Smagløsheden og Hensigtsløsheden ud til alle Dele af Befolkningen. Byggede Bonden et nyt Stuehus til sin gamle længede Gaard, blev det med tykke Barokbalustre paa Verandaen, Cementblomsterranker over Vinduer og Døre, og inde i Huset maatte ofte den gamle Dragkiste vige Pladsen for en Buffet

med forskruede Søjler, Hylde og et stort Spejl midt i det hele. I Byerne var det ikke bedre. Kunde man paa nogen mulig Maade føre det igennem, holdt man en Udstillingsstue, der kun kom i Brug ved særlige Lejligheder. For saa vidt var der intet underligt i, at man ikke opholdt sig der til daglig. Man kunde simpelt hen ikke holde ud at være der: Røde Plysmøbler med Besætning og Kvaster, kunstfærdigt sammenslyngede Gardiner, der opsamlede Masser af Støv og Bakterier, vaklende Etagerer med Nipsgenstande af utrolig Opfindsomhed hindrede Sindets Ro og al Bevægelsesfrihed. For det udvendige sørgede Byggespekulanten. Han slap alle Landsens Rædsler løs paa sine Facader, saa en Forstadsgade med Lejekaserner blev et Billede paa forløren Flothed, der i Virkeligheden kun fordyrede Lejligheden og dækkede over ofte højst beskedne og skumle Rum. Lige indtil Byggekrisen i Aarene før Verdenskrisen fik Privatkapitalen til at melde Pas, fortsatte man med at bygge paa denne Maade, ligesom man stadig klistrede Husene tæt op ad hinanden med skaktlignende Gaarde og Baggaarde, for derved at udnytte de af andre Parasiter opspekulerede Grunde det mest mulige. Mange af disse Gader kan desværre staa, til vi igen runder et Sekel.

Husene staa, hvor de staa, de er uforanderlige i Forhold til Menneskets Tilpasningsevne. Men Arbejderen har maattet ændre sine Livsvaner efter de nye Produktionsforhold. Krævede de, at han — og hun — spiste de fleste af deres Maaltider uden fora Hjemmet, maatte de bøje sig eller finde sig i at blive sat ud af Spillet. De bøjede sig; men samtidig gled Arbejderhjemmene ind i en Omdannelsesproces, som maa medføre, at mangt og meget paa Boligens Omraade paa en eller anden Maade maa føres ajour. Tungest af alle Argumenter vejer Hensynet til Børnene, der under de nuværende Forhold ses vokse op under de slettest mulige Betingelser. Gaardene har altid i større Byer været farlige Opholdssteder for Børn; nu er Gaderne ogsaa blevet det. Efterhaanden som Fremtidens Arbejderboliger bygges, maa der først og fremmest tænkes paa dem.

Engang var Hjemmet Produktionens centrale Punkt. Det gamle Herregaardssamfund, der ofte talte talrige Medlemmer, var paa mange Maader en lille afsluttet økonomisk Helhed, i Stand til at forsyne sig selv med de fleste af de Ting, der paa det Tidspunkt ansaas for nødvendig. Det samme kunde omtrent siges om Bondens og Haandværkerens Hjem endnu længe efter, at Adelen lod den sluttede Husholdning i Stikken til Fordel for Rejse-, By- og Salonliv. I nær Tilknytning til Hjemmet havde man Mandens Arbejdsomraade, Jordbruget og Værkstedet. Vel kom Haandværkeren

og i nogen Grad ogsaa Bonden ind i en Vareudveksling; men Hjemmet bevarede lige til Industrialismens Gennembrud sin Betydning som Produktionssted for en afgørende Del af de daglige Livsfornødenheder. Selv Bymanden sørgede for en Del af sin Forsyning med animalske Produkter. Man slagtede, saltede Kødene ned eller røgede det, lavede Pølser, man bryggede Øl, bagte selv sit Brød, mange Steder støbte man Lys, kartede, spandt, vævede osv. Boligen var usund og vilde være uudholdelig for Nutidens Mennesker; men dens Indretning svarede til Produktionsformen, den udfyldte sin Funktion paa Datidens primitive Maade.

Med Arbejdsdelingen og de moderne Maskiners Indførelse maatte det gamle falde, det store Træk til Byerne begyndte, og den oven for omtalte Boligform blev til, hastigt og tilfældigt. Nogle Produktionsfaktorer skulde have et Sted at være i deres knapt tilmaalte Spise- og Hviletid, nogle Kapitalejere øjnede Fortjeneste, det var alt. Boligen blev en Handelsvare ligesom efterhaanden alle andre Nødvendighedsartikler. Den blev bygget ud fra Synspunktet: den mindst mulige Omkostning og den størst mulige Fortjeneste. Arbejderen havde som Regel intet Valg. Et Værelse og Køkken, to Værelser maaske, skumle og uhygiejniske.

Udviklingen indenfor Produktionen gik sin Gang og flere og flere Omraader rationaliseredes. Længst bevarer Husmoderen Arbejde nok i Hjemmet til, at den gamle omend afsvækkede Form for Hjem kan leve videre, skønt flere og flere af de i Husholdningen forbrugte Varer købes i halv- eller helfærdig Tilstand, fordi det nu engang bliver det billigste. Og i mange Tilfælde vil hun sikkert ogsaa kunne fortsætte med husligt Arbejde til en Gang den Tid kommer, da Trangen til større økonomisk Selvstændighed i Forbindelse med endnu billigere fabriksforfærdigede Husholdningsartikler, der gør hendes Arbejde i Hjemmet meningsløst, faar hende til at opgive sin »urgamle Plads« for at søge ud paa Arbejdsmarkedet. Sker det, forsvinder Hjemmets Funktion som Produktionssted helt.

Men Øjeblikket rummer ingen Sandsynlighed for, at dette snart skal ske for Flertallets Vedkommende. Ganske vist er de Tilfælde meget faa, hvor Mandens Indtægt alene er saa stor, at Fristelsen for Hustruen til at søge ud ikke opstaar af sig selv. Men andre stærke Forhold kan virke hæmmende. Efterhaanden som det er blevet almindeligt, at ogsaa de voksne Døtre eller andre kvindelige Slægtninge indgaar i Familiefællesskabet med en selvstændig Indtægt, er Arbejdet i Hjemmet blevet mere omfattende for Husmoderen. Fra Morgen til sen Aften er hun helt alene og har sin Dag fuldt besat med Madlavning, Rengøring, Vask og Vedligeholdelse af tusinde smaa Ting i den store Husholdning. At den »selvstændige« Indtægt, en Mængde unge Piger bringer med hjem, er meget lille, gør ikke Husmoderens

Opgave lettere, men vil i det lange Løb gøre hendes Forbliven i Hjemmet mindre attraaværdig.

For en Tid fik Arbejderhjemmene en uhyggelig Renaissance som Produktionssted. I Fag, hvor det kunde lade sig gennemføre, kom kapitalistiske Driftsherrer ind paa at lade Arbejdet udføre i Arbejdernes Hjem. Disse led frygteligt derunder. Materialerne tog Plads og deres Stank og Legemernes Udsondring under Arbejdet fyldte de smaa Rum, der var aldeles uegnede til Opholdssted og Værksted i alle Døgnet 24 Timer. Hjemmets Karakter kunde ikke opretholdes. Kunde Boligforholdene i Forvejen kaldes slette, blev de nu skandaløse og helt ude af Stand til at svare til de Krav, der stillede. Spændte alle Familiens arbejdsføre Medlemmer sig til det yderste for at fremskaffe en lille Margin mellem Sultegrænsen og Indtægten, trykkede Kapitalisten blot Lønnen endnu en Tand ned, mens Frikonkurrencens Fane slog idealistiske, men ogsaa gyldne Smæld fra hans Flagstang. Indenfor Dame- og Børnekonfektionens Omraade arbejder endnu ca. 10,000 Kvinder paa denne Maade. Systemet har dog givetvis ikke medført nogen Ændring af Boligforholdene; det synes tværtimod at trives bedst der, hvor Boligen er slettet.

I de mange Tilfælde, hvor baade Mand og Hustru har fundet Beskæftigelse uden for Hjemmet, er den gamle Lejekaserne om muligt endnu mere uhensigtsmæssig, end i de Tilfælde, hvor Boligen, ganske mod sin Hensigt, laves om til Industriværksted. Barnet maa oftest uden for Skoletiden gaa for Lud og koldt Vand, til Skade for sig selv, Opdragelse, Helbred og det Samfund, det engang skal være med til at bære. Ældre Tidens arbejdsfyldte Hjem, hvor der — i Modsætning til de Forhold, Hjemmeindustrien skabte — skete Mængder af Ting, der kaldte paa Barnets Fantasi og Virketrang, betød selvsagt det afgørende i Børnenes Opdragelse og Op-læring. Opdragelsen foregik — i smuk Overensstemmelse med moderne Skoletanker — i Forbindelse med de virkelige og ikke tænkte Ting og Forhold. Folkeskolen giver ikke endnu Industritidens Børn næneværdig Erstatning for det tabte Land. Gader og Baggaarde gør det kun i meget uheldig Forstand. Barnet pines med daarligt forfattede Bøger, saa det ofte senere som ungt Menneske føler sig kraftigt vaccineret imod Læsning. Daghjem og Børnehaver kan ikke betragtes som fyldestgørende i en By som København, hvor Afstandene er store, og hvor de vældige Karéer, man nu bygger, i mange Tilfælde kunde have hver sin Institution af nævnte Art. Selv for Hjem, hvor Husmoderen kun maa være hjemmefra, for at forrette sine Indkøb, vilde en saadan Reform vise sig gavnlig og betryggende. Baade for Barnet og for Samfundet vilde det være til uvurderlig Nytte, om Fremtidens Boligforhold blev ordnet saaledes, at intet Barn behøvede at drive ørkesløst rundt paa Gaderne, hænge

i Porte og Kælderhalse osv. Den Kendsgerning, at Tusinder af Børn tilbringer en stor Del af deres Tid paa denne Maade, viser klart, at Boligen svigter. Selv en Mor, der er hjemme, kan ikke faa sig selv til at spærre Børnene inde i en toværelses Lejlighed, naar de gerne vil ud. Det nytter heller ikke at henvise til Parkerne, der ofte ligger langt borte og kun kan komme i Betragtning paa Sommerdage, naar Vejret er godt.

For arbejdende Forældre vilde det ogsaa betyde uhyre meget at kunne komme hjem til velrøgtede Børn efter Dagens maaske haarde Slid. Som Forholdene er nu, maa det næsten anses for givet, at oversultne og af Gadelivet slet paavirkede Børn ofte sætter Forældrene paa en haard Prøve og giver Aarsag til Splid. Har begge Forældrene været paa Arbejde, vil yderligere Hjemmets Renholdelse og Madens Tilberedning stille store Krav og gøre Aftenen til et Jag. Der behøves ingen særlig udviklet psykologisk Forstaaelse for at se Resultatet.

Mange Steder i Udlandet er Husstande af denne Art paa Vandring over i nye og mere passende Forhold. I østrigske, tyske, engelske og selv i svenske Byer er de første Forsøg gjort med Fælleshuset. De fleste Steder er disse Forsøg vel meget moderate, — kan maaske kaldes Melleformer, mens man i Rusland har søgt at gaa ud til den kommunistiske Yderlighed, der skulde komme til at betyde en gennemført Tilpasning til de nye Produktionsforhold. Mange af Husmoderens og den gamle Husholdnings vigtigste Opgaver overtages af Samfundet og dets Funktionærer paa Barneplejens, Opdragelsens, Madlavningens, Hygiejnens og andre Omraader. Det store Fælleshus, hvor der maaske er Plads til 500 Familier eller mere, indrettes efter Videnskabens Anvisninger og udstyres med den moderne Tekniks mange Hjælpe-midler, der nu under de store Forhold kan udnyttes fuldt ud. Meget Arbejde, der tidligere var slidsomt og blev maadeligt udført, vil nu gaa let fra Haanden. De arbejdende Forældre vil vide Børnene i gode Hænder paa samme Maade, som vi andre ved det om vore syge paa moderne Hospitaler. I det kollektive Hus vil findes Lokaler for fælles Underholdning og Kulturliv: Foredrag, Film, Fester, Fornøjelser af forskellig Art, der vil findes et fælles Køkken med Spiselokale, et Vaskeri osv. I Begyndelsen tænkte man sig vist i Rusland at lade den sidste Ret af det gamle falde og anbringe alle Børnene paa selvstændige Fælleshjem. Barnet skulde vokse op, uddannes, opdrages kommunistisk i nøje Overensstemmelse med den nye Stats Interesser; Forholdene skulde ordnes saaledes, at Barnet af sig selv kom til at tænke og handle i Samstemmighed med kommunistisk Ideologi. Den gamle sluttede Familie-kreds kunde ikke udvikle virkelig Samfundsfølelse hos Barnet, Borgerskabet dyrkede Slægten og Familien, som det eneste, Barnet skyldte særlige Hensyn. Familie-kredsen maatte

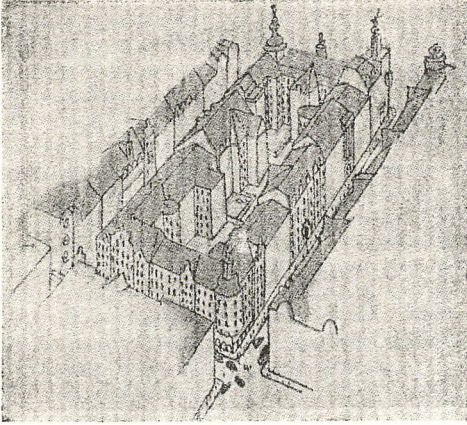
derfor betragtes som al Individualismes og Egoismes Arnested, — nu skulde den bort for ikke længere at kunne fylde Barnet med Forestillinger om, at det først og fremmest gælder om at bane sig selv en Vej uden om de andre.

Sandsynligst er det dog, at kun et Faatal af russiske Arbejdere formaaede at gøre Springet fuldt ud. Kun uovervindelig Nødvendighed kan skille Forældre og Børn. Her var kun Tale om en Teori, der ogsaa paa Grund af Gennemførelsens Kostbarhed forbød sig selv. Men overalt, hvor Femaarsplanens nye Produktionscentre vokser frem, er det kollektive Hus en Kendsgerning, selv om Enfamiliehuset stadig hævder sig og sikkert foreløbig ikke er til at komme uden om, fordi Arbejderne ofte vil foretrække det, naar Forholdene ikke er en Hindring derfor.

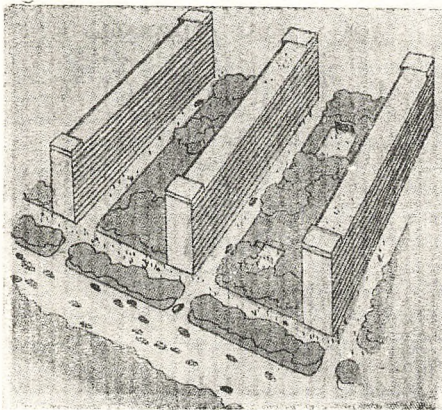
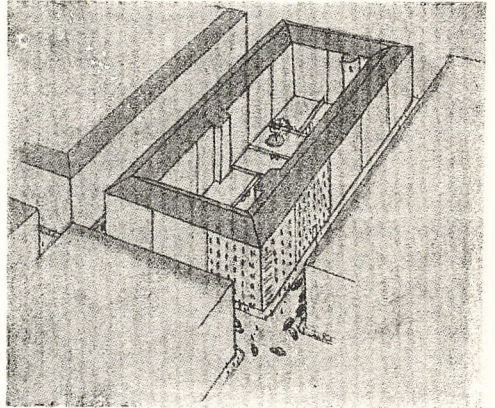
Men naar Boligselskaber af Arbejdere i Forbindelse med socialt indstillede Arkitekter som Ture Blomquist i Gøteborg søger at skabe Boliger, der kan løse de Problemer, Kvindens Udearbejde — eller blot Trangen til at faa Husholdningsarbejdet hensigtsmæssigt udført — har fremkaldt, bliver det alligevel med et ret udstrakt Fællesskab og moderne Teknik som Grundlag. De smaa skumle Vaskekældre maa vige for et stort moderne Vaskeri, hvor Husmoderen kan nyde godt af de sidste tekniske Frembringelser og faa sin Maanedsvask fra Haanden i Løbet af et Par Formiddagstimer, eller hvor hun helt kan overlade det til uddannede Folk. Børnene skabes der ikke alene pragtfulde og sikre Legepladser borte fra Gadens snigende Farer, men ogsaa store og lyse Lege- og Arbejdsrum, hvor de kan udfolde deres Virketrang under dygtige Vejlederes Beskyttelse. At affolke Gader og Kældergange for Børn er en værdifuld Reform, der forhaabentlig snart vil gaa sin Sejrgang gennem vore Storbyer.

Mange Steder føjer man til det øvrige et Fælleskøkken, hvorfra Forældre, der begge beskæftiges ude Dagen igennem, kan faa nærende og veltillavet Mad, valgt efter en Spiseseddel, bragt op til Lejligheden. Der er vist ingen Tvivl om, at det nu bliver mere tiltrækkende at komme hjem om Aftenen til velplejede Børn, sund Mad og et Hjem, hvor det huslige Arbejde er overkommeligt i de korte Timer, der er til Raadighed.

Foreløbig er det dog sikkert kun et Mindretal af den arbejdende Befolkning — omdet det drejer sig om mange Tusinde Familier — der føler Trangen for Fælleshuset i en saadan Grad, at de vil bryde med gammel og dybt rodfæstet Livsvane. Havebyen med dens smilende Venlighed og Muligheder for at kunne udskille sig fra Massen og hygge sine egne Kartofler baade i bogstavelig og overført Betydning har endnu sin Dragning. Mange moderne Byplansfolk ser Fremtidens Byer anlagt saaledes, at det travle Erhvervsliv samles i Centrum, mens Cirkelen udenom udlægges

I UDVIKLINGEN

FRA GAMMEL TIL MODERNE BEBYGGELSE

med fredlyste Alléer, smaa Huse til en Familie eller Rækkehuse, Skoler, Sportspladser osv. og med hurtig og bekvem Forbindelse med Centrum.

Saadanne store Havebyer findes allerede mange Steder i Udlandet. I Bournville ved Birmingham har Chokoladefabrikanten George Cadbury bygget en saadan By for sine Arbejdere. Husene er velbyggede og ret moderne omend langt fra funktionalistiske af Udseende. Alt i denne By og i alle andre lignende Byer er hyggeligt, fredeligt og uhyre tilfredsstillende for de mange Hundrede Børn, Byen rummer. Der findes mønstergyldige Bameskoler, en Kunstindustriskole, en Højskole efter dansk Mønster, vældige Sportspladser, Svømmehal, Mødesal etc. Arbejderne befinder sig selvsagt vel i denne By, — saa vel, at det store Flertal i det mindste for faa Aar siden følte sig saa veltilfreds med det bestaaende, at de stemte liberalt ved Parlamentsvalgene, mens Fabrikanten selv tilhørte Arbejderpartiet. Om dette skyldtes de særlig gode Kaar, eller om den megen Individualisme udklækkes paa Grund af denne Form for Bebyggelse, er ikke let at afgøre.

Der er selvfølgelig intet i Vejen for, at en meget stor Del af den moderne Tekniks arbejdsbesparende Frembringelser kommer til Anvendelse i Havebyen. Opvarmningen kan leveres fra en fælles Central ligesom Lys, Gas og Vand. Køkken, Badeværelse, Vaskekælder og Beboelsens øvrige Rum kan indrettes saaledes, at den almindelige Husmoder glemmer alle Frihedsdrømme og bliver ved den Læst, mange Mænd under hende saa vel. Naar Trangen til at have Raadighed over et Stykke Jord giver sig saa kraftige Udslag, som i de senere Aars Kolonihavebevægelse, kan det heller ikke fragaas, at den lille hyggelige Have, der omgiver hvert Hus, vil paaføre Tanken om Familiehottellet en ret paagaende Konkurrence. Men det er en Betingelse for Havebyens Fremtid, at Arbejderne er saa vellønnede, at Husmoderen kan blive hjemme og røgte sit Hus.

I Havebyen og Fælleshuset har vi de to Yderpunkter i Boligspørgsmaalet. Der bliver dog sikkert aldrig Tale om et Enten-eller, men snarere om et Baade-og.

For dygtige Kommunalmedlemmer og Arkitekter er det ingen Sag at udarbejde Planer for en Boligudvikling og -Indretning, der vil fryde selv den mest kræsnede baade med Hensyn til Form, Farver og praktisk Udformning. Den store Vanskelighed ligger i at overvinde Prisspørgsmaalet. Vil man bygge gode Boliger for Arbejdere, løber man hurtigt Panden mod den Kendsgerning, at Arbejdslønnen kun er saa og saa stor, og at man maa regne med, at kun ca. 20% deraf anvendes til Boligen, — f. Eks. 5—600 Kr. aarlig. Ser man bort fra denne Kendsgerning, løber man den Risiko, at

Arbejderboligerne i det mindste foreløbig erobres af en Mellemstand, for hvem man oprindelig ikke havde tænkt dem. Søger man paa den anden Side at naa ned til den lave Husleje ved at bortskære f. Eks. Badeværelset, der allerede er ved at vinde Hævd, kan der ske det, at saadanne Lejligheder forældes for tidligt.

Der maa sikkert findes andre Udveje. Naar det er umuligt at bygge billige Boliger, har Grundværdistigningen og den høje Kapitalrente sin store Andel deri. En kendt svensk Arkitekt regnede for nogen Tid siden ud, at en Sænkning paa 1% af Kapitalrenten vilde muliggøre en 10% Nedsættelse af Huslejen. Skulde den samme Nedsættelse naas ved en Beskæring af Arbejdslønnen, maatte denne være paa 36%.

En virkelig rationel Løsning af Prisspørgsmaalet er naaet af Storbyen Wiens socialdemokratiske Styre. Ved Indførelse af en Boligskat, der er ganske lav for de smaa Lejligheder, men høj for de store med de mange Værelser, har man skabt et Boligfond med en aarlig Tilgang af adskillige Millioner Kroner. Skatten anvendes udelukkende til Opførelse af nye Arbejderboliger og gradvis Udskydning af de mest rædselsfulde af de gamle. Kapitalen skal forrentes, Byggesummen afskrives straks som om den var tabt. Huslejen bliver derefter lig med Omkostningerne til Vedligeholdelse og Administration samt Boligskatten. Det vil sige ganske lav. Her er sikkert anvist en farbar Vej frem mod en nogenlunde hurtig Afløsning af de mange skumle og usunde Beboelser, der ligger som mørke Punkter i alle Storbyer — og i mange mindre.

Boligens Billiggørelse vil selvfølgelig ogsaa afhænge af, hvor hurtigt Bestræbelserne for Byggeriets Rationalisering lykkes. Materiale fremstilling er ved at blive en Viden-skab for sig. En nærmere Prøvelse og større Anvendelse af de mange nye Materialer, der efterhaanden kommer frem, vil sikkert kunne føre til Besparelser. Bygningsbeslag, hvoraf der bruges for vældige Summer, kan gennem Typisering fremstilles til langt billigere Priser.

Enhver By med fremsynet Styre søger nu at lægge en Plan for sit fremtidige Byggeri. En Række nye Synspunkter er kommet frem i Forgrunden paa dette Omraade. Fortiden beskæftigede sig kun med Byplan i særlige Tilfælde, hvor det gjaldt om at lægge en vigtig offentlig Bygning saaledes, at den fornemme Bygning tog sig ud. Man skabte imponerede Partier, der kunde give Borger og Fremmed et Indtryk af Statens, Kongens, Pavens eller Bispens Betydning. I store Arbejderkvarterer raadede Tilfældet og Spekulanten lige indtil vor Tid. Nu stiller Trafikken sine særlige Krav, og Hygiejnens Fordringer har grebet alle i en saadan Grad, at ingen længere er uvidende om, at Sol og Lys ikke er utidig Luksus, men Livsbetingelsen. Dette

Faktum maa bestemme baade Gadernes Retning i Forhold til Verdenshjørnerne og deres Bredde. Byplansbestræbelser maa arbejde efter Regler, der angiver Afstanden mellem Husene i Forhold til deres Højde og Beliggenhed. Kan man ved lav Bebyggelse kun skaffe Sol og Lys nok ved en Husafstand paa 9 Meter, kræver fire Etagers maaske 18.

Karrébebyggelsen med den store Gaard i Midten, som anvendes mange Steder af de forskellige københavnske Boligselskaber, har sine store Fordele ikke mindst for Børnene. Der knytter sig dog den Mangel ved denne Form, at nogle Lejligheder kommer til at mangle Sol, fordi de forskellige Længer skygger for hinanden. Liniebebyggelsen med Mellemrummene skiftevis udfyldt af Haveanlæg og Gader og med Retning mod Nord-Syd, Soveværelser mod Øst og Opholdsrum mod Vest er sikkert den ideelle Form. En Byggeretning Øst-Vest kræver større Husafstand for at Solen skal kunne naa de nederste Lejligheder.

Det er karakteristisk for Fortidens Byggemaade, at man tvang Boligens Indre til at rette sig efter Stilens Krav. Søjler, Ornamentik og Krav om Symmetri bestemte Vinduernes Anbringelse, og den Klasse, et Hus kunde sættes i, afgang ikke mindst af Vinduernes Højde. Ogsaa her er nye Principper kommet i Forgrunden. Det maa nu betragtes som fastslaaet, at en vel-proportioneret Bolig maa bygges inde fra. Solen og Lyset skal komme ind, hvor man har Brug for det. Staalet har gjort det muligt at gøre Vinduet større i vandret Retning eller lade det løbe igennem i hele Værelsets Bredde. Mens i ældre Huse den samlede Vindustørrelse til Rummene ofte er under 20% af Gulvfladen, regner man nu med 30% som det rigtige. I tætte Huse med Centralvarme spiller Varmetab ikke nogen større Rolle.

De største økonomiske Vanskeligheder knytter sig til Løsningen af Spørgsmaalet om Pladsforholdene i den enkelte Lejlighed. Samtidig med at de børnerige Familier er ved at blive sjældnere, stiger Sansen for Boligens hensigtsmæssige Indretning, der nu bliver mere overkommelig. Alligevel kan det ikke undgaas under de nuværende Boligforhold, at for mange Mennesker sammenstoves i samme Værelse ikke mindst om Natten. De uheldige Sider derved er saa almindelig kendt, at en nærmere Omtale er overflødig. Vi maa til at regne med mere end et Soverum pr. Lejlighed. Det burde udelukkes, at større Børn sover i samme Værelse som Forældrene, ligesom voksne Børn med selvstændig Indkomst har rimeligt Krav paa hver sit Værelse, dersom de stadig forbliver knyttet til Hjemmet. Hver ny Kvadratmeter Gulvflade betyder højere Husleje; men en gennemført Planmæssighed maa kunne bortskaffe en Del af Vanskelighederne. Selv i de største Oceanfarere kan man klare sig med meget smaa Soverum. Et Ventilationssystem sørger for at Luften stadig holdes ren. Ind-

bygger man baade Soveplads og et Skab stort nok til at rumme en Persons Garderobe og andet rimeligt Tilbehør og derved opnaar den fulde Udnyttelse af Pladsen, skulde Maalet vel kunne naas paa 6—7 Kvadratmeter. Et Bord med en Læse-lampe og en god Siddeplads skulde der nemt kunne blive Plads til ved Vinduet.

Ikke alene for Soverummenes, men ogsaa for Badeværelses og Køkkenes Vedkommende bør man søge at finde nogle faa gennemprøvede Typer, der i saa høj Grad som muligt harmonerer med Kravene om Hensigtsmæssighed og Billighed. Alle tre Steder gælder det om at indføre de indbyggede Skabe og undgaa, at unødvendige Sager tager Plads op.

Derimod bør det fælles Opholdsrum være saa rummeligt som muligt for at undgaa daarlig Luft og Følelsen af at være sammenpakket som Sild i en Tønne. Naar undtages det Pulterkammer, som mange Mennesker endnu med hellig Omhu pakker sammen paa Livet igennem, er der intet Sted, der som Dagligstuerne trænger til at ryddes op. Et Rum behøver ikke derfor at blive nøgent og uinteressant. En smuk Lampe, enkelte gode Billeder, Bøger, Vaser til Blomster har jo alle deres hæderlige Formaal og bliver ikke ringere fordi deres Skønhed fryder Øjet og maaske fortæller om en personlig Smag. Der maa blot ikke være mer af den Slags, end man behøver. Ogsaa for Møblernes Vedkommende maa der forestaa et stort Stykke Frigørelsesarbejde for overflødig »Pynt«. Den glatte Flade er en økonomisk, sund og velgørende Reaktion mod Fortidens Kruseduller. Den har sin egen sandfærdige Skønhed. Der maa findes rationelle Typemøbler for at opnaa overkommelige Priser. I Øjeblikket sidder alt for mange Arbejderfamiliers Økonomi i Lommen paa Møbelhandleren, hos hvem de paa dyr Afbetaling har købt et daarligt, men kostbart Plagiat af Overklasse-møbler. Det kan gøres enklere og billigere og med et langt smukkere Resultat.

Der er her søgt at kaste et Strejflys over en Del af de sociale, økonomiske og skønhedsmæssige Problemer, der behersker Spørgsmaalet om Arbejderboligen. Artiklen er skrevet for — saa vidt det kan naas paa denne Maade — i Tide at gøre Arbejderungdommen opmærksom paa Problemerne. I Boligspørgsmaalet gælder det mere end noget andet Sted, at Bordet fanger. For hver Gang et Hus bygges og et Hjem indrettes uden Hensyn til den nyere sundere Tankegang, der er ved at trænge igennem ogsaa hos os, binder man sig til det gamle langt ind i Fremtiden.

Poul Hansen.

STREJKE

Den engelske Digter John Galsworthy, skrev i sin Ungdom nogle Skuespil, hvori han behandlede en Række sociale Problemer. Skønt borgerlig har han et sikkert Blik for Arbejderens Liv og Forstaaelse af hans Lod. Han er ikke Socialist, tilstræber nærmest et Samarbejde mellem de bedste i Kapitalens og Arbejdets Verden. Nedenstaaende er en Scene af Dramaet »Strife«, som i en Række stærke Billeder viser os en Strejkekamp og Mændene paa begge Sider.

Skuespillet har under Titelen »Forliget« været spillet paa Dagmar-teatret for en Del Aar siden, men foreligger ikke i Bogform paa Dansk.

John Anthony er Chefdirektør for et Valseværk. Han er gammel, af Udseende svag og affældig, men i Besiddelse af en usvækket Aandskraft. Han hører til den gamle Skole. Han er bundhæderlig, slet ikke den Spekulanttype, som hans yngre Meddirektører.

Gamle John A. er af den faste Overbevisning, at giver han efter i Kampen, rokkes Samfundsordenen i sin Grundvold. Derfor er han haard og urokkelig. Om saa Selskabet skal gaa fallit — han giver sig ikke.

David Roberts er hans Kontrapart. De strejkendes Fører. Han *hader* med en Voldsomhed uden Lige Udbytningen, Undertrykkelsen. En Opfindelse, han engang har gjort, indbragte ham nogle Hundreder — men Selskabet adskillige Tusinder. Trods Sult og begyndende Mødløshed blandt de strejkende opflammer han dem til at holde ud. Hans Kone er syg og dør under Kampen.

Simon Harness er Fagforeningens Fører. Det nøgterne Maadeholds Mand. Fagforeningen har oprindelig tilvejebragt et Forlig med Selskabets Ledelse, som dog baade Roberts og John Anthony satte sig imod. Fagforeningen har nægtet at støtte de strejkende, da der fandtes andre Grupper, hvis Kaar var ringere, og for dem maatte

Organisationens Kraft først sættes ind. Harness forsøger nu at overtale de strejkende til at slutte Forlig med »Mændene fra London« — d. v. s. Selskabets Direktion.

Omkring disse tre grupperer sig flere andre.

Det er anden Scene af anden Akt. Simon Harness holder Møde med de mange strejkende Arbejdere paa en aaben Plads. Det er en Februardag. Klokken er lidt over fire, det graa Dagslys er svindende. Harness staar paa en Platform af Tønder og Brædder. Roberts staar et Stykke fra de øvrige, lænet op til en Mur.

Harness: Kammerater! jeg har talt til jer lige fra Leveren og kan ikke sige mere.

Jago (En gusten Mand, mørk, af et »spansk« Udseende): Sig os rent ud. Formand, ka' de faa Skruebrækkere?

Bulgin (En grov, truende Skikkelse): Lad dem prøve!

(Der høres en stærk Knurren fra Mængden og Raab: »Hvor skulde de faa dem fra?«)

Evans (En lille rastløs, energisk Mand): Der findes altid Skruebrækkere. Der er altid Folk, som vil hytte deres eget elendige Skind. Det ligger dem i Blodet.

(Uro og Knurren blandt Mængden.)

Harness (løftende Haanden): De kan ingen Skruebrækkere faa! Men hvad hjælper det jer? Kom nu til Fornuft, Mænd! Skulde vi strejke for de Fordringer, I stiller, havde vi altid et Dusin Strejker løbende. Og de Byrder kan ingen Fagforening bære. Fagforeningens Liv er Kampen for Retfærdighed — dog ikke kun for en enkelt Gruppe, men for alle Arbejdere. Enhver ærlig Mand vil sige jer, at I er vildledte. Vel er jeres Krav berettigede — men I gaar dog videre end det i Øjeblikket er klogt. I har gravet jer selv en Grav. Tænker I paa at blive dernede — eller vil I op? Jeg raaber til jer: Kom op, inden det er forsent!

Tilraab: Hvad mener du, vi skal gøre?

Harness fortsætter: Slaa af paa Fordringerne til de bliver gennemførlige, og vi vil stille os ved jeres Side og føre Kampen igennem. Lad være — og jeg vil ikke mere spilde Tiden med at komme hertil. Jeg taler ikke rent ud i det Blaa. Øjeblikket er nu inde til at lade os søge at ordne Sagerne. I spørger, hvad der er at gøre? Der er kun et: *vi maa holde sammen*. Staar vi som een sammensvejset Enhed, da vinder vi Sejr — ellers vil det vedblivende være den samme Sult og Elendighed som den, I kender nu.

(Mumlen og Tilraab: Tal om Ting, du kender til!)

Harness løfter Røsten, saa hvert af hans Ord høres trods Uroen: — Kender!

(Med kølig Lidenskab) — Alt det, I har gaaet igennem, har jeg prøvet saa godt som nogen. Jeg har prøvet det, da jeg ikke var større end den Knægt dér staaer. Dengang var Fagforeningen ikke det, den er nu i Dag. Hvad er det, som har gjort den stærk? Det er Sammenholdet. Dette, at vi stod Skulder ved Skulder. Jeg véd, hvad I har lidt. Jeg kender det altsammen. Jeg har prøvet det altsammen, og endnu svider det som en Brand i Sjælen. Men I er ikke hele Arbejderklassen. Helheden er mere end den enkelte, og for Helheden kæmper Fagforeningen. Staa sammen med os, og vi kæmper Kampen med jer.

(Han ser skarpt fra den ene til den anden og venter. — Den knurrende Mumlen stiger. Mændene deler sig i Smaaklynger. Green, Bulgin og Lewis taler sammen.)

Lewis: Han taler s'gu, saa man kan forstaa ham, den Fyr.

Bulgin: Hvis ikke de holder op med det Kagleri derhenne, saa smadrer jeg Kæberne paa dem!

Jago til *Harness:* Du sagde, at Mændene ved Højovnene fik nok i Løn?

Harness: Jeg sagde ikke, de fik *noh*. Jeg sagde, de fik ligesaa meget for deres Arbejde, som de faar andre Steder.

Evans: Det er Løgn! Hvordan hos Harpers?

Harness med kold Ironi: Gaa hjem og tal om Løgn, min Ven. Hos Harpers er hvert Skifte længere. Lønnen er den samme.

Henry Rous (en mørk Udgave af Broderen George): Vil I støtte os i Kravet om dobbelt Overtidsbetaling om Lørdagene?

Harness: Ja vi vil!

Jago: Hvad har I gjort ved vore Underskrifter?

Harness koldt: Jeg har sagt, hvad vi *vil* gøre med dem.

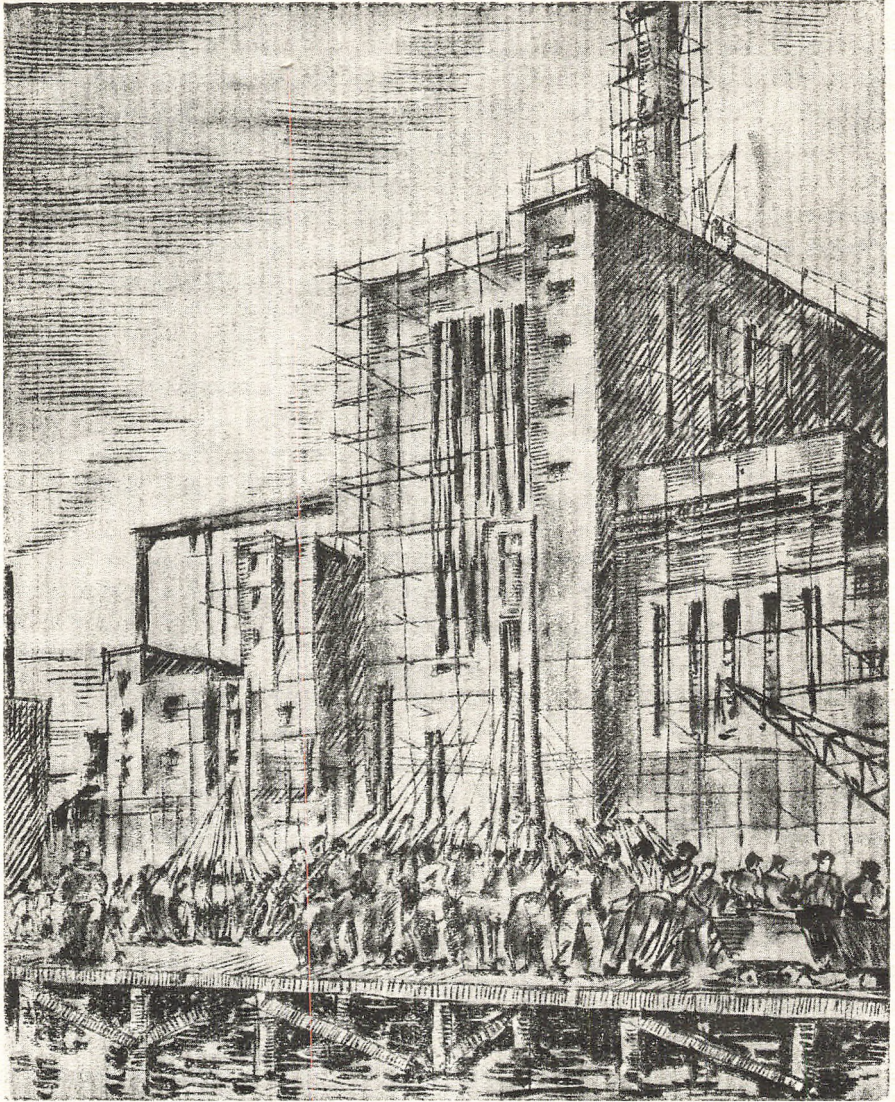
Evans: Ha! *Vil!* Det er altid *vil*. Du vil ha' Kammeraterne til at svigte os. (Der opstaaer Bevægelse i Mængden.)

Bulgin raaber: Staa stille! (Evans ser sig vredt omkring.)

Harness med stærk Røst: De, der kender Forskel paa højre og venstre, de véd, at Fagforeningen hverken er en Røver eller en Bedrager. Nu har jeg talt. Tænk nu selv efter, og har I Brug for min Bistand, véd I nu, hvor I har mig.

(Han springer ned fra Platformen og gaar lidt til Side. Mændene slutter sig sammen i smaa Grupper. Mange skotter hen til Roberts, som stadig staaer alene, lænet til Muren.)

Evans: Han vil ha' jer gjort til Skruebrækkere, det er lige, hvad han vil. Han vil ha' jer til at falde os i Ryggen, Kammerater. Hellere end blive Skruebrækker vil jeg dø af Sult!

H. G. Müller.

Solidaritet.

Bulgin: Hvem taler om Skruebrækkere? Pas paa din Mund, Mand!

En Røst fra Mængden: Hvad med Kvinderne?

Evans: De ka' vel holde ud med os, antager jeg, ka' de ikke?

Røsten: Du er ikke gift!

Evans: Og tænker heller ikke paa at blive det.

Gamle Thomas (taler med fremmed Accent) raaber: Gif os Fuldmagt til at slutte med Mændene fra Lonton!

Tilraab: Op paa Tønden med dig, hvis du har noget at skulle ha' sagt. Staa ikke henede og gab op! — Flere raaber: »Thomas, op med Thomas!« Thomas skubbes hen imod Platformen, og han kravler derop med stort Besvær. Han blotter Hovedet, ventende paa Stilhed.

En rødhaaret (efterlignende Thomas' Maade at tale paa): Gode gamle Thomas. (Latter.)

Thomas: Vi er kommen i den Dybet allesammen, og det er den *Natur*, som har kommen os dernet. —

Tilraab: Det er dem fra London! — Det er Fagforeningen.

Thomas: Det er ikke Lonton, ogsaa ikke Fakforeningen. Det er den *Natur*. Det er ingen Vanære for nogen Mienneske at bukke under for den *Natur*. Det er meget stor Ting, den *Natur*. En meget storer Ting end en Menneske er. Jeg er ældste her, og jeg vet, det er meget slemt at slaas med den *Natur*. Det er slemt, at andre skal lide, naar der ikke kan komme nogen godt ud deraf. (Der grines højt. Thomas fortsætter:)

Hva' griner I af? Vi kæmper for den Princip, og der er ingen, som skal sike, at gamle Thomas ikke tror paa Principperne. Men naar den *Natur* siger: »Ikke længere« — saa kan det aldrig være godt at knipse med Fingrene lige op i dens Ansigt.

(Roberts le'r. Bifaldsmumlen fra enkelte.)

— Den *Naturen* maa adlytes. Det er en Menneskes Opgave at være ren, hæterlik, retfærtig ok barmhertik. Det lærer os den Kirke. (Til Roberts) Og ser du, David Roberts, Kirken lære dig, at du kan ikke blive ved med at udfordre den *Natur*.

Jago: Hvad Fagforeningen?

Thomas: Jeg tror ikke paa nogen Fakforening. Den har gjort med os, som var vi nogen Skidt. »Gør, som vi siger!« fortæller dem os. Jeg har været Formand for Mændene ved Smelteofnen i 20 Aar, ok jeg siker til Fakforeningen: Kan I fortælle mig, hvad der er den riktige Løn for os ved Ofnen? — Jeg kan. I 25 Aar har jeg betalet til den Fakforening, ok (med hævet Røst) — *for ingenting!* Hvad er det

andet end Kæltringstreker, den Fakforening gør? (Uro. Hørt! Hørt!) Lad dem sidde med deres Kæltringstreker og rode, og lad os handle for os self.

En Røst: Det har vi gjort hele Tiden.

Thomas heftig: Jeg er opdraket til at klare mig self. Jeg fik altid at vide: Hvad du ikke har Raad til at købe, maa du undvære. Det kan den ikke blive ved med at gaa her for andres Penge. Vi har kæmpet ærlig og opent. Hvis vi er slaaet, er det ikke vores Skyld. Gif os Magt til at slutte med Lonton. Jeg siker: det er bedre at take Kløene som Mænd end at dø som Hunde — eller hænge andre i Halen for at de skal ordne Sagerne for os. —

Tilraab: Hvem ønsker det?

Thomas: Hvad er det! Hvis jeg blifer slaaet ned af en anden Mand, skal jeg vel ikke komme krypende til andre om Hjælp? Jeg maa rejse mig igen og blifer jeg saa slaaet helt ud, maa jeg take det med. — Er det ikke riktigt? (*Tilraab:* »Ned med Fagforeningen«, »Skruebrækkere« etc.)

Green: Hvis I havde hørt paa mig fra første Færd —

Thomas fortsætter: Nu kommer jeg til det, jeg vilde sike — (»Nu igen«) — *Thomas* højtidelig: Kirken siker: »Slut denne Strejke« (»Det er Løgn! Den siger: Hold ud!«)

Thomas foragtelig: Jeg har vel self den Ører at høre med.

Den rødhaarede: Ja, temmelig lange endda! (Latter og *Tilraab.*)

Thomas: I vandrer paa Forbandelsens Vej. Ok saa siker jeg til jer alle: Hvis I gaar imod Kirken, vil jeg ikke staa sammen med jer. Det vil ingen gudfryktig Mand. — (Han gaar ned fra Platformen. Jago baner sig Vej frem til den. Der raabes: »Stop ham, han skal ikke derop!«)

Jago: Skal jeg ikke op? Der er vel lige Ret til at tale, hvad? (Han entrer Platformen.) — Jeg har ikke meget at sige jer. Se kun ganske lige til paa Sagen. Nu er vi kommen saa langt, skal vi saa give op? Vi Maskinarbejdere har staaet sammen med alle I andre fra den første Dag, vil I nu sige adjøs til os og lade os sejle vor egen Sø? Havde vi vidst det, havde vi nok aldrig begyndt Strejken den Morgen. Det er alt, hvad jeg vil sige, altsaa: Gamle *Thomas* har ikke lært sin Katekismus rigtig. Hvis vi nu nejer os enten for London eller for Harness for at redde Skindet, det er, siger jeg, en beskidt Affære for voksne Mandfolk — Føj!

(Han gaar ned, Rous springer op, ophidset. Der høres Mishagsytringer hist og her.)

Rous hæftigt: Jeg er ikke nogen Taler, Kammerater; men hvad jeg siger kommer indefra. Jeg spørger: Kan en Mand se rolig paa, hans Moder sulter? Kan han?

Roberts styrter frem: *Rous!*

Rous stirrer ham stift i Øjnene: *Sim Harness* havde Ret. Jeg har faaet en anden Mening om Tingene.

Tilraab: Vendekaabe! Renegat! (Tilhøreme ser meget forbavtede ud.)

Rous: Han talte sandt. »Staa sammen med os«, sagde han, »og vi vil staa sammen med jer.«

Her er Fejlen, vi har begaaet fra Kampens Begyndelse. Og hvis er Skylden? (Peger paa *Roberts*.) Den Mand dér! »Nej,« sagde han, »slaa disse Røvere ned,« sagde han, »klem Luften ud af dem!« — Men det er ikke dem fra London, Luften bliver klemt ud af, men os selv. Det er den nøgne Sandhed. Jeg er ikke vant til at tale, men det er mit eget Kød og Blod, som taler; det er Hjærtet. (Med en truende, halv skamfuld Bevægelse i Retning af *Roberts*) Han vil tale til jer igen. Men, mærk jer mine Ord, lyt ikke til ham mere. Der er Helvedes Ild paa hans Tunge. (*Roberts* ler) *Sim' Harness* er paa den rigtige Side. Hvad er vi uden Fagforeningen? En Haandfuld vissent Løv, en Smule Røg, man kan blæse bort. Jeg er ikke nogen Taler, men jeg siger: Stop op nu, hellere end blive ved til Kvinder og Børn sulter ihjæl!

(Bifaldsmumlen blandet med enkelte *Tilraab* som: »Hvad har gjort dig til Skruebrækker?«)

Rous rasende: *Harness* ved, hvad han taler om. Giv os Fuldmagt til at slutte med London. Jeg er ikke nogen Taler, men jeg siger: Nu har denne forbandede Redelighed varet længe nok! (Han springer ned fra Platformen. Mængden applauderer og raaber paa *Harness*.)

Roberts gaar rolig frem. Luften krydses af *Tilraab*: »Vi vil ikke høre dig«. »Ned med ham« o. s. v.

Evans: Lad ham tale. Bravo *Roberts!*

Bulgin: Han maa hellere skrubbe af, at ikke jeg skal smadre Skallen paa ham.

Roberts lader Øjnene hvile fast paa Mændene til de lidt efter lidt bliver stille. Han taler: I ønsker ikke at høre mig. I vil høre paa *Rous* og gamle *Thomas* dér, men ikke paa mig. I vil høre *Harness*, ham fra Fagforeningen, der har behandlet os saa godt. Maaske I ogsaa vil høre paa Direktøerne fra London? I knurrer. For hvad? Kunde I lide at faa Jærnhælen paa Nakken? (*Bulgin* farer frem) — Du kunde lide at tærse mig, *John Bulgin*. Lad mig nu tale først, saa kan du smadre løs bagefter, hvis du har Lyst. (B. standser) — Er jeg en Løgner? En Kujon? En Forræder? Hvis jeg var, saa er jeg vis paa, I gerne vilde høre mig. (Der er nu Dødsstilhed) Er der een eneste Mand blandt jer, der har noget at tabe ved Strejken? Er der nogen af jer, der har ofret flere hundrede Pund, siden Kampen begyndte?

Er der? Lad ham saa komme frem! Hvormeget har Thomas givet? Fem Pund eller ti Pund? Eller hvor meget?

I hørte, han sagde: »Naar Naturen siger: ikke længere, saa er det Vildskab at gaa imod«. — Jeg siger: Hvis en Mand ikke kan sige til Naturen: »Stands mig, om du kan«, saa sidder hans Principper ikke i Hovedet eller i Hjærtet, men i Maven! Jeg skal sige jer: Naturen er hverken ren, ærlig, barmhjertig eller retfærdig! Den Hyrde, oppe i Bjergene, der vandrer dødsenstræt hjem en mørk Vinternat i Sne og Storm, han maa kæmpe sig frem Tomme for Tomme. Lægger han sig til Hvile i blind Tillid til den »barmhjertige Natur«, da vil han snart faa Kærligheden at føle. Det er kun saadan: Næven lige i Synet paa Natur eller Skæbne, eller hvad andet man møder, at en Mand viser sig som en Mand!

»Giv efter,« siger Thomas, »paa Knæ for Overmagten«, »maaske, maaske,« siger han, »vil din Modstander da kaste nogle Skorper til dig«. (Tilraab: Aldrig! Pokker ta' dem! o. lign.)

Thomas: Det har jeg aldrig sagt!

Roberts, bidende: Du mente det. Og hvad var det, du sagde om Kirken? Den er imod os, sagde du. Godt! hvis Kirken og Naturen gaar Haand i Haand, da er det første Gang i mit Liv, jeg har hørt eller set det. (Han peger paa Rous) Denne unge Mand dér sagde, at jeg har Helvedes Ild paa min Tunge. Om jeg bare havde det — jeg vilde da svide bort al den Kællingsnak om at give op. Opgivelse er for Kujoner og Forrædere og ikke en Handling, der er voksne Mænd værdig.

Henry Rous til sin Broder, der rasende styrter frem imod Platformen: — Ja, stop ham George! Luk Kæften paa ham!

Roberts: Stop dér, George Rous. Tiden er ikke nu til at afgøre personlige Stridigheder (Rous standser) — Men der var en anden, som talte til jer: *Simon Harness*. Vi har i Sandhed meget at takke Harness og hans Fagforening for. Han sagde til os: »Svigt jeres Kammerater, eller vi vil svigte jer« — og de svigtede os (spredte »Hørt!«).

Harness kan være god nok — men han er kommen for sent. (Med stigende Styrke) Trods alt, hvad Harness, Thomas og Rous her har sagt, trods alt, hvad der siges imod Strejken, vil jeg dog vove at paastaa, vi allerede har *vundet Kampen!* (Mængden lytter levende interesseret.)

I har følt Sulten svide i jeres Tarme. Har I da glemt nu, hvad denne Kamp gælder? Jeg har fortalt jer det mange Gange, men jeg vil sige det een Gang til: Det er dette Lands levende Mennesker, der kæmper mod Blodsugerne. De, der maa ofre sig selv, hver Fiber, hvert Aandedrag Time for Time, Dag for Dag, ofre sig

for et Uhyre, som mæsker sig paa dem — *deres Kamp* er det, vi kæmper. Vi slaas med et Uhyre, der vokser og vokser i Kraft af den »barmhjertige« Naturs Love. Dette Uhyre er *Kapitalen*. Et Uhyre, som køber Menneskers Sved, deres Sjæle — ja Menneskene selv, for den Pris, den finder for godt at give. Kender ikke netop jeg det? Var det ikke min Hjærnes Arbejde, Selskabet købte for en ussel Pris og selv udnyttede? De tjente tykt paa mit Værk, uden selv at røre saa meget som en Finger. Saadan er *Kapitalen*. Til jer siger den: »I Stakler, jeg véd, I har det forfærdeligt«. — Men den vil ikke ofre een eneste rød Øre af Dividenden, for at I kan faa det bedre. Ikke en Øre vil Udbytteerne betale mere i Skat til Fordel for jer. Saadan er *Kapitalen*! Et Spøgelse med et englehvidt Ansigt, men med et Hjærte af Sten. Nu har vi tvunget dette Gespenst i Knæ. Skal vi da opgive i det sidste Minut, for at spare vore elendige Kroppe for en Smule Sult?

Jeg sad i Morges overfor Direktøerne fra London, og jeg saa lige ind i deres Hjærter. En af dem, Mr. Scantlebury, et Kjødbjerg, næret af os, sad dér som en stor, dum Okse, der kun kan sættes i Bevægelse, naar den kære Pengesæk er truet. Og saadan sidder alle Aktionærer uden at bevæge hverken Tunge eller Fingre. Jeg saa' Mr. Scantlebury ind i Hjærtet. Han var bange. Bange for sig selv, for sin Dividende, for sit Gods. Bange for Aktionærene — alle var de bange, rædde og rystende som Børn, der farer sammen, naar Bladene rasler i den mørke Skov. Jeg beder jer, Kammerater: Giv mig frie Hænder til at sende dem tilbage til London! Gør det, og jeg sværger jer til, at inden en Uge er gaaet, er vore Krav opfyldt. (Tilraab: Giv ham frie Hænder. Bravo, Bravo!)

Roberts: Det er ikke blot Øjeblikkets Kamp, vi kæmper, ikke kun for os selv og vort eget lille Jeg. Vi kæmper for de Slægter, som kommer. (Med stigende Lidenskab) Af Kærlighed til jeres Børn, til de ufødte Slægter, maa I nægte at række Haand til, at Aaget bliver lagt paa jeres Skuldre. Gør ikke Livet mørkt og bittert for dem ogsaa. — — Aah! kunde jeg ryste dette hvide Gespenst med de blodige Læber, det, der har suget Blodet ud af os og vore Koner og Børn! — Har vi ikke nu Mænds Styrke til at kæmpe Mand imod Mand, Øje for Øje og Bryst mod Bryst, vil vi ikke nu slaas med Uhyret, trænge det tilbage, til det skriger om Barmhjertighed, da vil det suge vort Blod til evige Tider, og vi skal fortsætte vort elendige Liv — — (hans Øjne brænder af glødende Fanatisme, der raabes: *Roberts! Roberts!* En ung Pige, Madge, trænger sig gennem Mængden frem til Platformen. Hun stirrer paa Taleren. Han rynker Brynene og ser ud til Siden.)

Madge svagt: Din Kone dør, *Roberts!*

Roberts, stirrer paa hende, aandsfraværende, forsøger at gaa videre: Jeg siger jer, jeg siger jer: Svar dem! — (Mængden overdøver ham).

Thomas farer frem: Hører du da ikke, Mand!

Roberts: Hvad? Hvilket?

Thomas: Din Kone — —

(*Roberts* vakler, med en opgivende Bevægelse gaar han ned og gaar ad *Stien* hjemad. Det er nu snart mørkt.)

Madge: Han havde ikke nødig at skynde sig, *Annie Roberts* er død. (Stilhed) — I blinde Hunde! Hvormange Kvinder skal endnu dø, inden I kommer til Fornuft! (Mængden trækker sig lidt tilbage. *Madge* gaar hurtig efter *Roberts*.)

Green: Hvis I havde hørt paa mig — —

Thomas: Det er *Nemesis*, der rammer ham, men jeg sagde det til ham. Stakkels *Annie*.

Evans: Hvorfor nu stikle til *Roberts*. Vil I svigte ham, nu han er slaet helt ud? Vil I spytte paa ham, nu han har mistet alt? (Bifaldsmumlen.)

Rous springer op paa Platformen: Mistet alt, javel. Men se til jeres egne Hjem, jeres egne Koner! Skal de ogsaa dø? Fortsætter vi denne haabløse Sultekamp, bliver det akkurat det samme i jeres Hjem. (Hør! Hør! Du har Ret!) — Det er ikke os, der er blinde. Det er *Roberts*. Hvorlænge skal vi lade os forvirre af ham?

(*Tilraab*: Skam dig! Ned med ham!)

Evans: Sparke til en Mand, der er slaet til Jorden. Kan vi være det bekendt?

Rous: Hvad har slaet *Roberts* ned andet end hans Halstarrighed? Skal vi følge en Mand, som ikke ser klarere?

Evans: Han har mistet sin Kone!

Rous: Og hvis Skyld er det? Havde vi endda stoppet ham, før det kom saa vidt!

(*Tilraab*: Ned med *Roberts*! Han er færdig! Vi har haft nok af ham.)

Rous: Vi maa se at komme overens med Fagforeningen —

Evans: Skruebrækkere!

Bulgin: Hvem er Skruebrækker her, din giftige Rotte! (De begynder at slaas.)

Thomas farer frem: Skam jer!

Slagsmaal, Opløsning og Forvirring. Det er nu helt mørkt. Mændene ved Slæbeprammene hejser Lanterne.

Tæppet falder.

(Oversættelse ved *Otto Jensen*.)

DEN NORDISKE FOLKEHØJSKOLE I GENÈVE

Ved Fredsslutningen efter Verdenskrigen blev de to vigtige internationale Organisationer, Folkeforbundet og Det internationale Arbejdsbureau, oprettede. Fra smaa Spirer er de nu i Løbet af godt en halv Snes Aar vokset op til at blive ret omfattende Institutioner. Ikke alene huses de i store Bygninger nede i Genève, men de er organiserede i en Uendelighed af Kommissioner og Afdelinger, som gør det vanskeligt for Menigmand at faa et blot nogenlunde fyldestgørende Overblik over dem. Derfor er det ogsaa yderst lidt, den almindelige Borger selv i et Land som Danmark, der siden Institutionernes Start dog har deltaget ivrigt i det internationale Arbejde, egentlig ved derom. Man har nogle populære Forestillinger om, at der et Sted nede i Genève findes nogle Institutioner, hvor Statsmændene engang imellem kommer sammen og drøfter Problemerne, hvilket naturligvis giver Anledning til mægtige Skrivelser i Aviserne. Men hvad der dækker sig bag disse Sammenkomster og Møder, hvilken Betydning de muligvis kan have, og hvorledes Arbejdet tilrettelægges og udføres — alt det aner man intet som helst om — ja, man aner praktisk talt ikke saa meget om Institutionerne, at selv de mest kritisk indstillede Mennesker tør give sig til at kritisere dem.

Ved de internationale Institutioner i Genève findes der en meget stor Stab af Funktionærer, hentet fra alle Jordens Lande. Det er dygtige Folk, som mestrer flere Sprog, og som hver paa sit lille Omraade er Specialist. Ogsaa fra de skandinaviske Lande findes der en Funktionærstab, og maaske har disse Mennesker en Dag indset, at det var ganske forkert, at deres Landsmænd derhjemme skulde vedblive at leve i Uvidenhed om de mægtige internationale Problemer, som de selv beskæftiger sig med i Genève, og ikke saa meget for at give Folkene derhjemme i Norden et Indtryk af, hvilket samfundsnyttigt Arbejde, de udfører, men mere for at højne den almindelige

Folkeoplysning, begyndte de for et Aarstid siden at gøre de forberedende Arbejder til Oprettelsen af en *nordisk Folkehøjskole i Genève* til Studium af internationale Problemer i Forbindelse med Folkeforbundet og Arbejdsbureauet m. m.

Dog skal Tanken om en nordisk Folkehøjskole i Udlandet ikke være undfanget af Funktionærerne i Genève. En i Genève bosat Skandinav rejste en Dag fra et Møde i Sverige sydpaa, og her i Toget fik han den Idé, at man burde skabe Muligheder for den skandinaviske Ungdom til at komme ud i den store vide Verden og lære Livet der. Han vilde danne en Skole til Studium af en rigtig Storby, saaledes at Ungdommen fra selv de mest øde og afsides Egne af Skandinavien kunde faa Anledning til at komme en Storbys pulserende Liv paa nært Hold og samtidig faa bibragt Kundskaber sammen med de øvrige Studiekammerater. Saa langt kom denne Idé ud, at man næsten havde lejet et passende Hus i Paris, men da Skandinav kom hjem til Genève og forelagde Planen for sine skandinaviske Venner, greb de straks Ideen og sagde, at Skolen umuligt kunde ligge andre Steder end i Genève, og at Studierne ikke kunde gaa ud paa andet end at studere Folkeforbundet m. m.

Og saa smedede man, mens Jernet var varmt. Der blev af de skandinaviske Funktionærer i Genève dannet »Foreningen nordisk Folkehøjskole i Genève«, og hjem til Norden sendtes Opraab om i de forskellige Byer eller inden for forskellige Interessegupper eller Foreninger at danne de saakaldte Genèvekomiteer, der skulde samle Penge sammen til Stipendier, saa selv den allerfattigste Arbejder kunde rejse sydover. Ved Ejerens Velvilje fik man lejet en passende Bygning en lille Mils Vej nord for Genève. I Hast blev den omdannet til en nogenlunde brugbar Skole, og endelig den 1. April 1931 fandt den højtidelige Aabning af det første 3 Maaneders Kursus Sted.

For at understrege det nordiske Samarbejde var der rejst 4 Flagstænger paa Græsplænen, og mens de 4 nordiske Flag smældede i Vinden, sad de nylig ankomne 34 Elever samt Skolens Lærerkæfter og andre interesserede i Rundkreds om Talerstolen, der ogsaa i Dagens Anledning var flyttet fra den trange Skolestue og ud paa Græsplænen.

Her holdt Skolens Formand Aabningstalen. Han paapegede, hvorledes de forskellige Landes Befolkninger bliver mere og mere afhængige af hverandre, og at det derfor er en Nødvendighed, at man lærer hverandre at kende. Skolens Program burde derfor være: Opøvelse i Samarbejde og Undervisning i gensidig Afhængighed.

Ved denne Lejlighed blev det ogsaa understreget, at Skolen ikke bød paa noget Propagandakursus. Ikke vilde man indprente Eleverne Meninger, men derimod prøve at vise dem Kendsgeringerne. Og samtidig betonedede man, at Skolen henvender sig til de nordiske Elever paa nordisk Sprog: Dansk, Svensk og Norsk.

Dette sidste er Hovedprincippet ved Skolen, nemlig Undervisning i mellemfolkelige Problemer paa Modersmaalet. I Genève er der til Stadighed forskellige Kursus, hvor Folk studerer de mellemfolkelige Problemer, men da disse Studier foregaar paa fremmede Sprog, er de Nordboer, som ikke er i Besiddelse af den nødvendige Sprogfærdighed, afskaarne fra at deltage i dem. Genève-skolens Studier foregaar derimod paa skandinaviske Sprog, idet Undervisningen sker ved de nordiske Funktionærers Mellemløst, og det er derfor ikke nogen Forudsætning for Opholdet paa Skolen, at man kan fremmede Sprog, ja, senere er det endda slaaet fast, at Skolen kun skal være for de Folk, der ikke har Muligheder for at kunne følge andre Kursus af lignende Art.

Paa Skolen boede Eleverne 2 eller 3 sammen paa Værelserne. Alle kunde dog ikke huses i selve Skolebygningen, men 10 maatte indkvarteres i et Annex et godt Stykke Vej borte. Alt var meget spartansk udstyret. Foredragene og Diskussionerne foregik i en tidligere Dagligstue, hvor der i et ene Hjørne var anbragt et Kateder og en sort Paptavle, og Pladsforholdene var saa trange, at nogle af Deltageme endda var henvist til at sidde ude i Haven foran de aabne Døre. Senere flyttede hele Undervisningen ud paa Græsplænen — først til de solbeskinnede Pletter, og senere, da Solen blev stærkere, til de mere skyggefulde Steder.

For at udvikle Samarbejdsaanden maatte Eleverne skiftevis tage Del i det praktiske Arbejde. De skulde ikke alene holde deres Værelser i Orden, men ogsaa Vaskning af Trapper og Gange, Pasning af Haven og Haandsrækning til de to Kvinder i Køkkenet faldt under deres Arbejde. Og for yderligere at bibringe alle Følelsen af, at man var et selvstændigt Samfund, der selv kunde bestemme om Tingene, var Eleverne sammen med Rektorparret organiseret i en Kommune med sit folkevalgte Kommunalstyre og sine hyppige Kommunalforsamlinger, hvor Bølgerne kunde gaa meget højt. Ved denne Form at styre de indre Anliggender paa blev der Anledning til at komme frem med sine Klager eller sin Ros, og ved denne Organisations Foranstaltning blev der afholdt stilfulde Fester paa Skolen baade ved Paaske, ved 1. Maj og ved Skolens Slutning.

Studierne i de nordiske Forhold spændte sig over mange Grene, men Interessen maatte dog samle sig om de historiske og sociale Udviklingslinier mellem de nordiske Folk, samt om en meget omfattende nordisk Litteraturhistorie. Omtrent $\frac{1}{3}$ af alle Undervisningstimerne var helliget Gennemgangen af de nordiske Forfattere, og selv om det gav Eleverne nogen Øvelse ved at klarlægge hver sine Forfattere i smaa Foredrag og Diskussioner, saa var alle dog enige om, at der blev ofret alt for megen Tid paa dette Emne.

Iøvrigt gav Diskussionerne et godt Indblik i de forskellige nordiske Landes Tænkevis, og det hændte ikke sjældent, at et Par Nordmænd stødte meget kraftigt sammen med et Par Svenskere i deres Anskuelse om, hvad det var mest opportunt at gennemføre for at forandre de bestaaende Samfundsforhold. Det var lige midt i Aadalskonflikten i Sverige og Urolighederne i Norge, og naturligvis satte disse Begivenheder Sindene i Bevægelse og kom til at præge Debatteerne.

Anskuelseerne om de internationale Institutioner bevirkede store Meningsudvekslinger, præget af Synspunkterne i de forskellige Lande. De to Repræsentanter for det norske Arbejderparti kørte frem med deres Argumenter mod dem, opildnede som de var af de nylig stedfundne Debatter i Norges Storting om Landets Udmeldelse af Folkeforbundet, medens de andre Lande dog gik mere maadeholdne til Værks.

Alt dette var meget interessant at være med i, og man fik herigennem et glimrende Indblik i, hvor forskellige de nordiske Folk kan være, selv om de dog er saa nær beslægtede.

Om Folkeforbundet og Arbejdsbureauet fik Eleverne en hel Del at vide. Velvilligst havde nordiske Funktionærer stillet sig til Raadighed for Skolen, og i kortere eller længere Foredrag fortalte de om de Omraader inden for Institutionerne, som de til daglig færdes i. Det gav Skolen Liv, men det var jo ogsaa en Motivering for Skolens Henlægning til Genève, at man skulde drage Nytte af de skandinaviske Folk, som staar midt i Problemerne. Nogle Foredrag kunde dog være tørre og uinteressante, mens andre derimod fængslede og gav et godt Udbytte. Men selv om man fik meget at vide i disse Timer, saa var det dog langt fra alt, der bed sig fast i Hukommelsen. Skolen var ikke baseret paa Bøger. Al Kundskabsmeddeling foregik mundtlig, og naar der til Tider skulde køres 5—6 lange Foredrag gennem paa een Dag, var det vel kun naturligt, at mange til sidst blev trætte af al den megen Talen og ønskede, at der var nogle Bøger, som Undervisningen kunde ske efter, eller at der blev givet nogle skriftlige Opgaver.

I Forbindelse med denne Undervisning i internationale Forhold kom Besøg paa Institutionerne i Genève. Folkeforbundets Sekretariat og Arbejdsbureauet blev gennemgaaet, ja, en af Forelæsningerne fandt endog Sted i selve Folkeforbundsraadets Mødesal. Senere fik Eleverne Lejlighed til i den samme Sal at overvære Folkeforbundsraadets Møde, hvor de store Statsmænd med Briand i Spidsen var forsamlede, og nogle Uger senere igen fandt den store Arbejdskonference Sted, hvortil Eleverne paa særlige Adgangskort havde Adgang til Diplomaternes Bænkerækker.

Det var ikke altid lige let at følge med i, hvad der skete i Salen. Forhandlingerne foregaaer paa Engelsk og Fransk, og for de Elever, som ikke forstod disse

Sprog, blev det meste blot til en almindelig Sidden og se til, hvorledes Talerne fra de forskellige Lande kunde optræde med forskelligt Temperament, men noget hjalp det dog, at det var muligt at faa fat i smaa Telefonapparater, hvorigennem Forhandlingerne kunde følges i Oversættelse af den svenske Tolk.

Genèveskolen bød altsaa gennem Tilstedeværelsen ved disse Møder paa et rigt Galleri af de store Politikere, som kom til Byen, og fra Skolens Side blev der ogsaa gjort store Anstrengelser for at Eleverne kunde stifte lidt nærmere Bekendtskab med dem, eventuelt gennem Diskussioner. Gang paa Gang var der nemlig Besøg af kendte Mænd, som kom ud for at bese Skolen, og samtidig maatte de saa kvittere ved at holde et Foredrag om et eller andet aktuelt Emne. Det var Folk, der kom fra saa fjerne Egne som Brasilien og Argentina, og det var frem for alt de betydende Folk inden for de nordiske Lande og inden for den internationale Fagbevægelse.

Ved Siden af disse interessante Pust ude fra den store Verden fik Eleverne ogsaa selv Lejlighed til at komme ud og se sig om i de fremmede Egne. Som Regel var Lørdagen fri, saa man i Forbindelse med den efterfølgende Søndag kunde rejse ud og se, hvorledes Folk levede under de fremmede Himmelstrøg. Det stod jo ogsaa i Skolens Program, at der skulde gives Eleverne Lejlighed til ved Udflugter at gøre sig bekendt med Omegnen, og det kan heller ikke nægtes, at Turene op i Bjergene, hvor Befolkningen ofte lever i den allerstørste Fattigdom, at den lille Sviptur til Italien, og fremfor alt, at Besøget paa Koloniudstillingen i Paris gav Deltagerne et godt Indblik i fremmed Levevis og gav dem Indtryk, som aldrig glemmes.

Skolen som Helhed vil ogsaa staa i Deltagernes Sind som noget, der aldrig glemmes. Det betyder en hel Del at blive plantet om i andre Forhold for en Tid, og ikke mindst værdifuldt er det, at der paa denne Maade er skabt Venskaber mellem Folk fra de nordiske Lande, Venskaber, som forhaabentlig varer evigt og som suppleres med de kommende Elever. Men først og fremmest maa man være glad for, at der ved Skolen er gjort en Indsats for at bibringe den store almindelige Befolkning Kendskab om de internationale Forhold. For Arbejderklassen er det en tvingende Nødvendighed, at den har Kendskab til disse Institutioner. Ved deres Oprettelse efter Verdenskrigen blev der regnet med Arbejderklassen som Deltager, som Part, i Arbejdet, og hvis ikke den sætter sig ind i Forholdene og lærer at forstaa dem, er Forudsætningen for Institutionernes Arbejde bristet.

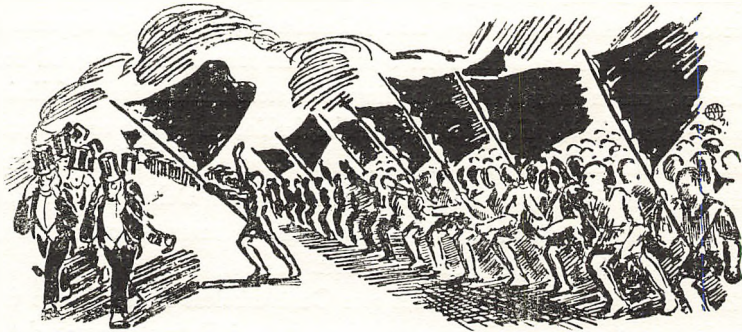
Nu kan det ikke nægtes, at saaledes som Genèveskolens første Kursus er gennemført, har der været mange Fejl, men man maa tage i Betragtning, at det er første Gang, Forsøget overhovedet er gjort, og Kursus'et til næste Aar vil uden Tvivl være præget af de gjorte Erfaringer. Selv om der fra et rent Arbejdersynspunkt maa tages

kritisk paa noget af det, der doceres paa Skolen, og maa det beklages, at man ikke vil genoptage de faa Timer i den internationale Arbejderbevægelse, som første Kursus indeholdt. Skolen er lagt an paa neutralt Oplysningsarbejde og staar som saadan aaben for alle Anskuelse, og det gælder derfor om at faa sendt saa mange Arbejdere derned som muligt, saa Arbejderklassens Indflydelse kan blive gjort gældende.

Det maa i denne Forbindelse ikke glemmes, hvad Skolen i Genève skal være Spiren til. Saaledes som de nordiske Lande har rejst deres Skole dernede, er det Meningen, at de andre Lande ogsaa skal rejse deres Skoler. Hvert Land skal interesseres i at oprette sin Skole i internationale Spørgsmaal paa Modersmaalet, og saafremt denne store Tanke — der unægtelig er meget dristig — realiseres, saa hver Befolkningsgruppe har sin Skole liggende i Genève, vil der være skabt Basis for et internationalt Samkvem af Betydning blandt Alverdens Ungdom, og hvori Samkvemmet blandt Arbejderungdommen naturligvis vil have sin særlige Betydning og Mission.

Om det nu vil gaa saaledes, som de skandinaviske Funktionærer i Genève tror og haaber, er ikke godt at vide, men morsomt er det alligevel at tænke sig, og det ikke mindst for den, der har deltaget i Skolens første Kursus, hvad den nordiske Folkehøjskole i Genève maaske kan udvikle sig til — at den maaske er Spiren til *Verdensuniversitetet i Genève*.

Arvid Hansen.

FRA TJEKKOSLOVAKIET

En sen Septemбераften kørte min Kammerat og jeg over den tysk-tjekkiske Grænse. Vi var om Morgenen startet pr. Cykle fra Dresden, og gennem det skønne »Saksiske Svejts« var vi naaet til Grænsen, som følger Erzgebirges Kam. Vi fulgte ikke den slagne Landevej, men tog mange Afstikkere, bl. a. op over de skovbevoksede Højdedrag til Berggieshübel. Denne lille By ligger i en Dal, omgivet af stejle Skrænter. Byen blev i 1927 hjemsøgt af en Vandflod, der foruden at ødelægge i et frygteligt Omfang, krævede 95 Menneskeliv.

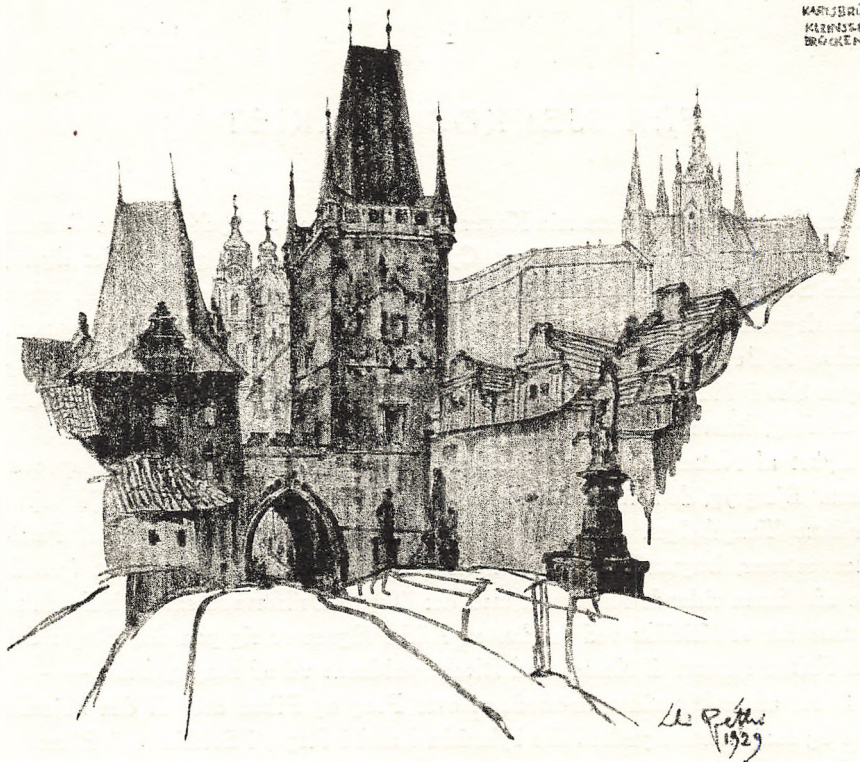
I Løbet af Natten naaede vi, i herligt Maaneskin, til Teplitz. Derfra op over den næste Bjergryg, de bøhmiske Mellembjerge. Omkring de kegleformede Bjergtoppe svæver lette Taagebølger. Langs Vejkanten vokser en Guds Velsignelse af Pære- og Blommetræer, bugnende af de herligste Frugter — som det er strengt forbudt at æde af. Smaa rislende Kildevæld med det lifligste Drikkevand savnes heller ikke. Ofte staar der et Kricifiks ved saadan en Kilde. Egnen er rig paa den Slags: den lidende Frelser sømmet til Korset med Blodet vældende ud af Naglegabene. — —

I Løbet af en Ugestid avancerede vi over Prag og Pilsen over til den bajerske Grænse og saa i korte Lynskud det bøhmiske Land i Regn, i Solskin og i Blæst.

Bøhmen er Hovedlandet i den unge tjekkoslovakiske Republik og udgør Tyngdepunktet i Landets kulturelle og økonomiske Liv.

Omtrent midt paa den bøhmiske Højslette ligger Prag (Pràha), Republikkens Hovedstad og vigtigste By. Siden 1922 er den forenet med et Antal Forstæder til et Stor-Prag og tæller ca. $\frac{3}{4}$ Mill. Indbyggere. Floden Moldau deler Byen i to Dele. Op fra Flodens venstre Bred hæver sig Bydelen Hradcany, bedækket med Huse paa de mod Floden vendende Skrænter og paa Toppen kronet af den gamle Borg med den prægtige Domkirke. Ud fra det gamle Slots Vinduer var det, Bøhmerne i 1618 kastede de kejserlige Udsendinge, en Begivenhed, der havde en noget

lignende Virkning som Mordet i Serajevo i 1914, idet den blev den øjeblikkelige Anledning til Trediveaarskrigen. Overfor Hradcany, paa den modsatte Flodbred, ligger Stare Mesto, den gamle By, grundlagt saa langt tilbage som 795. Den har endnu for en stor Del smalle, krumme Gader med høje gammeldags Huse. Udenfor

denne gamle Bydel breder sig de nyere Staddel med brede og lige Gader. Alle Gaderne har kun tjekkiske Navne, de tyske er forlængst fjernede, skønt Tyskerne udgør en stor Procentdel af Byens Indbyggerantal; ligeledes er det tyske Sprog banlyst fra alle Forretningsskilte og lignende. Hovedtorvet (Staroméstske namesti) ligger i den gamle By. Her staar et stort Mindesmærke for Johan Huss, rejst 1915. Helt omsluttet af den gamle By er Jødebyen Josefstadt med den gamle Jødekirkegaard og det gamle, israelitiske Raadhus med det mærkelige Ur med hebraiske Tal, hvis Viser bevæger sig venstre om. Jøderne nød i gammel Tid en Del Forrettigheder i

Prag i Modsætning til Jøder i andre Byer, grundet paa deres heltemodige Deltagelse i Byens Forsvar under Svenskernes Belejring i Trediveaarskrigen.

Som en Slags Æresbevisning mod en berømt afdød Landsmand aflagde vi et Besøg i Teynkirken, hvor Tyge Brahe ligger begravet. I Kirken var en Del andagts-søgende. Foran et Madonnabillede knælede to moderne paaklædte unge Piger. Hver Gang nogen gom og gik, drejede de Hovedet for at se og hviskede ivrigt indbyrdes. Ind imellem drejede de flittigt paa Rosenkransen og fremmumlede Bønner. Dog interesserede de øvrige Kirkegæster dem aabenbart betydelig mere end den hellige Madonna, de tilbad. Saa var en gammel Morlil, som ogsaa færdedes derinde, mere ivrig i Tjenesten og gik anderledes levende op i Rollen. Hun gik fra det ene Madonna- og Helgenbillede til det andet, og hvert fik en dyb Knæbøjning og en lang Række Bønner. — — —

Da jeg i 1928 deltog i det internationale Hjælpearbejde i Lichtenstein, havde jeg Løjlighed til daglig at være sammen med Tjekkosllovakier, idet Tjekkosllovakiet dér var repræsenteret af et ret stort Antal unge Mennesker, for Størsteparten Saudenter. De bar alle Præg af at høre til en ung Nation i Fremdrift. Oe var ikke særlig ivrige i det daglige Arbejde, men vældig interesserede i alt, hvor der foregik omkring dem, ivrige efter at fortælle om deres unge, fremadstræbende Land, som de var meget stolte af. En af disse, en ung, juridisk studerende, som talte ret godt Tysk, pumpede jeg for en Del Oplysninger af forskellig Art.

Den tjekkosllovakiske Forfatning vedtoges 28. Februar 1920 af den i 1918 alene af tjekkiske Partier valgte Nationalforsamling. Rigsdagen bestaar af to Kamre, Deputeretkammer og Senat, henholdsvis tællende 300 og 150 Medlemmer. Deputeretkammeret vælges for 6 Aar; Stemmeret dertil har alle 21-aarige Mænd og Kvinder. Senatet vælges for 8 Aar af alle 26-aarige Vælgere. Alle Valgene sker ved Forholdstalsvalg og foregaar paa en Søndag. Vælgerne er under Straf af Bøde eller Fængsel forligtede til at deltage i Afstemningen.

Der gives i Tjekkosllovakiet mange politiske Partier. Det socialdemokratiske Parti var forhen det største i Landet, men har været udsat for den Spaltning i Socialdemokrater og Kommuniste, som ogsaa er foregaaet saa mange andre Steder. Arbejderorganisationerne er stærkt politisk bestemte. Efter min Hjemmelsmands Mening var de fleste kommunistiske. Tyskerne havde deres egne Organisationer. Sjældent arbejder de to Nationaliteter paa samme Arbejdsplads.

Af det sproglige og nationale Virvar i det gamle habsburgske Monarki har det været umuligt at udskille og nydanne rene Nationalstater, hvor de politiske og nationale Grænser dækker hinanden. Tjekkosllovakiet er vel nok den mest »blandede« af

de Stater, der blev oprettet af Habsburgernes Dødsbo. -- Allerede i den tidligere Middelalder trængte de tyske Kolonister ind over de bøhmiske Randbjerge og koloniserede de mellemliggende Dale. Senere, da Bøhmen kom under Habsburgerne, blev det tyske Element det førende, og det tjekkiske Sprog fortrængtes mere og mere. I det 17. og 18. Aarhundrede levede det næsten kun hos Bønderne. I det 19. Aarhundrede tog Kampen for det tjekkiske Sprog og den tjekkiske Nation sin Begyndelse, en Kamp, der altsaa nu er resulteret i den tjekkoslovakiske Republiks Skabelse. Men Nationen er langtfra rent tjekkisk. Min Hjemmelsmand gav mig følgende Tal paa de Nationaliteter, som hører hjemme i Republikken. Tjekkerne tæller godt Halvdelen (ca. 7 Mill.) af Landets godt 13 Mill. Indbyggere, Tyskerne 2 Mill. (ca. 15%), Slovakkerne $3\frac{1}{2}$ Mill. (ca. 25%), en Del Magyarer, Ruthener, Polakker og Jøder. Til disse forskellige Folkeslafs Uddannelse og Oplæring findes 2 tjekkiske, 2 tyske og 1 slovakisk Universitet; desuden har Tyskerne 2 tekniske Højskoler, Magyarerne (som udgør 5—6% af Befolkningen) har egne Mellemskoler. Der er i hele Landet Skoletvang fra det 6. til det 14. Aar. Der findes (særlig blandt Slovakkerne og især blandt Ruthenerne) et forfærdende stort Antal Analfabeter. Alle Skoler nyder godt af Statens Tilskud.

For at faa disse Oplysninger sammenstillet med nogle fra anden Side, »interviewede« jeg en Tysk-Tjekker. Efter hans Udsagn var det meget slet for Tyskerne i Tjekkoslovakiet. Han gav først en Del Tal til Bedste, som ikke helt stemte med dem, hans tjekkiske Landsmand havde givet. Mod dennes 7 Mill. Tjekker stillede han 6, mod hans $3\frac{1}{2}$ Mill. Slovakker 3; til Gengæld udviklede de 2 Mill. Tyskere sig til $3\frac{1}{2}$. (De rigtige officielle Tal er: Tjekker 50%, Slovakker 15%, Tyskere 23,3%). De to Universiteter, som Tyskerne skulde have, reducerede han til Halvdelen.

Hvad Folkeskolen angik, var det rent galt. Tyskerne har kun Ret til en Skole, hvor der er mindst 30 skolepligtige Børn, hvorimod der i en tysk By (der findes talrige tyske Enklaver i det nordlige Bøhmen) med 29 tyske Børn kan være en enkelt tjekkisk Embedsmand (Politi og lign. er overalt tjekkisk, ogsaa i Slovakiet) med 3—4 Børn; for disse bliver der bygget en stor og flot Skole (hvilket han udmaalede med mange Ord), medens de 29 smaa Tyskere ingen faar. Er der saa endelig 30 tyske Børn, faar de en liden tarvelig Hytte at undervises i. Til den store, flotte, tjekkiske Skole maa Tyskerne betale deres Part gennem Skatterne. De har selvfølgelig Lov at holde Privatskoler, som de intet Tilskud faar til. Det er frivilligt, om de vil lade deres Børn læse tjekkisk; i modsat Fald er de dog udelukkede fra alle Embeder og Bestillinger. Iøvrigt bliver Tjekkerne altid foretrukket. Tjekkerne siger selv:

»Vi er Herskerfolket, vi er de øverste. Tjekkoslovakiet er det prægtigste Rige paa Jorden.«

I Brünn, der før Krigen var en omtrent tysk By, havde Tyskerne et Teater. Det har Tjekkerne uden videre taget og gjort til deres eget, uden at yde nogen Erstatning. Hver Mandag har Tyskerne dog Lov at benytte det. Motiveringen til dette »Rov« var, at de var Flertal, og dette havde de faaet ved at indlemme store Forstæder, beboede af tjekkiske Arbejdere, i Byen og derved skabt et tjekkisk Stor-Brünn. Byens City er stadig beboet af »Intelligensen«, d. v. s. Tyskerne. Den tjekkiske Arbejder blev ogsaa foretrukket for den tyske. Tyskeren stillede større Fordringer til Livet, vilde være bedre klædt, gaa i Teater, købe Bøger osv., hvorimod den tjekkiske Arbejder er fornøjet med et Stykke Brød og »Pivo«, d. v. s. Øl.

Ligeledes var min Hjemmelsmand indigneret over, at de store tyske Godser i Bøhmen var blevne udstykkede og solgt til Tjekkere trods det, at Tyskere ofte bød mere for dem. Dette var meget uretfærdigt og til stor Skade erhvervsmæssig set, da Jorden blev meget bedre drevet som Stordrift. Heri var jeg ikke enig med ham og henviste til Danmark, hvor det lille Landbrug havde vist sig at være det store betydelig overlegent, og hvor det samfundsmæssig set betyder meget, at nu f. Eks. op til 100 Personer kan faa Føden, hvor før en enkelt Godsejer til Nød kunde klare sig ved Hjælp af et mindre Folkehold. Det maatte han ogsaa indrømme, men den tjekkiske Bonde kunde ikke sammenlignes med den intelligente danske Husmand. — Iøvrigt mente han, at Tyskerne var betydelig mere intelligente og stod over de slaviske Racer, ... og kørte op med Navne paa »store« Tyskere og store tyske Gerninger, medens han ikke kunde nævne noget tjekkisk, der paa langt nær kunde hamle op dermed.

*

I vor Barndom læste vi i Ingemanns Roman »Valdemar Sejrs« om den unge Dronning Dagmar, der kom fra fjerne Lande for at være Moder for det danske Folk: »hun kom med Fred, hun kom goden Bonde til Lise«. Efter disse Beskrivelser skal hun have været noget saa ovenud skønt og fagert, at der ingen Ende var paa det, og tillige saa dydig og lydefri. Da hun laa paa sit sidste, var der kun een Synd, der voldt hende Samvittighedskval, og det var, at hun en Søndag havde sine »Ærmer snørt og Striger derpaa sat«, og for denne svare Synd ventede hun at gennemgaa Skærsildens Luer — det var næsten for meget.

Denne væne Mø var kommen fra Bøhmerland, og jeg mente nu, at saadan en blaaøjet, gyldenhaaret Uskyldighed var Typen paa Kvinden i Tjekkoslovakiet.

Under vor Trampen gennem det bøhmiske Land holdt vi en Dag Rast i en Landevejsgrøft, hvor vi strakte os i det sparsomme, afsvedne Græs. Forbi os paa Landevejen færdedes Mennesker og Befordringsmidler fra forskellige Tidsaldr: Stive Vogne, trukne af luntende Okser, tøffende Biler og Motorcykler med en Hale af knaldende Eksplosioner, gamle Morlil'er mer bare Ben og tunge Kurve paa Ryggen. Oppe under den hvidblaa Himmel hænger en Flyver. — Da kommer hen ad Vejen, susende paa en blinkende Cykel, en ung Pige. Nu kommer Dagmar! Hun er klædt efter sidste Mode for cyklende Damer: stramtsiddende Sportsbenklæder, en tynd Bluse, paa Hovedet ikke andet end et viltet Krat af klippede sorte Krøller. Hun vinker til os, idet hun suser forbi og raaber til os paa et Sprog, vi ikke forstaaer. Jeg rejser mig og vinker igen.

Naar nu Tjekkoslavakiet kommer i mine Tanker, da ser jeg for mig en ung Pige, susende hen ad en støvet Landevej; hun er bleven mig som et Symbol paa det unge fremadstræbende tjekkoslovakiske Folk.

Johs. Hald.

Budzinski: Kartoffeloptagning.

ESBJERG OG TINZ

I efterfølgende lille Fremstilling vil jeg forsøge at drage Sammenligninger mellem de to Skoler, forsaavidt dette kan lade sig gøre. Skulde nogen blive uenig med mig, beder jeg bemærke, at jeg besøgte Arbejdernes Højskole Vinteren 1928—29, og Tinz i Efteraaret 1929. Siden da kan Skolerne have forandret sig, idet der er foregaaet Lærerskifte begge Steder; og den enkelte Lærer vil altid, mere eller mindre, sætte sit Præg paa Undervisningen. Det vilde da ogsaa være bedrøveligt, om det var anderledes.

ELEVER

Esbjerg Elever er en broget Blanding af godt og ondt. Deres aandelige Niveau er forskelligt, hvorfor de betragter Skolen forskelligt og stiller ganske uensartede Krav til den. En Del stiller forøvrigt ingen Krav udover dette: at have det saa let og behageligt som muligt, og betragter en Højskole som et billigt Sommerpensionat. Andre kommer for at udfylde en arbejdsløs Periode paa en nyttig Maade. De ønsker at tilegne sig mere Viden uden dog at møde med bestemte Krav til Undervisningen.

Den sidste og vistnok største Del er endelig dem, der gennem deres Medarbejderskab i Arbejderbevægelsen er kommet paa Kant med Problemerne. De har i deres Organisationsarbejde været stillet overfor de Hundreder af Spørgsmaal, som de ikke fandt Svar paa. Nu kommer de for at faa Overblik. Hvilke Elever, der er de værdifuldeste — de førstnævnte ladet ganske ude af Betragtning — det kan der være delte Meninger om. Et er sikkert, de gaar, for begge de sidstnævnte Kategoriers Vedkommende, fra Skolen med en inderlig Følelse af at have tilegnet sig noget nyt; og dermed skulde en Højskole vel have naaet sit Maal.

Paa *Tinz* er Forholdene helt anderledes. Alle Elever har forud deltaget i Organisationsarbejdet, og de fleste besøger Skolen som deres Organisationers Delegerede. Gennem en omhyggelig Sigtning sikres der Skolen et mere ensartet Elevmateriale, hvad der giver Undervisningen forøgede Muligheder. Vel stormer man ikke Himlene, men Udbyttet af Undervisningen bliver forholdsvis større, end paa en dansk Folkehøjskole. Om Skolens Maal siger den forhenværende Leder:

»Tinz er vel en politisk Skole, men ikke en socialdemokratisk Partiskole. Tinz er en Livsanskuelsesskole.«

Politisk er den at søge paa det tyske Socialdemokratis venstre Fløj. —

Alle Tinzelever venter før eller senere at faa et økonomisk Udbytte af deres Højskoleophold. Heri adskiller det tyske Højskolesyn sig fra det danske.

LÆRERE

»Har du faaet noget at spise?« Det var det første, der blev sagt til mig paa Arb. Højskolen. Nu maa I ikke le, for det er virkelig et af den menneskelige Tilværelses Grundproblemer, der her er rørt ved. Sandsynligvis vilde Spørgsmaalet have ligget i min Underbevidsthed til evige Tider, hvis ikke det var blevet kaldt frem den Dag, jeg arriverede paa Tinz. Der blev jeg ikke spurgt ud om min Ernæringstilstand. Man sagde kort og godt: »Nu maa De vænne Dem til Eksakthed« (Jetzt müssen Sie sich an Ekzaktheit gewöhnen!). Begge Gange er det ligesom Tonen er slaaet an for det kommende halve Aar. Derfor har jeg fæstet mig derved. Man kunde paa Tinz ikke naa til den Fortrolighed Lærer og Elev imellem, der kendetegner Arb. Højskolen og vistnok Flertallet af danske Folkehøjskoler. Det er, set med danske Øjne, en Fejl. Og det er vel ogsaa reelt en Fejl.

I en Skole, hvor et halvt Hundrede eller flere unge Mennesker pludselig rystes sammen, til Dels afskaaret fra Omverdenen, og henviste til hinanden i alle Døgnets 24 Timer, indtager Læreren en ganske anden Stilling end i en almindelig Aftenskole.

Naar Undervisningen er forbi, maa Læreren aflægge Skolemesteren, og Eleven maa kunne tale til ham som til sin Ligemand. Det gavner ikke at sætte et kunstigt Skel mellem Lærer og Elev. Det skaber Irritation og Kulde.

UNDERSVNINGEN

Tinz har aldrig flere end 50 Elever. Undervisningen former sig derfor mere som det, Tyskerne kalder »Arbeitsgemeinschaft«, hvilket omtrent svarer til Begrebet Studiekreds.

Esbjerg, med sit højere Elevantal, maa i langt højere Grad ty til Foredragene Hovedfagene er de samme paa begge Skoler: Samfundsøkonomi, Historie og Kulturhistorie. Desuden beskæftiger Tinz sig indgaaende med Psykologi.

Det teoretiske Tilsnit er det fremherskende paa Tinz.

Samfundsøkonomi eller »Wirtschaftslehre«, som det hedder paa Tysk, er, omend en af de yngste Videnskaber, meget omfattende. Det er yderst vanskeligt at behandle den grundigt i Løbet af et halvt Aar. Paa Arbejder-Højskolen har man specialiseret sig med Erhvervsgeografi. Alle Vanskeligheder til Trods forsøger man paa Tinz at trænge til Bunds i de økonomiske Problemer, at faa fat paa Økonomiens Lovmæssighed. (Skade, at man ikke kan oversætte Ordet »Wirtschaft«, der er langt mere haandterligt end det fornemme Fremmedord. I visse Tilfælde kan det oversættes til Beværtning, men saa har det ikke noget at gøre med Samfundsøkonomi.) Efter en grundlæggende og historisk Udredning af Samfundsøkonomien føres Eleverne op til Nutiden, idet man naturlig drøfter Karl Marx' Teorier indgaaende.

Medens *Historieundervisningen* paa Arbejderhøjskolen ikke kunde sige sig helt fri for den almindelige individualistiske Opfattelse, havde man til Gengæld for Tinz' Vedkommende en Følelse af, at de historisk-materialistiske Beviser til Tider var ret søgte. »Man muss die Sache historisch materialistisch betrachten«, var det stadige Omkvæd. Historieundervisningen paa Tinz fortjener at fremhæves for sin klare og letoverskuelige Opbygning. Især giver den sociologiske Indledning Eleven et godt

Studiegrundlag. Den franske Revolution betragtes som det afgørende historiske Vendepunkt, den er, og gøres til Genstand for en dybtgaaende Behandling. Derefter føres Undervisningen frem til Nutiden. Arbejderbevægelsens Historie indgaar som et Led i den moderne Verdenshistorie.

I *Kulturhistorien* behandles Litteraturen som det fremherskende Element. Som i de andre Fag begynder man ogsaa her ved Begyndelsen. Paa en ganske ypperlig Maade forstod Læreren i dette Fag at bringe den kunstneriske og kulturelle Udvikling i Samklang med Samfundsudviklingen i sin Helhed. Tillige skænkedes der det psykologiske Moment i Kunsten den alleryderste Opmærksomhed.

De nævnte tre Fag danner en Enhed i Undervisningen paa Tinz. Ved Kursusets Slutning har Eleven faaet et Overblik over Samfundsudviklingen. Fra alle Sider er det menneskelige Samfund blevet belyst; og der er saaledes virkelig noget om, at Tinz er en Livsanskuelsseskole.

Psykologi ogPsykoanalyse indtager ogsaa en fremtrædende Plads paa Tinz' Undervisningsplan. Arb. Højskolen burde efterfølge dette Eksempel, selvom Psykoanalyse endnu er noget halvvejs uanstændigt herhjemme.

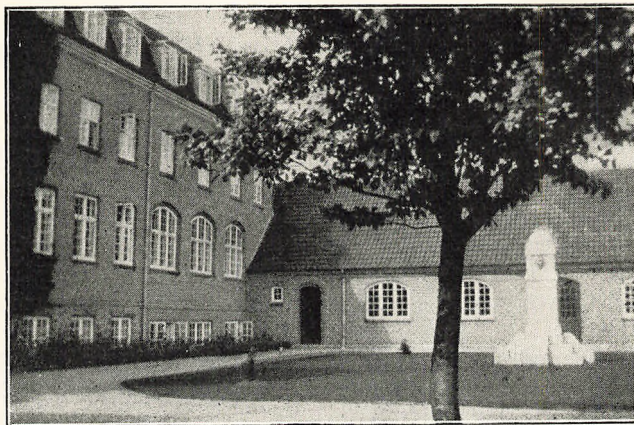
Tyskerne sætter alt i System og Teori. Hvad Under da, at Eleverne paa Tinz faar anvist Systemer for aandeligt Arbejde i en Række Foredrag over: *Det aandelige Arbejdes Teknik*. Herunder ogsaa en Vejledning i Logikkens, for Arbejdere saa besværlige Væsen.

Tinz gør i udstrakt Grad Brug af Gæstelærere. Disse behandler Emner som: *Statslære, Arbejdsretsspørgsmaal, Fagforeningskundskab og Opdragelsesspørgsmaal*. I det sidste undervistes der i 1929 af Dr. Kanitz, Wien, hvis Bog »Kämpfer der Zukunft«, for Tiden fremkommer som Tillæg til »Børne- og Ungdomslederen« herhjemme i en Oversættelse, besørget af Nina Andersen.

Biologi, et stort Fag paa Arb. Højskolen, men det behandles næsten ikke paa Tinz. Man nøjes med en Besigtigelse af Museet for Udviklingslære i Jena.

Robert Huhle.

ESBJERG
ARBEJDER
HØJSKOLE
SOMMER
1931

Sammenlignet med forrige Aars Sommer blev dette Aars meget travl. I April Maaned fortsatte 40 Vinterelever, og allerede den 3. Maj begyndte Højskole- og Husholdningskursuset paa tre Maaneder og det første kooperative Kursus paa en Maaned. De to Kursus fik en særlig glansfuld Start, fordi de fire smukke Figurer til Foredragssalen: Smeden, Tømreren, Landarbejderen og Fiskeren, afsløredes den 10. Maj samtidig med, at et nyt Undervisningskøkken blev indviet. Professor Ivar Bentsen og Billedhuggeren Svend Rathsack har i Forening skabt os et meget enkelt og smukt Arbejdsrum. De fire Figurer vil vi glæde os over uden Forsøg paa at æstetisere over dem. Deres unge Rankhed bør være et af vore bedste Symboler. De og de unge Arbejdere, der daglig samles under dem i Foredragssalen, viser os et historisk Møde. Arbejderens Møde med Kunsten. Begge staar de over for en ny Tid. Kunsten, fordi Borgerskabet i Tidens stride Modvind belægges med et tykt Lag Patina, som det maaske selv kalder Dannelese, men hvorigennem ingen ny Gnist vil kunne springe over for at tænde Fremtidens Ild paa Kunstens Esse. Den Kunstner, der vil undgaa at blive Hofnar hos et slumrende Exdynasti, maa mødes med Arbejderen og søge at forstaa ham, fordi Fremtiden er hans. Først nu skal han til at skabe sin Verden selv.

Særlig paa det kooperative Kursus var Deltagerne spændt meget haardt for med Arbejde, hvilket dog ikke ganske udelukkede, at der kunde blive Tid til at dyrke Kammeratskabet ogsaa med de kvindelige Kammerater paa det andet Kursus. En blandet Skole kan selvfølgelig have sine Vanskeligheder; i dette Tilfælde var det en

Fornøjelse at være Vidne til det helt igennem sunde og kammeratlige Forhold, der udviklede sig mellem mandlige og kvindelige Elever.

Til den første Morgentime samledes Deltagerne paa begge Kursus i Foredrags-salen til det fælles daglige Foredrag over Litteratur eller Samfundsspørgsmaal. Naar dette blev gjort, var det for i det mindste een Gang om Dagen at faa de to forskellige Kursus til at mødes omkring de for alle Arbejdere fælles Idealer, der bærer vor Skole. Om dette bør fortsættes, er et Spørgsmaal, som ikke endnu kan betragtes som helt afklaret. Lærernes Opgave kunde til Tider synes noget vanskelig. Gennemsnitsalderen for de 16 Husholdningselever var 19 Aar, mens de 15 Kooperatørers laa helt oppe paa 27. Denne Forskel i Aar kunde selvfølgelig spores i en bestemt Fordeling af Interessen for de forskellige Spørgsmaal, der behandledes.

I Resten af Dagens Undervisningstimer deltes de to Kursus. Paa det kooperative gennemgik Forstanderen den kooperative Bevægelses Historie, Teori og Udformning i de forskellige Lande. De næste to Timer før Middag var optaget af Studiekredse i Kooperation, Samfundskundskab og Samfundøkonomi. Kredsen i Kooperation, hvortil anvendtes P. Christensen og Fr. Dalgaard: Kooperation, og A. Axelsen Drejer: Den danske Andelsbevægelse, som Grundbøger, optog 6 Timer ugentlig. Arbejdet tilrettelagdes paa den Maade, at samtlige Elever til hver Time udarbejdede et ganske kort Uddrag af det, de hver især ansaa for det centrale i det foreliggende Afsnit. I Uddraget kunde Eleven ikke alene fremhæve det for ham betydningsfulde, han kunde ogsaa formulere bestemte Spørgsmaal, for under Samtalen i Kredsen at høre andres Mening om Punkter, han fandt dunkle, eller Teorier og Fremgangsmaader, han ikke straks kunde anerkende. I Timens Begyndelse fik da 4—5 tilfældigt valgte Deltagerne til Opgave at læse deres Uddrag op, og paa Grundlag deraf, men under stadig Tilbagevenden til Bøgerne, blev Forhandlingen ført. Den her anførte Fremgangsmaade fører med sig, at alle til hver Time maa gøre et grundigt Stykke Arbejde for at danne sig sin Mening. Maaske særlig i Begyndelsen kunde Opfattelserne variere stærkt, men det gav ogsaa Muligheder for den nødvendige Drøftelse, og Afklaringen af et Spørgsmaal tog ikke unødigt lang Tid, fordi Deltagerne alle havde gjort et virkeligt Stykke Forarbejde og derfor bl. a. ikke saa let afsporedes.

Vi havde det Uheld, at den ene af Studiekreds-bøgerne ikke udkom, før mere end Halvdelen af Kursustiden var forløbet. Dette slog den oprindeligt udarbejdede Studieplan noget i Stykker, hvilket nok kunde føles noget ubehageligt det første Aar, hvor en nok saa forsigtig Eksperimenteren for at finde den helt rigtige Arbejdsform i Forvejen kunde give Anledning til lidt Usikkerhed. Jeg tror dog at kunne sige, at ingen gik ud af Arbejdet uden reelt Udbytte.

Om Eftermiddagen var kun to Timer optaget af Arbejdet i Skolestuen, mens Resten af Tiden kunde anvendes til Udførelse af det ret omfattende selvstændige Arbejde, enhver af Deltagerne maatte udføre. De to Eftermiddagstimer blev brugt til Studiet af tekniske Fag: Regnskabsføring med Gennemgang af Veksler, Checks, Regnskabsafslutning, Ejendomsregnskab o. s. v.

Kursusets Hovedformaal var selvfølgelig først og fremmest at give Deltagerne en virkelig Forstaaelse af den kooperative Idés Indhold og Rækkevidde og en Tro paa de Opgaver, de selv vilde blive stillet over for paa deres Plads i Bevægelsen. Det er den virkelige Indsigt og den faste Tro paa Ideens Samfundsopgave, der skal give Bevægelsen Slagkraft og Udvikling. Men det har selvfølgelig ogsaa sin Betydning at sørge for den bedst mulige tekniske Uddannelse. Med de Forkundskaber, de fleste af Deltagerne mødte med, kunde der nok udrettes noget ogsaa paa dette Omraade. Kursusets Fortsættelse kan maaske komme til at betyde, at man ude i Bevægelsen efterhaanden kan naa til at arbejde efter mere ensartede, enklere og almindeligt gennemprøvede Metoder. Kommunelærer Jørgensen, der tidligere har haft Ansættelse i Andelsbanken, paatog sig den tekniske Del af Undervisningen, og Skolen skylder ham megen Tak for det store Forarbejde, han udførte for at finde frem til det rigtige.

Om Kursuset allerede det første Aar naaede at løfte sin Opgave paa fuldt tilfredsstillende Maade er vel tvivlsomt. Paa flere Omraader vil næste Aars Kursus kunne nyde godt af de indvundne Erfaringer.

Sommerskolen for unge Piger var jo paa en Maade kun en Fortsættelse af tidligere Aars Arbejde. Dog medførte Indretningen af det nye og tidssvarende Undervisningskøkken, at den Del af Undervisningen, der hører derunder, fik langt bedre Kaar end tidligere, ligesom det større Antal Elever gjorde det muligt at ansætte Husholdningslærerinde Karen Overgaard for Sommeren. Fru Michael Andersen underviste i Syning og Fru Poul Hansen i Vask og Næringsmiddellære.

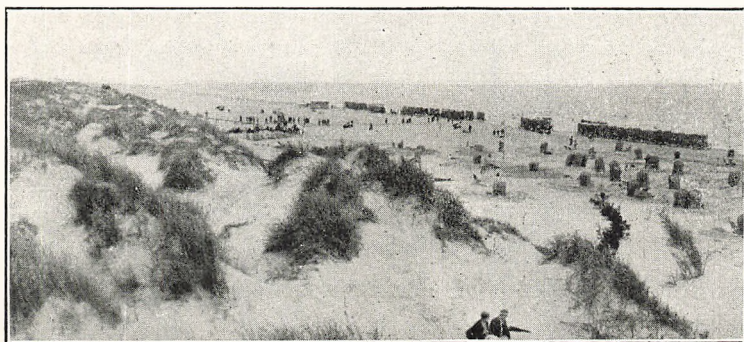
Eftermiddagen optoges af den almindelige Højskoleundervisning. Med det nye Skolekøkken har Sommerskolen faaet en praktisk Betydning, der vil kunne forstaaes af enhver. I Arbejdet for at hæve Arbejderklassen op til gode Kaar er det ikke uvæsentligt, at vore Kvinder føres ind i den Verden, der hedder Husholdningsøkonomi. At Samfundsøkonomien maa komme i Forgrunden paa en Arbejderhøjskole er indlysende. Det bør imidlertid ikke glemmes, at danske Arbejderhustruer aarlig administrerer mange Millioner Kroner, og at Arbejderfamiliens Kaar og Velbefindende i ganske antagelig Grad afhænger af, hvordan dette i de enkelte Tilfælde bliver gjort. Den jævne danske Husmoder er jo langt fra ukyndig; men uddannede

Folk sidder dog inde med en Viden paa disse Omraader, der endnu ikke udnyttes af ret mange. Det er Arbejderen, der gennem sin Fagforening øver Indflydelse paa Pengelønnens Størrelse; men Reallønnen, det vil sige de virkelige Livsgoder, man faar ud af Pengelønnen, bestemmes i høj Grad af Husmoderen. Hendes større Dygtighed og Indsigt vil ogsaa give større Modstandskraft f. Eks. under Arbejdsløshed og i Konfliktsituationer, og ikke mindst vil den betyde bedre Voksemuligheder for det Kuld af Arbejderbørn, der skal bære Fremtiden. Derfor har dette Kursus sin naturlige Plads paa en Arbejderhøjskole. Og derfor tager vi ogsaa hvert Aar med Glæde mod de 50 københavnske Husmødre, der søger herover til et kort Ugekursus i deres knapt tilmaalte Ferie. Andet Steds vil en Deltager selv fortælle om dette Kursus.

Foruden Kursuset for københavnske Husmødre blev der holdt fire andre Ugekursus paa Arbejderhøjskolen. Et landkommunalt Kursus med 25 Deltagere, et Fagforeningskursus med 70, et Bedriftsraadskursus for Smede, ogsaa paa 70, og et D. s. U. Kursus med 50 Deltagere. For Skolen har disse Kursus meget stor Betydning, fordi de bringer os i Forbindelse med ældre Arbejdere fra hele Landet, og det er ikke faa udmærkede Elever, vi senere faar gennem dem.

Allerede 14 Dage før November havde vi alle Pladser optaget paa Vinterskolen og har siden maattet afslaa et meget stort Antal Ansøgninger om Optagelse. Vinterkursuset begyndte den 3. November med 102 Elever.

Poul Hansen.

Klitter paa Fanø.

Esbjerg Arbejderhøjskole: Sommerpiger.

Esbjerg Arbejderhøjskole: Det nye Skolekøkken.

ROSKILDE
HØJSKOLE
SOMMER
1931

Som i den foregaaende Sommer blev Roskilde Højskole udelukkende anvendt til korte Kursus, de fleste paa en Uge. Skolen, dens Park og Omgivelser er som skabt til at fange og fremhæve ethvert Smil af den lunefulde danske Sommer. Selv om der blev arbejdet haardt paa mange af denne Sommers Kursus, blev de dog for Deltagerne ogsaa noget af en Ferieoplevelse. Og de Bekendtskaber, der stiftes ved en saadan Lejlighed, tør vel antages at faa et særligt Værd, fordi det er Mænd og Kvinder med fælles Interesser, der mødes.

Iøvrigt havde Sommerens Kursus et meget forskelligt Præg, baade i Henseende til Arbejdsplanen og til Formerne for det selskabelige Samvær. De rent ydre Rammer har dog for de flestes Vedkommende været ret ensartede. Søndag Eftermiddag ankommer Deltagerne, indkvarteres og bydes Velkommen, faar udleveret Arbejdsplaner og Bogmateriale. I Midten af Ugen foretages en Udflugt til et af Omegnens naturskønne Steder, Bramsnæs Vig, Jægerspris, Jyderup eller Frederikssund, eller der aflægges Besøg i Roskildes industrielle Virksomheder eller andre Seværdigheder. Fredag Aften fejres Afskeden med Taler og Sange, i Regelen tillige med Oplæsningen af en »Festavis«, en spøgefuld Revy over Ugens Begivenheder, ligesom Deltagere med skjulte Talenter faar Lejlighed til at aabenbare disse til stor Gammen for Kammeraterne. Lørdag efter Middag drager hver til sit. Kursusene var følgende:

Tobałksarbejderforbundets Kursus 2.—5. April (i Vinterskolens Paaskeferie). I Grupperarbejde gennemgik man Fagets aktuelle Problemer, og der holdtes Foredrag om beslægtede Emner af Forbundets Formand Em. Olsen, Statsminister Stauning, Forstanderne Jens Rosenkjær og Hj. Gammelgaard samt Højskolelærer Frode Kristensen.

Dansk Arbejdsmands Forbund holdt i alt 3 Kursus for Jord- og Betonarbejdere — fra 7.—13. Juni, 18.—24. Oktober og 25.—31. Oktober. Forretningsførerne Axel Olsen og Carl Hansen underviste ligesom ved de tilsvarende Kursus forrige Aar i Forstaaelse af Fagets Priskurant, og Skolens faste Lærere i Regneøvelser paa Basis af Priskuranten. Foredrag blev holdt for Deltagere af Axel Olsen, Handelsminister Hauge, Lærer Frode Kristensen, Forretningsfører Chr. Christensen, Sekretær Bertolt og Forstander Gammelgaard. Adskillige af Fagets Tillidsmænd har deltaget i mere end ét af disse meget nyttige Kursus, der har givet Stødet til Oprettelsen af flere Studiekredse rundt om i Provinsen. Antallet af Deltagere paa disse Kursus varierede fra 50 til godt 70.

Arbejdernes Oplysnings Forbunds Studielederkursus fra 14. til 20. Juni havde samlet 55 Deltagere fra alle Landets Egne, for Størstedelen Mænd og Kvinder af Arbejderklassen, der tidligere har deltaget i Studiekredsarbejde. Deltagerne blev delt i 4 Hold, der under Ledelse af Oluf Bertolt, Chr. Christiansen, Gammelgaard og Hellner drøftede centrale Problemer indenfor hver sit Emne med særligt Henblik paa dets Behandling i Studiekredse. Foruden 4 Timers dagligt Gruppearbejde (der hyppig blev til 5) omfattede Kursuset en Række Foredrag og Diskussioner om beslægtede Emner: Bibliotekernes Opgaver overfor Studiekredsene (Bibliotekar Bremerstent), Studiekredsarbejde i andre Lande (Sekretær Bertolt), Studiekredsarbejdet og Arbejderhøjskolen (Forstander Gammelgaard), Oplysnings- og Kulturarbejdets Idé (den svenske Studiekredsleder Gunnar Hirdman), Aftenskoleloven og det frie Oplysningsarbejde (Bibliotekskonsulent Jørgen Banke) samt om Oprettelsen af en kooperativ Bogkreds (Forretningsfører Chr. Christiansen). Dette Kursus var stærkt præget af, at Deltagerne var Folk, som ude i det praktiske Liv virker som Pionerer i Oplysningsarbejdet.

Arbejdernes Oplysnings Forbunds Kursus for bykommunale Tillidsmænd 21.—27. Juni havde kun samlet 22 Deltagere, for Størstedelen Byrådsmedlemmer. Folketingsmand L. D. Rasmussen ledede Gruppearbejdet i Social Forsorgslovgivning, Borgmester Frederik Andersen i Kommunale Budgetter og Kommunal Økonomi, og Skoledirektør H. Sejerholt i Skolevæsenets Ledelse og Administration. Foruden af Gruppelederne holdtes der Foredrag af Folketingets Formand, H. P. Hansen (Købstadsforeningens Opgaver og Virksomhed), Finansminister Bramsnæs (Kommunal Grund- og Boligpolitik), Borgmester M. Mortensen, Esbjerg (Den kommunale Produktions Opgaver og Omfang) samt Biblioteksdirektør Døssing (Kommunerne og Biblioteksvæsenet).

Dansk Kedel- og Maskinpasser Forbunds Tillidsmandskursus fra 5.—11. Juli

var atter et Kursus med udpræget fagligt og fagteknisk Program, der stillede ikke smaa Fordringer til Deltagernes Arbejdslyst og Arbejdsevne. Forbundets Formand, Laurits Hansen, ledede Gruppearbejdet vedrørende Fagets Overenskomster, og dets Næstformand, Hans Jensen, i Fagforeningskundskab. Der blev holdt Foredrag af Johs. Kjærbøl (Samarbejdet mellem de faglige Organisationer), Hj. Gammelgaard (om Oplysningsarbejdet), Fabriksinspektør L. Spangsberg (Fabriksloven i Praksis), Direktør Sven Trier (Kedelloven i Teori), Fabriksinspektør P. Rønne (Kedelloven i Praksis), Overretssagfører Folmer Svendsen (Forbunds- og Afdelingslove i juridisk Belysning) samt Hovedkasserer Max Lauth (Arbejdsløshedslovens Fortolkning). — Kursuset havde 33 Deltagere, et i Forhold til Forbundets Størrelse ret anseligt Tal.

Hovedstadens Brugsforenings Sommerstævne fra 12.—18. Juli havde mere Karakter af Feriestævne. Man gav sig Tid til flere Udflugter, besaa kooperative Virksomheder i Roskilde og Omegn, hørte paa Foredrag om kooperative Emner og lign.: Finansminister Bramsnæs (Om Rochdalepionererne og deres Værk), Forstander Arnfred, Askov (Om Andelsbevægelsens Principer i Danmark), Borgerrepræsentant Fru Caroline Jensen (Husmødrene og Brugsforeningen), Forstander Gammelgaard (Høj-skolens Idé og Historie), Redaktør Axelsen Drejer (Kooperationens Internationale), Sekretær S. Munk (Produktionskooperation), Sekretær E. Dige (Kooperationens samfundsøkonomiske Betydning) samt af Kursusets Leder, A. Engelbert Nielsen (Truster og Karteller). I dette Kursus deltog Mænd og Kvinder i omtrent samme Antal, hvad der naturligvis bidrog til at give det sit særlige Præg.

Husholdningskursuset fra 26. Juli—1. August var besøgt af 47 Kvinder. At en Uges Ferie ved Roskilde Fjord for dem var af velgørende Virkning siger sig selv, ikke mindst nød Husmødrene at spise Mad, som var tilberedt af andre. Kokkeskolens Leder, H. Fritzner, gav Undervisning i Tilberedning af Mad, Haraldsborg Husholdningsskole blev beset, og der blev holdt Foredrag om Ernæringskemi (af Lærer Hellner), om Kvindens Historie (Hj. Gammelgaard), Kvinden i Industrien (Fru Gammelgaard), Økonomisk Husførelse (Lærerinde Frk. Rasmussen fra Haraldsborg) og om Hjemmenes Udstyr (Fru Selma Kristensen).

Arbejdernes Radio Forbunds Kursus fra 2.—8. August var atter et udpræget Arbejds kursus, hvori deltog 39 Mænd og Kvinder. Kursuset indlededes med en Festlighed, der transmitteredes gennem Statsradiofonien, og hvor Trafikminister Friis Skotte, Radioraadets Formand, Kammerherre Lerche, og A. R. F.s Formand Knud V. Jensen talte. Det daglige Gruppearbejde, der omfattede baade radiotekniske og kulturelle Problemer, lededes af Redaktør Ernst Christiansen og Ingeniør Norfalk. Endvidere holdtes der Foredrag af Maskinarbejder Ivan Hansen, Aarhus (Om prak-

tisk Arbejde i Klubber og Kredse), Ingeniør Hugo Fortmeyer (Radioteknikens Udvikling), Overingeniør Kay Christiansen (Sendestationernes Virkemaade), Sekretær Knud V. Jensen (Dansk Radiofonis Oprindelse og Udvikling), Forretningsfører Peder Nørgaard (Udlandets Radiofoni og Arbejdernes Radio Internationale), Sekretær Bertolt (Radioprogrammernes Indhold og Opbygning), Ingeniør F. C. Wamberg (Modtagningens Problemer), Folketingsmand P. Andersen (Er Pressen ængstelig for Radiofonien?) og Forretningsfører Chr. Christiansen (Arbejdernes Radiobevægelses Stilling i Oplysningarbejdet).

Instruktionskursus for Lærere, det aarlige saakaldte »Roskildekursus«, under Ledelse af Lærerne Sejro, Nørby og Palmark, afholdtes fra 10.—15. August.

D. S. U. og D. U. I.'s Kursus fra 16.—19. August talte 52 ungdommelige Deltagere, der i de 4 Dage gennemførte et meget omfattende Program med Gruppearbejde i praktisk Ungdomsarbejde (ved Johs. Hansen, Ernst Drosthede og H. C. Hansen), Praktisk Fritidsarbejde (Fru Ellen Andreasen), Psykologi (Otto V. Nielsen), Bøgers Brug (Hj. Gammelgaard) og Sang (Hj. Gammelgaard). Foredrag holdtes af Folketingsmand J. P. Nielsen (Verdenspolitik), H. C. Hansen (Lederarbejde og Lederansvar), Ernst Drosthede (Hvad og hvorledes kan man fortælle Børn om Samfundsforhold?), Folketingsmand Alsing Andersen (Socialdemokratiets Principprogram og Dagspolitik) og Johs. Hansen (Former for organisatorisk og praktisk Samarbejde mellem D. U. I. og D. s. U.).

Udvidet Kursus for Tillidsmænd fra 30. August til 19. September (3 Uger) besøgte af 18 Deltagere. Der har fra A. O. F.s og Roskilde Højskoles Side været lagt særlig Vægt paa dette Kursus som Begyndelsen til en særlig Udbygning paa Højskolen, et »videregaaende« Kursus til Dygtiggørelse af Funktionærer og Ledere inden for Arbejderbevægelsen. Undervisningen fandt næsten udelukkende Sted i Form af Studiekredse, der lededes af Forstander Gammelgaard (Moderne Arbejdssystemer, Rationalisering, Planøkonomi), Lærer Frode Kristensen (Erhvervsgeografi), Lærer Willy Hellner (Kapitalismens Gennembrud, Regnskabslære), Dr. phil. Alb. Olsen (Arbejderbevægelsen og Verdensøkonomien), Sekretær Knud V. Jensen (Fagforeningsarbejdets Teori og Praksis), Hovedkasserer Hans Jacobsen (Internationale Fagforeningsforhold), Sekretær Ib Kolbjørn (Bedriftsraad, Socialisering og Udbytte-delning) samt Forretningsfører Chr. Christiansen (Fagforeningerne og Kulturarbejdet).

Midt under dette Kursus afholdtes tillige et *Instruktionskursus for Formænd etc. af Dansk Jernbaneforbunds Landsudvalg for Oplysningarbejdet* — fra 13.—15. September — med praktiske Øvelser, Gruppearbejde og Foredrag af Skolens Lærere og Kursusets Ledere: Fogsgaard Nielsen, Kantsø og Poulsen, Vildbjerg.

Kursusenes lange Række endte som tidligere nævnt med de to sidste Arbejdsmandskursus, der først sluttede 2 Dage før Vinterkursusets Begyndelse.

Ogsaa i Sommer har Roskilde Højskole haft mange Gæster, Partiorganisationer fra København og fra Omegnen har benyttet Skolen som Maal for en Søndagsudflugt for at bese dens Lokaler og Have og for at faa lidt at vide om dens Virksomhed. Fra alle Verdens Kanter har vi haft næsten daglige Besøg, ofte med det Maal for Øje at søge oprettet lignende Skoler i Hjemlandet.

Med særlig Højtidelighed fejredes Indvielsen af »Harald Jensens Mindehøj« Søndag den 30. August. Herom kan læses andetsteds.

Maleren Mogens Lorentzen opholdt sig herude i 3 Sommermaaneder sammen med sin Medhjælper, Fru Ebba Schou, og fuldførte i denne Tid sine Fresker.

I Sommerens Løb har Frode Kristensen og Willy Hellner medvirket som Leder af Oplysningsudvalgets Arbejderrejser til Tyskland og Czekoslovakiet. Fra 1. November er Otto Jensen knyttet til Skolen som Lærer.

Fjorten Dage før Vinterkursusets Begyndelse var alle Pladser optaget, og over 100 Ansøgere maatte afvises. Den 3. November aabnedes det nye Skoleaar med en Tale af Statsminister Stauning.

Hj. Gammelgaard.

EN HUSMODER PAA HØJSKOLE

Med Støtte af en særlig Bevilling, som Landbrugsministeriet stiller til Raadighed af Landbrugslotteriets Overskud, har Oplysningsforbundet det sidste Par Somre iværksat nogle Kursus i økonomisk Husførelse for Kvinder fra københavnske Arbejderhjem. De holdes naturligtvis paa vore Højskoler, og som det vil ses af de følgende Uddrag af en Dagbog, ført af Fru Maren Jepsen, under et Ophold paa Esbjerg Arbejderhøjskole, er disse Kursus lagt an paa baade at gavne og fornøje. Fru Jepsens Optegnelse giver et udmærket Indtryk af det Liv og den Stemning, der hersker ved disse Kursus. Gid det maa lykkes ogsaa fremtidig at kunne skaffe mange travle og trætte Husmødre den Hvile, den Oplevelse og den Belæring, som en Ferieuge paa en af vore Højskoler bringer med sig.

DAGBOGEN

— *Søndag den 26. August 1931 Kl. 9 Morgen* var vi ca. 50 københavnske Husmødre, som afrejste fra Hovedbanegaarden. Rejsen begyndte i Regn. Da vi kom til Ringsted, brød Solen frem. Det blev en pragtfuld Tur over Storebælt. Blæst og Sol friskede op, og altfor kort syntes man ogsaa Turen var gennem det dejlige Fyn. Mere nedstemmende virkede det gennem Jylland at faa Regn igen og Graavejr. Ankomst til Esbjerg Kl. 5. Afhentet i Bil til Højskolen. Fik storartet Middag og senere Aftenkaffe. Sluttede Dagen med Sang. Efter den i Seng. Men det kneb med at faa »snakket af«, saa vi kunde sove.

— *Mandag.* Stod op før Klokken seks. Gik med to andre Elever til Stranden. Paa Fiskerihavnen, hvor al den dejlige Fisk blev pakket i Kasser, fyldt med Is. Hjem til Morgenkaffe Kl. 8½. — Kl. 9 Foredrag af *Forstanderen* om: *Højskolen*. Fra Kl. 10—12 fortalte Frk. *Ølsen* os, hvorledes vi skulde bage og viste os sit lækre Bagværk, som vi siden fik Lov at spise. Frokost Kl. 12½. Foredrag Kl. 2 om: *Kostens Sammensætning*. Derefter en Tur i Byen, Havnen og Anlæget. Middag Kl. 5½. Om Aftenen Besøg af Finansminister *Bramsnæs*, der holdt en lille Tale, hvori han blandt andet sagde: »Det glæder mig at komme paa Besøg her paa Skolen, netop naar der er saa mange Husmødre til Stede. Jeg haaber de vil rejse hjem og fortælle saa mange unge Piger som muligt, at Skolen er god at komme til. Arbejd for, at de unge Piger sparer sammen til et Kursus her i Sommertiden. Ingen kan blive for dygtig — en Husmoder slet ikke.« — Senere Foredrag med Lysbilleder af en finsk Gæst. Saa til Køjs.

— *Tirsdag.* Straalende Solskin fra Morgenstunden. Tur i Dyreparken, som er vidunderlig smuk. Hjem til Morgenmad. Kl. 9 Foredrag om: *Vigtige Næringsmidler*. Særlig Hvede. Udmærket tilrettelagt af Hr. *Michael Andersen*. Frokost Kl. 12½.

Udflygt til *Statens Forsøgsstation for Havebrug*. Blev vist rundt og undervist med den største Elskværdighed. Saa mange Ting. Blomster, Frugter og Bær. Vi fik

Lov at spise alle de Stikkelsbær, vi vilde, af de 150 Sorter, som findes. Marchtur ud og hjem, ledsaget af Forstanderen. — Middag.

Efter Aftenkaffen Foredrag om en *Cykletur til Rhinen*. Mange prægtige Lysbilleder.

— *Onsdag*. Morgentur til Parken for at fodre Dyrene. Der er baade sorte og hvide Svaner, Vildgæs, alle mulige Slags Ænder, Masser af Fugle, Daadyr og Harer, saa den Morgentur, man faar, giver godt Humør. Vidunderlig smukt var der i Parken. Duggen laa over Græsset, og Solen skinnede nedover alt. Efter Morgenkaffen Foredrag af *Doktor Carstens* om *Fordøjelsessygdomme*. Ogsaa udmærket tilrettelagt og meget belærende. Kl. 10—12½ Demonstration af Fiskeretter. Naar man ser og hører, hvor mange Maader Fisk kan varieres, er der kun Grund til at sige til Folk: *Spis Fisk*. — Derefter en dejlig Tur med Rutebiler ud til Hjerting og bade. Hjem til Foredrag Kl. 4 om *Ægteskabsloven og dens Retsvirkninger*. Foredraget blev holdt af Landsretssagfører *Krebs*. — Middag. — Om Aftenen Foredrag af Forstanderen om *Boligforhold*. — Dagen igennem vekslede Vejret i Regn og Solskin.

— *Torsdag*. Kl. 6 Tur til Vandet for at bade. Det kan nok være, man bliver baade overrasket og ærgerlig ved at opdage, at Vandet ikke »er hjemme«. Det med Ebbe og Flod kender vi jo ikke i København. — Man kan ordentlig spise Morgenmad efter saadan en Tur. Selvom man altsaa ikke »kom« i Vandet.

Foredrag af Hr. *Andersen* om *Kaffe*. Derefter en Forklaring om *Diet- og Sukker-sygekost*. Saa en vældig fin og god Frokost, fordi vi skulde til Fanø. To store Rutebiler afhentede os ved Skolen og befordrede os hele Turen. Vejret var meget lunefuldt, men tog dog saa meget Hensyn til os, saa det regnede kun medens vi sad i Bilerne. Morsomt var det at køre gennem de smaa smalle Gader i Nordby og helt ud til Sønderho, hvor vi drak Kaffe. Vi var ude at se os lidt om og kunde se helt til Ribe Domkirke. Turen gik saa til Badehotellerne, og der var Vandet »hjemme«. Vesterhavets store Bølger kunde rigtig skylle op om de Badende, hvad der vakte vild Jubel. Saa hjem til Middag, som blev noget sen den Dag. Om Aftenen *Sang og Oplæsning*.

— *Fredag*. Morgentur. Morgenkaffe. Foredrag af Hr. *Andersen* om: *Kvinden i Erhvervslivet*. Fra Kl. 10—12½ var det igen Frk. *Olsen*, der belærte os. Det var nydelige og smagfulde Desserter, der vistnes os og blev tillavede. Efter Frokosten fri hele Eftermiddagen. Den blev rigtig benyttet til at nyde Esbjergs og Omegns Skønheder. Efter Middagen var vi en halv Snes Stykker, som gik over og bad om at maatte se Alderdomshjemmet. Det ligger lige overfor Højskolen, højt og frit og smukt. Vi blev vist rundt af en sød og elskværdig Forsterinderinde, og saa hele det prægtige Hjem, og hvor godt alt var indrettet, og hvor rent og skinnende blankt alt var. Vi var inde at tale med flere af de Gamle, saa og hørte, hvor glade de var for at have eget Værelse med deres egne Møbler i. Det er, hvad vore Gamle i »De Gamles By« sukker efter.

Om Aftenen var der Afslutning med festlige Kaffeborde og udmærkede Desserter. Sang, Taler, Lysbilleder og Foredrag af *Forstanderen* om en *Rejse over Atlanterhavet*. Denne Fredag var den første Dag, hvor vi havde straalende Solskin hele Dagen. Om Aftenen henrivende Maaneskin.

— *Lørdag*. Sidste Dag. Atter straalende Solskin. Morgentur til Dyrene i Parken og ud til Spangsbjerg Sanatorium. — Efter Morgenmaden Foredrag af *Forstanderen* om *Forbrugerkooperation*. Frk. *Overgaard* fortalte derefter, hvorledes vi skulde sylte og henkoge *Frugter og Grøntsager*. Saa en herlig Frokost og derefter Kaffe i Dagligstuen. Kl. 2 Aftrejs.

Seks herlige Dage havde vi tilbragt, som desværre altfor hurtigt fik Ende. Vi havde tilbragt dem i prægtige Omgivelser, og var bleven undervist og vejledet af elskværdige dygtige Lærere og Skolens Forstænder — alle havde gjort det yderste for at belære og oplyse os. Vi syntes alle, at det var Skade, vi ikke var *hundrede* Husmødre, som nød godt af denne Tur.

Maren Jepsen.

FRESKERNE I ROSKILDE HØJSKOLE

(KUNSTNERENS TALE VED AFSLØRINGEN DEN 3. NOVEMBER)

Jeg er en Outsider her: jeg véd det og erkender det, og denne Følelse har været af afgørende Betydning for mit Arbejde fra dets første Minut og indtil det sidste Penselstrøg var sat.

Det Spørgsmaal meldte sig i samme Øjeblik, Hjalmar Gammelgaard kom til mig med sin Idé: Kan jeg løse Opgaven saaledes, at de mange Mennesker, der skal se Billederne, en Del af dem daglig og gennem lange Tider, føler deres Fantasi befriet, saa at de erkender: her er et Ekko af vores Tanker og vores Følemaade, her er vores Verden?

Man vil forstaa, at mine Betænkeligheder var berettigede: jeg har haft en privilegeret og beskyttet Barndom, jeg har gennemgaaet Studentens Uddannelse i de Aar, hvor rigtige Mennesker staar paa Værksteder og Arbejdspladser og faar Rygstykkerne tampet igennem af Svendene; jeg har siden i mange Aar levet Kunstnerens noget verdensfjerne Liv mellem Kunst og andre Kunstnere.

Naar jeg alligevel hurtigt slog til, var det af tre Grunde:

For det første, fordi det var fristende for mig efter i en Aarrække at have beskæftiget mig med Journalistik, Reklamevirksomhed, efter at have optraadt som Foredragsholder, Revyforfatter og Gud véd hvad ikke, endelig en Gang at faa et Arbejde, der laa i Flugt med en aarelang Uddannelse, som ganske vist var afsluttet med et Italiensophold i 1921.

For det andet mente jeg at turde paatage mig Opgaven, fordi selve Billedernes Form temmelig straks kom til at staa mig klar. Jeg gjorde i Løbet af halvandet Døgn Skitser til hele Serien; de er i det store og hele fulgt troligt.

For det tredie fordi jeg indsaa, at skønt man ventede en Skildring af Arbejderklassens Liv, var det forsvarligt at løfte Skildringen op over det lokale og tidsbestemte.

Det havde været nærliggende at male Billeder af Arbejdspladserne, at vise Organisationsarbejdet og paa den store Væg en Majdemonstration. Men jeg mener at have gjort et rigtigt Greb ved at gøre Socialdemokratiet identisk med Menneskeheden.

Der er to Hoveddispositioner, som har præget hver Enkelthed i hvert af Billederne: det er Tavlen og Frisens Højde.

Tavlen deler Kathedervæggen i tre Parter, hvoraf de to Fløje er *næsten*, men ogsaa kun næsten symmetriske, idet Døren griber ind i den venstre. Da alle fire Vægge selvsagt ikke kan sees paa een Gang, men kun ved en Omdrejning, faldt det naturligt at begynde denne Cirkulation ved Midtaksen, Tavlen, og da gaa venstre om, fordi man ved at træde ind i Salen gennem Hoveddøren har »Længsel efter Lyset«-Feltet lige foran sig. Nu er Vestvæggen i Størstedelen af Dagens Timer daarligt belyst, idet Solen skinner ind gennem Vinduerne. Det gjaldt da om saa vidt muligt at tage Kampen op mod Dagslyset ved at arbejde med saa store Modsætninger som muligt, lyst mod mørkt. Østvæggen er kun daarlig belyst i Morgentimerne; der var her Lejlighed til at udfolde mere Farve. Det gav sig saaledes af sig selv, at Serien kom til at bevæge sig fra Fattigdommens Farver, Kartofflens Farver, brunt og graat, sort og hvidt, frem mod Spektret. Her var altsaa straks en Basis for Symboler, Udviklingen fra Mørke til Lys, fra Vankundighed til Kultur.

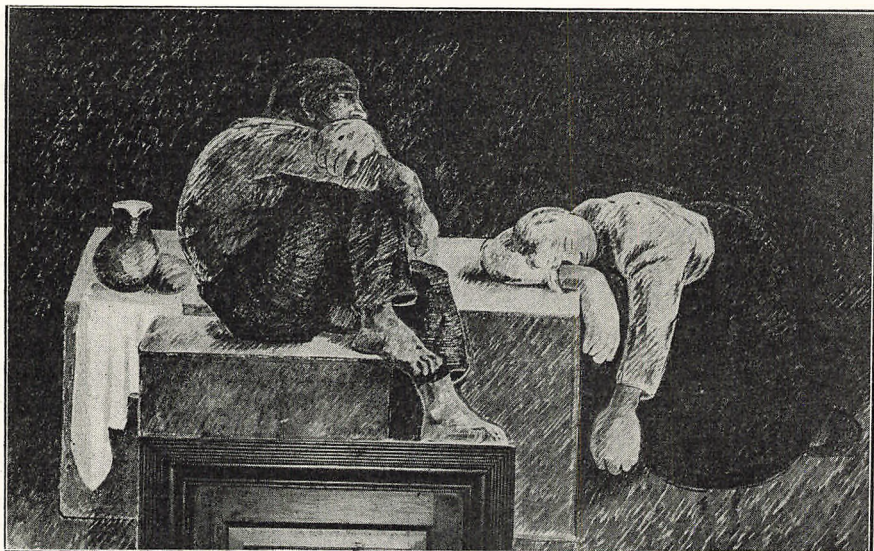
Det store Spring kommer først, idet Billedrækken er afsluttet, og Øjet naturligt søger Balancen mellem det første og det sidste Billede, Solopgangen. Jeg har med fuld Vilje valgt at sprænge den forventede Symmetri, idet Begrebet synes mig at være en tom Tradition. Symmetri er et Hjælpemiddel, som man griber ganske sløvt til, fordi Tusinde andre Klodrianer før En har arbejdet sløvt med Symmetri som given Forudsætning. Jeg har netop villet, at man skal føle Væksten fra Mørke til Lys. Desuden kommer Tavlen imellem og adskiller stoffigt de to Billeder.

Det andet Greb, som betinger Billederne, er Figurstørrelsen.

Det stod mig klart fra den første Gang, jeg traadte ind i denne Sal, at det vilde være godt at forøge Rummet ved i Dekorationen at anvende en Figurstørrelse, der laa over almindelig menneskelig Højde. Jeg har derfor paa alle de mindre Billeder presset Skikkelserne ind, som oprejst vilde rage op over den øverste Billedkant. Men paa det store Billede var jeg nødt til at have Masserne marcherende oprejst frem. Kappe Underbenene af dem vilde jeg ikke; jeg trykkede da Folkemængden tilbage, perspektivisk forkortet; men for at undgaa, at Beskueren skulde faa en Fornemmelse af, at Folkene ikke var større end Dværgene, i Modsætning til Figurene paa de øvrige Billeder, satte jeg Hyrdedrengen i Forgrunden af Vandringen mod Lyset. Han mildner Overgangen i Figurdimensionerne, men der er ingen symbolsk Betydning i Anbrin-

gelsen af ham. Jeg vil gerne fremhæve dette for at hindre romantiske eller satiriske Udtogninger. Samme Hensigt har Titlerne forneden ved Billedfoden.

Det er selvfølgelig ikke min Mening med disse Gloser at binde Beskuerens Fantasi, men kun at forebygge, at den vildledes. Nu til Dags, hvor man tager sin Ver-

denserfaring ind gennem Bøger mere end ved Iagttagelse, slaar man sig over for Billedkunst let til Taals med et flygtigt Øjekast, en flygtig Dom, helst en Morsomhed. Titlerne er for Betragtere af denne Type. De kan nøjes med at læse Ordene og kan spare sig at se paa Billederne.

Med Hensyn til de enkelte Billeder, har jeg kun faa Bemærkninger at gøre. De to første skulde give dels det psykiske, dels det fysiske Udtryk for Fortrykthed. Retsløshed har jeg valgt som det andet uomgængelige Symbol paa Underkuelse. Man gør sig det ikke herhjemme klart, hvad Retssikkerhed betyder. Vi forudsætter den, men man aner ikke, at vort daglige Velvære hviler paa den. Derimod skal man ikke have opholdt sig mange Timer i Italien for at føle sig utryg, værgeløs; en Fjerbold for Skæbnens Tilfældigheder og de mest stupide Personers Lidenskaber og Luner.

Ved Synet af Massernes Vandring mod Lyset ved jeg, at man vil forundres over, at en Del af Menneskene er paaklædt, en Del nøgne. Men havde jeg gjort dem alle nøgne, havde det lignet en Sekt og havde manglet det jordiske Præg, som jeg

gerne vil give Dekorationerne. Havde jeg gjort dem alle paaklædt, havde det lignet en Skovtur. Masserne stiler hen mod Oplysningens Attributer: Bogen, Avisen, Radioen, Kunsten symboliseret i den græske Kvindestatue og Rejser, forklaret i Globen. Jeg anser Rejser for et af de virkningsfuldeste Kulturmidler. Gid vi for Eksempel

kunde skaffe vore Folketingsvenstremænd nogle Stipendier til Kunstrejser. Vanggaard burde have et paa 30 Aar.

Som Karakteristik for vor Tid har jeg valgt Ungdommens Leg og Alderdommens Have, Sporten, som er en af Grenene i Socialdemokratiets Kulturarbejde, og Alderdoms- og Invalideforsorgen, som er et af de smukkeste, medmenneskelige Resultater af Demokratiet.

Jeg vil gerne standse et Øjeblik ved Ungdommens Leg. Jeg havde først komponeret Kvindefiguren frontalt, som en kvindelig Bueskytte, for at paapege den smukke Lighed mellem Kønnene nutildags. Men i samme Øjeblik jeg satte Kartonen til Billedet op paa Væggen, saa jeg, at der fremkom en ubehagelig Standsning i Billedrækken ved Ligheden mellem de to fremadvendte Skikkelser: hende her og den i det lille Hjørnebillede med den arkaiske Statue. Jeg besluttede derfor at dreje Bueskyttepigens Siden til, men stod saa pludselig en Søndagsarbejdsdag uden Model og uden Figurstudier. Jeg begik da et Tyveri. Jeg stjal Kroppen og Benene af Kai Niensens

Aarhuspige, gjorde hende lidt yngre og slankere i Kroppen efter mit Behov og indføjede det ny Motiv: at lade hende klippe sig korthaaret.

Kai Nielsen vil tilgive mig i sin Udødeligheds Himmel. Han vil være den første til at indrømme Kunstnerens Ret til at bruge et Bevægelsesmotiv, som før har været anvendt. Sin egen »Leda uden Svanen« laante han netop paa samme Maade fra en lille Figur af Gerhard Henning, som igen havde Motivet fra Sergel eller fra en græsk Figur. Naar denne Pigeskikkelse kunstnerisk set er ringere end Kai Niensens Aarhuspige, saa er jo desuden hele Risikoen paa min Konto.

Med Hensyn til kunstnerisk Paavirkning vil jeg gerne med det samme forebygge Fejlspringer. Selvfølgelig ligger der bag et Arbejde som dette en Mængde Paavirkninger, synlige eller absorberede. Kravet om kunstnerisk Personlighed, Særpræg, er karakteristisk for Generationen før os, Halvfemserne. Vi lægger mindre Vægt derpaa. For vi kan nemlig hverken modarbejde eller fremme det. Set fra vore Dage ligner den ægyptiske Kunst sig selv gennem 2000 Aar, Nuancerne er uden Interesse. Gotik er Gotik og sammenfatter Tusinder af Menneskers Tilskud i sin samlede Stil. Endogsaa Personnavnet, Signaturen, er uden Værdi for os. Den græske Kunst er efterhaanden blevet anonym.

For dem, der muligvis kunsthistorisk vilde give sig til at snave i mine Forudsætninger for disse Billeder, skal jeg paa Forhaand oplyse, at Kai Nielsen og Käte Kollwitz stod Faddere. At Carrière ofte har været i mine Tanker under Arbejdet, vil maaske de færreste Sporhunde ane. Helt upaavirket mener jeg i hvert Fald selv at have været af følgende Kunstnere: Joakim Skovgaard, Delacroix, Beethoven, Tolstoy og Dagmar Heinemann.

Til Gengæld er der en anden Række af Mennesker, som jeg er Tak skyldig i Dag, fordi de har enten tildelt mig denne Opgave eller gjort deres til at lette mig Arbejdet. Jeg retter min Tak til Skolens Bestyrelse, som har givet mig fri Hænder hele Tiden, til Ny Carlsbergfondet, som har bekostet Arbejdet, især til Dr. Beckett, hvis Tillid til, at jeg kunde magte Vanskelighederne, ofte har været mig til Støtte, naar det kneb. Jeg erindrer her om, at jeg paa et vist Tidspunkt efter at have malet de første Billeder ogsaa fik Materialets Genstridighed at føle, maatte et Svip til Norge for at udnytte de norske Kunstneres store Erfaring i Fresko. Desuden Tak til Fru Ebba Schou, som har været min Murer i Sommer, til Lærer Hellner og til Forstander Gammelgaard. Disse tre har været mine daglige Kritikere og Raadgivere; de har deres store Part i Billederne, baade i dem, der nu sidder paa Væggene og i dem, der blev hugget ned. Samværet med disse Mennesker har været et virkeligt Samarbejde. Gammelgaard, som har været min nærmeste Foresatte, har været en ideel

Arbejdsgiver, altid tillidsfuld og opmuntrende, aldrig bange og aldrig for utaalmodig til at høre paa Forklaringer og Udflugter og Undskyldninger og alt det, man stiver sig op med, naar Billederne gør Av. Han har været i den Grad optimistisk, at han har syntes, at hvert enkelt Billede var langt det bedste. Om det saa var det første, jeg malede, saa syntes han, at det var absolut det bedste af dem allesammen.

Til Slut vil jeg gerne takke den Opgave, som jeg har boet sammen med i tre Sommermaaneder 90 Dage. Her i Dag, hvor saa mange af de bedste af skandina-

viske Landes Kunstnere i Anledning af Unionalen er samlede, vil jeg gerne fremhæve, hvilken Lykke det har været for mig at arbejde med et Stof, som dækker over en virkelig reel og levende Idé. Vi Kunstnere maa i Reglen søge Tilskyndelsen til at arbejde i os selv. Vi tager fat, naar vi træffer noget, der er enten saa smukt eller mærkværdigt, at vi synes, det fortjener at opbevares gennem Skildring. Jeg har her skullet give et aandeligt Indhold synlig Form. Det har gennem lange Tider været en Doktrin i dansk Kunstkritik, at anden Tilskyndelse end den rent artistiske er af det

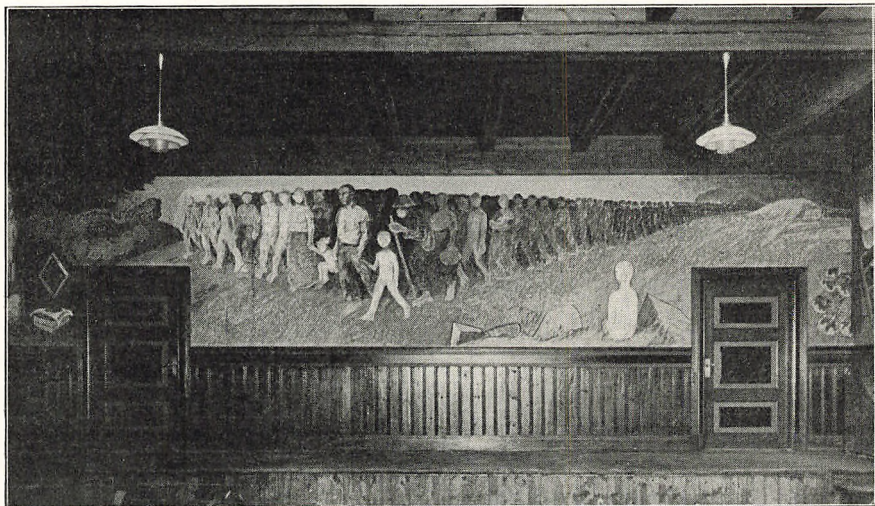
onde. Jeg kan kun tilstaa, at det for mig har været som at blive baaret oppe af Idéen, som naar man svømmer i saltholdigt Vand.

Denne Idé, den demokratiske Idé, udvidet til at betyde Menneskehedens Vej gennem Tiderne, har jeg forsøgt at udtrykke i det store Billede. Jeg tænker mig, at om Billedet kunde tale, vilde det sige til os omtrent saadan:

Vi er det graa, profane Tog
af Navnløshedens Helte.
Alverdens Folk, Alverdens Sprog
har ladt sig sammensmelte.
Vi er et Folkeslag
fra altid til i Dag.
Vor Vej er selveste Tiden.

Vi stiler mod et Lysets Land,
vi ved fra Barn af gives,
hvor alle fødes Menigmand
og alle Evner trives.
Der skal hvert Individ
bli' Brændpunkt for sin Tid,
og hver Funktion af Liv
udstraale kollektiv.
Det Land er Morgendagen.

Mogens Lorentzen.

HARALD JENSENS HØJ

Som et Vidnesbyrd for Efterverdenen om hvad Harald Jensen har betydet for vor Bevægelse, havde Oplysningsforbundet besluttet at rejse et synligt Minde for sin første Leder, og det faldt naturligt, at det blev rejst paa Roskilde Højskole, hvis Erhvervelse for Arbejdernes Oplysningsbevægelse saa at sige blev Kronen paa hans Livs Virke. Det vilde imidlertid stemme lidet med Harald Jensens Jævnhed at forme dette Minde som et prunkende Monument.

Det blev derfor besluttet at rejse en *Harald Jensen-Høj* i det sydvestlige Hjørne af Højskolens store Have med pragtfuld Udsigt over det bakkede Landskab og over Roskilde Fjord. Paa den planerede Forhøjning er rejst en lav, retvinklet Granitmur som Ryglæn for en smuk Bænk. I Granitten er indhugget:

1889 — HARALD JENSEN — 1929
Arbejdernes Oplysningsforbunds første Leder.

Enkel og kraftfuld virker denne Mindehøj som Arkitekt *Ivar Bentsen*, der forestod Højskolens Modernisering, har givet Udkast til.

Forskellige Omstændigheder medførte, at Indvielsen af Højen først fandt Sted Søndag den 30. August 1931. Paa denne Dag holdt Elevforeningen sit første Aarsmøde og det første Tre-Ugers Fagforeningskursus begyndte. Tillige samledes en stor Skare af Harald Jensens Paarørende, Medarbejdere og Venner, Skolens Bestyrelse o. fl. paa Skolen.

Oplysningsforbundets Formand, Finansminister *Bramsnæs*, indviede Højen med en smuk Tale, hvori han bl. a. udtalte:

»Vi vil rejse dette Minde, ikke alene for deres Skyld, der kendte Harald Jensen og ved, hvad han betød for den Arbejderbevægelse, vi elsker, men ogsaa for, at de, der kommer efter os, kan blive mindet om ham og det Arbejde, han har udrettet.

Længe før vi fik denne Højskole, havde det staaet Harald Jensen klart, at vi i Arbejderbevægelsen maatte indbygge Højskolen. Arbejderne skulde paa deres Maade fortsætte den Højskole, som Bønderne havde grundlagt. Det gjaldt om at finde Formen, aandeligt og materielt.

Finansminister Bramsnæs taler.

Roskilde Højskole er ikke Arbejderbevægelsens første Højskole. Derovre i Esbjerg begyndte *Sundbo* allerede for mange Aar tilbage den Arbejderhøjskole, som nu drives i Samarbejde med Arbejdernes Oplysningsforbund; men Harald Jensen og Oplysningsforbundets Ledelse var klar over, at der maatte mere til.

Mange Tilbud fik vi paa Højskoler, men Harald Jensen var en klog og forsigtig Mand. Og den Tanke havde han faaet, at Arbejderbevægelsen skulde have Roskilde Højskole. Den er grundlagt af Thomas Bredsdorff, den Mand af den grundtvigske Højskole, der bedre end nogen anden forstod, at Højskolen maatte føres ud til andre Kredse. Forhandlingerne stod længe paa. Men Harald Jensen havde ikke Jagets Hast. Det er ofte saaledes, at Mænd, der virkelig skal have udrettet noget, ofte synes slet ikke at have Hast. Roligt og stiltfærdigt finder de den Vej, der fører hurtigt til det Maal, der skal naas, og som er værd at naa.

Saadan var Harald Jensen. Derfor blev det grundlæggende Arbejde med denne vor Højskole saa solidt og godt. Han havde glædet sig til at være med i Ledelsen for denne Skole. Vi havde ønsket, at han med sin Aand og Klogskab var blevet Sjælen i dette Lederarbejde. Det blev ham ikke forundt, men vi rejser ham et Minde netop her, hvor han gjorde det grundlæggende Arbejde.

Et skønt Minde vilde vi rejse Harald Jensen, og et Minde, der var i hans Aand. Derfor rejste vi ikke en Mindesten, men et *Mindeded* — et Sted, hvor hans Venner og Efterkommere kunde færdes, og hvor de kunde mindes ham og hans Arbejde.

Vi fandt Stedet her, og et skønnere Sted kunde vi ikke finde end her i Haven med Udsigt over det dejlige sjællandske Landskab, over Sø og Fjord, over store Skove.

Saa indvier jeg da dette Minde. *Harald Jensens Høj* vil vi kalde dette Sted, hvor vi hæves op og har Udsyn. Harald Jensen havde Udsyn, han kunde se ud over Detaljerne. Han saa de klare, kraftige Linjer, og han fulgte dem.

De, der kendte Harald Jensen, vil her paa dette Sted i Taknemmelighed mindes vor afdøde Ven, og for den nye Slægt skal denne Høj fortælle om hans Arbejde for Oplysningen og hans Virke for Arbejdernes Højskole.

I Taknemmelighed vil vi altid bevare Harald Jensens Minde!«

Ogsaa Forstander *Hj. Gammelgaard* talte smukt fra Højen:

»Vi vil værne dette synlige Minde om Harald Jensen, men vi vil ogsaa værne det *usynlige* Minde om ham — det Forbillede, det Ideal, han var for os.

Harald Jensen var fra sin tidligste Ungdom klar over, at Højskolen skulde med i Arbejderbevægelsen, og den bedste Maade, vi kan mindes ham paa, er at sende en Ungdom ud herfra, fyldt af samme Begejstring, af samme Lune og Besindighed, som Harald Jensen var.

Lys over Landet, det var det, Harald Jensen vilde. — Lad os følge ham heri!«

Skolens Elever vil i kommende Tider kunne hvile ud og vederkvæges ved det storslaaede Rundskue, man har udover et af de skønneste danske Landskaber fra Harald Jensens Høj.

LANDARBEJDERUNGDOMMEN - D. S. U. - HØJSKOLEN

I tidligere Tid samledes Ungdommen paa Landet om tit tvivlsomme Fornøjelser. Naar den arbejdende Landboungdom søgte Glemsel for Dagliglivets Graa, søgte Glædens Lysglimt gennem et altfor overdrevent Slids Mørke, var det mest Krostuer, Pigesjov og Kortspil, der samlede dem, eller de sad i de mørke, snavsede Karlekamre og delte en Flaske Brændevin.

De Tider er — særlig med Hensyn til Brændevinen og Kortspillet — heldigvis forbi.

I stadig stigende Tal samles den arbejdende Landboungdom i den socialdemokratiske Ungdomsbevægelse. Fra alle D. s. U.s Kredsorganisationer meldes der stadig om nye Afdelinger, oprettet i rene Landkommuner, Afdelinger, hvis Medlemmer er Tjenestekarle og Tjenestepiger.

Atter rykker et nyt Lag af Befolkningen frem imod Lyset, søgende at skaffe sig Oplysning og Kundskaber, arbejdende sig frem fra en halvt dyrisk Tilværelse til Kravet om Menneskeret og Menneskekaar. Usikre og famlende staar de ved den nye Tids Porte. Det kniber for dem med at *forstaa* alt det, de *vil*. Men Viljen er der, Viljen til, i Samklang med den øvrige Arbejderklasse, at skabe et lyst, et lykkeligt Arbejdersamfund.

»Hvor der er Vilje, er der Vej,« sagde Stanley, da han banede sig Vej gennem det mørke Afrika. Vejen for Landarbejderungdommen gaar gennem D. s. U. til Højskolen — og ud i Livets Kampe.

»Vi Landboere kender Højskolen; paa dens Tanker har vi bygget i mere end en Menneskealder,« sagde en ældre Landmand engang. Ja, *noGLE* Landboere kender Højskolen; men Landarbejderungdommen kender den ikke. Ikke 2 pCt. af de Elever, der har været paa de grundtvigske Højskoler, har været fra Landarbejderhjem. Det er den velstillede Bondebefolknings Sønner og Døtre, der har besøgt den grundtvigske Højskole, og Grundene er flere, men to er iøjnefaldende: Den grundtvigske Højskole havde kun lidt, sine Steder slet intet, at byde Landarbejderungdommen. Var denne Ungdom klassebestemt indstillet, blev den modtaget med Kulde, og man søgte at indpode den Nationalisme, Liberalisme og grundtvigsk Folkelighed og Religiositet — altsammen Medikamenter, som en for Brødet slidende Ungdom ingen Interesse har for.

Paa den anden Side svækkede det umenneskelige Slid den arbejdende Landboungdoms Interesser, saaledes at de afstumpedes til kun at omfatte Mad og Drikke og en Nat i Pigens Favn.

De faglige og politiske Organisationers Kamp for at skabe bedre økonomiske Forhold, bedre Løn, sundere Boligforhold og mere Fritid, er ogsaa, om end i langt ringere Grad end i Byen, naaet ud til Landproletariatet, og efterhaanden, som disse Kampe føres til Sejr for den arbejdende Befolkning, vaagner Ungdommens Interesser for Tidens store Spørgsmaal.

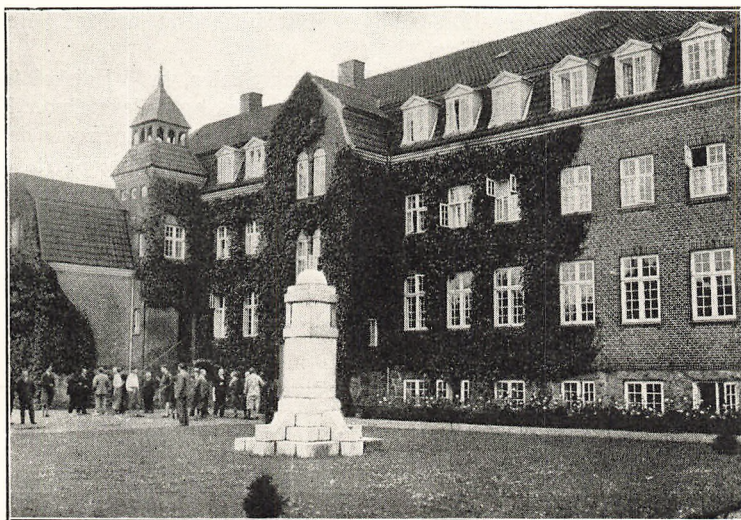
Det er det, der i Øjeblikket er ved at ske paa Landet, hvor Landarbejderungdommens hele Trang til at leve med i Tidens Rørelser netop giver sig kraftige Udslag gennem dens Deltagelse i Organisationslivet.

Her har D. s. U. netop en Arbejdsform, som kan drage alle til sig. Den Alsidighed, som præger Ungdomsbevægelsen, gør den velegnet til at drage den halvt interesserede, den halvt ligegyldige med ind i Arbejdet og gennem kammeratligt Samvær, oplysende Møder, Lejrlivet og Studiekredsene hjælpe ham frem til Forstaaelse af Klassekampen og give ham Klassestoltheden og Klassebevidstheden, som er en ung Socialists fornemste Ballast i Fremtidens Storme.

Fra D. s. U.s forberedende Arbejde er Vejen til Arbejderhøjskolen ikke lang — det vil for mange unge være en ganske selvfølgelig Udvikling af hans Oplysnings-trang, og at styrke og fremme denne Udvikling maa være enhver Ungdomsleders selvfølgelige Opgave.

Med Arbejderhøjskolens og D. s. U.s Forskole bag sig vil den unge Landarbejder være vel udrustet til at træde ud i Livets Kampe, og han vil være i Stand til at gøre en værdifuld Indsats i Kampen for det socialistiske Samfund!

Jens A. Petersen.

Esbjerg Arbejderhøjskole, Maj 1931.

ESBJERG ELEVFORENINGS BERETNING

Der var mødt flere gamle Elever paa Skolen i Esbjerg i Aar, end der plejer til Aarsmødet, men det var alligevel for lidt. Vi maa naa dertil, at der bliver Trængsel paa Arbejderhøjskolen i de 2 Dage, Aarsmødet varer. Formanden, Hans Holm, bød Velkommen til Elevmødet i Foredragssalen. Pedel P. M. Jensen, Esbjerg, valgtes til Dirigent, hvorefter Sekretæren, Holger Andersen, oplæste Forhandlingsprotokollen, og Formanden aflagde Beretning om Virksomheden i den forløbne Periode. Specielt omtaltes det ny Elevskrift, som overalt var blevet godt modtaget.

Kassereren, Michael Andersen, oplæste det reviderede Regnskab, som blev godkendt.

Det paa forrige Aarsmøde nedsatte Lovudvalg forelagde Forslag til nye Love. Hver enkelt Paragraf drøftedes og vedtoges med enkelte Ændringer. Bl. a. blev det paa Forslag af Dichmann, Esbjerg, vedtaget at forhøje Aarskontingentet fra 2 Kr. til 3 Kr., dog saaledes, at den ene Krone udelukkende maatte anvendes til Understøttelse til trængende Elever. Efter at Lovene var vedtagne, foretoges der Valg.

Til Formand genvalgtes Pedel Hans Holm, til Kasserer genvalgtes Højskolelærer Michael Andersen, og til Sekretær genvalgtes Journalist Holger Andersen. Suppleanterne blev Pedel M. P. Jensen og Maskinarbejder Frode Urhøj. Revisorerne Jul. Bomholt og List genvalgtes. Generalforsamlingen sluttede med et kraftigt Leve for Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening.

Om Eftermiddagen afholdtes offentligt Møde paa Skolen, hvor Højskoleforstander Hj. Gammelgaard, Roskilde, talte om en Rejse til Spanien, og Højskolelærer Hagmund Hansen, Esbjerg, talte om Arbejdervilkaar i Argentina. Om Aftenen var der festligt Samvær. I Haven opførte Sommerpigerne Sangbilleder, og i Salen opførtes »En Nat i Roskilde«, altsammen høstede det fortjent Bifald. Ved et fælles Kaffebord blev der holdt Taler og sunget de kendte Sange, og selvfølgelig savnedes »Argus« ikke. — Mandag Middag startedes til en særdeles fornøjelig Tur Fanø rundt.

Det blev et vellykket Stævne.

Holger Andersen.

REGNSKAB 1930—31.

Kassebeholdning fra forrige Aar	227. 23	
Kontingent	700. 00	
Refunderet Porto	108. 90	
Porto til Efteraarsskriftet	24. 20	
Emblemer	112. 50	
Renter	6. 15	
	1178. 98	
Aarsskrift		281. 25
Elevmødet		77. 40
Annoncer, Adressekort m. m.		69. 55
Porto		145. 32
		573. 52
Kassebeholdning		605. 46
Balance	1178. 98	1178. 98

Michael Andersen, Kasserer.

BERETNING FOR PERIODEN OKTOBER 1930—31.

Fyens Elevforening har nu bestaaet i 2 Aar; men en Forening, hvis Medlemmer er spredt over en hel Landsdel, har det jo sine Vanskeligheder at trækkes med. Og naar der for Fyens Vedkommende, i Modsætning til de andre Landsdele, kun har været en mindre Tilgang til Arbejderhøjskolen, bliver Forholdene yderligere vanskeliggjorte. — Naar disse Forhold tages i Betragtning, kan man vel have Lov til at sige, at vore Anstrengelser har givet et taaleligt Resultat.

Paa vor sidst afholdte Generalforsamling, som fandt Sted den 10. Oktober i Odense, fremgik det af Beretningen, at Foreningen havde ført en god Agitation for Skolen. Sidste Vinterkursus havde været besøgt af 9 Fynboer mod 3 à 4 de tidligere Aar; derimod havde ingen fynske Elever deltaget i Sommerskolen.

Der rettedes en stærk Kritik fra Medlemmernes Side over, at Skolen udsendte sine Programmer alt for sent.

Foreningens Regnskab udviste, at den var forholdsvis godt økonomisk stillet, og at Medlemskontingentet — 2 Kr. aarlig — var nok til at dække Foreningens Udgifter, saaledes at der endda kunde sluttes med en mindre Kassebeholdning.

Bestyrelsen genvalgte.

Det vedtoges, at Foreningen i det kommende Aar i Lighed med de tidligere skulde agitere for Tilgang til Esbjerg Arbejderhøjskole dels ved Artikler i den fynske Arbejderpresse og dels ved Samarbejde med politiske og faglige Organisationer.

Mødet sluttede med Diskussion om forskellige Spørgsmaal.

Foreningen opfordrer hermed alle fynske Elever, som endnu ikke har indmeldt sig i vor Forening, til at gøre dette.

J. Chr. Petersen,
Brændekilde, Holmstrup.

*

PERSONALIA

For indeværende Vinter har Arbejderhøjskolen faaet en ny Lærer, nemlig *Arne Sørensen*, tidligere Frederiksborg, Ophavsmand til Digtsamlingen »Spark og Kærtegn«. Ogsaa hans Kone, Fru *Nina Sørensen*, der er uddannet Bibliotekar, har foruden et Job ved Katalogisering af Bogsamlingen nogle Timer paa Skolen.

*

En af vore yngre, særprægede Kunstnere, *Preben Willmann*, har indtil videre overladt sit store Billede »Ungdom«, der samlede fortjent Opmærksomhed paa dette Efteraars Frie Udstilling, til Arbejderhøjskolens Omsorg. Maleriet har faaet en udmærket Plads paa en Langvæg paa Skolen.

*

I.

PIGEKURSUSET SOMMEREN 1931.

- *Andersen, Margit, Husassistent, Morupsvej 10, Odder.
- *Antonsen, Anna Marie, Husassistent, Vardevej 49, Esbjerg.
- *Christensen, Erna Marie, Syerske, Roarsvej 30, Aabyhøj.
- *Hansen, Gerda, Pakkerske, Teglgaardsvej 6, Vejle.
- *Jensen, Vita, Husassistent, Farsø.
- Krogh, Agnete, Strygerske, Østergade 62, Esbjerg.
- *Knudsen, Eleonora Kirstine, Husassistent, Tingvej 7, Haslev.
- *Lavritzen, Valborg Hansine, Husassistent, Holstebrovej 18, 2., Viborg.
- *Madsen, Klitta, Husassistent, Fruerlund, Hurup.
- Mathiesen, Sigrid Frida, Husassistent, Vardevej 43, Esbjerg.

- *Mortensen, Astrid Elise, Daugløgke, Humlebæk.
- *Nielsen, Ellen Katrine, Husassistent, »Kærvang«, Skelund.
- *Ohlsen, Grethe, Husassistent, Østergade 45, Esbjerg.
- *Petersen, Dorthea, Husassistent, Strucksallé 4, Tønder.
- *Sørensen, Helga, Husassistent, Lemnosvej 9, 2., København S.

II.

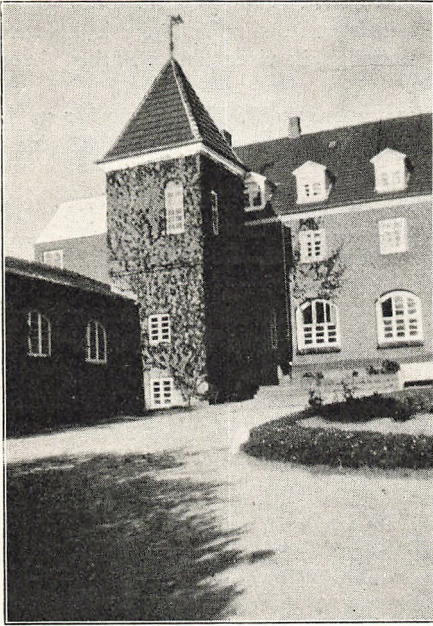
DET KOOPERATIVE KURSUS MAJ 1931.

- Ahrenkiel, C., Bogholder, Nordre Grave 10, Randers.
- Andersen, Viggo, Assistent, Valborg Allé 9, København Valby.
- *Bukholt, Nikolaus, Repræsentant, Haraldsgade 28, Esbjerg.
- Carlsen, Frode, Maskinmontør, Lille Skensved.
- *Dose, Edwin, Arbejdsmand, Brogade 21, 3., København K.
- Hansen, Kaj, Handelsmedhjælper, H. C. Ørstedesvej, København V.
- Holm, Eigil A., Arbejdsmand, Parmagade 12, 4., København S.
- *Jensen, Anders Frederik, Handelsmedhjælper, Selling, Hadsten.
- Jensen, Inger, Kontorassistent, Tycho Brahes Allé 34, 2., København S.
- Jørgensen, Herman, Maskinarbejder, Mølle Allé 9, 1., Valby.
- Lindberg, Kai, Skibsbygger, Lappen 6, Helsingør.
- Lundberg, P., Kommiss, Hovedstadens Brugsforening.
- *Madsen, Heinrich F., Læssøgade 60, Kolding.
- *Petersen, Ole P., Skibsbygger, Polensgade 24, 3., København S.
- *Strunge, Ejnar, Bogholder, Danmarksgade 51, Esbjerg.

De med * mærkede er Medlemmer af Elevforeningen.

ROSKILDE ELEVFORENINGENS BERETNING

Lørdag den 29. August, Dagen for vort første Elevmøde, oprandt med straalende Solskin, men man følte alligevel, at det var en tidlig Efteraarsdag. Køligheden mærkedes, men — trods alt — Vejret var fint, og det gav Haabet om, at der vilde møde mange gl. Elever allerede Lørdag Eftermiddag.

Det Haab bristede. Der mødte kun 12 Vinterkammerater og 2 Sommerkammerater. Vi maa nu haabe, at det første Elevmøde viste de Kammerater, der var mødt, hvor interessant og morsomt det var at mødes paa Roskilde Højskole med gamle Venner og drøfte de fælles Minder og Oplevelser, og at de vil agitere for en større Tilslutning til næste Aar.

Ved et Kaffebord, Klokken 3, bød Forstander Gammelgaard Velkommen paa Skolens og Eigil Holm paa Elevforeningens Vegne. Det var morsomt at sidde paa sin Plads og se de kendte Ansigter, se dem sludrende og leende drikke Kaffe, alt imens

det ene Fad Brød forsvandt efter det andet — det virkede alligevel saa hjemligt. Da Kaffen var drukket, blev vi enige om at sejle til Boserup og foretage en Vandretur gennem Skoven. Vi drog afsted med vor »Fader« i Spidsen og tog Luksusdamperen i Besiddelse, der alene var til vor Disposition, og snart stævnedes vi ud efter. Til højre for os laa Skolen med sine røde Gavle ragende højt til Vejrs, og til venstre Sct. Hans med lidt mere blegede Gavle. Vi naaede uden Søsyege til den modsatte Bred og begyndte vor Vandretur, der varede 2 Timer for de gamle Ben og 1¾ Time for de unge.

Det var en herlig Vandretur gennem Skoven, og Smilet og Lystigheden gjorde sit til at Kammeratskabsbaandet knyttedes endnu fastere mellem tidligere Elever og Lærere. Af og til kunde vi se Forstander Gammelgaard pirre i Jorden med sin Stok, og paa en Forespørgsel om, hvorfor det skete, blev Svaret kort: »Jeg leder efter Køkkenmøddingerne fra Gamle Gorms Tid«.

Kl. 6 gik vi atter ombord, sejlede tilbage og naaede Havnen i god Behold. Kl. 7 var vi hjemme igen, og snart sad vi atter om Bordet for at indtage vor velfortjente Aftensmad. Kl. 9 samledes vi for at være Hr. og Fru Gammelgaards Gæster.

Det blev en uforglemmelig Aften. Den indledtes med Kaffebord i Spisesalen, derefter trak vi os tilbage til Forstanderens Privatlejlighed og her blev budt paa lange Cigarer — af den private Kasse —; vi spredte os rundt paa Stolene og Gulvet.

Som bekendt drøftede vi ved Aarsmødet Muligheden for at starte en Lokal-Afdeling i København.

Det er nu Meningen at oprette en saadan Afdeling, idet det indledende Møde vil blive afholdt *Onsdag den 13. Januar 1932 Kl. 8* i Rømersgade 22. Ved dette Møde vil man tage Beslutning om Oprettelsen af Lokal-Afdelingen. Desuden kommer Forstander *Hj. Gammelgaard* til Stede og holder et Foredrag om Emnet »Ungdommen og Nutidsproblemerne«. Iøvrigt er der kammeratligt Samvær. Vi haaber, at alle Kammeraterne fra København, der er Medlem af Elevforeningen, vil møde op.

Paa Gensyn Onsdag den 13. Januar 1932!

Bestyrelsen.

§ 1. Foreningens Formaal er at danne et Bindeled mellem Roskilde Højskoles Elever, efter at de har forladt Skolen, samt udbrede Interesse for det Oplysningsarbejde, der udøves af Arbejdernes Højskoler.

§ 2. Foreningen udgiver i Forbindelse med Esbjerg Arbejderskole og Arbejdernes Oplysningsforbund et Fællesskrift, der bl. a. indeholder Aarsberetningen fra Skolen og Eleverne. Skriftet tilstilles Medlemmerne gratis.

§ 3. Foreningen afholder aarlig et Sommermøde paa Roskilde Højskole; Indbydelse hertil udsendes mindst 1 Maaned forud.

§ 4. Som Medlemmer kan optages alle tidligere Elever fra et af Skolens Kursus. Medlemmerne fra hvert Hold kan vælge et Medlem til Repræsentantskabet, der skal være Bestyrelsen behjælpelig i dens Arbejde. Mulige Lokal-Afdelinger har ogsaa Ret til at vælge en Repræsentant.

§ 5. Medlemsbidraget er 2 Kroner aarlig; det opkræves gennem Postvæsenet, hvis ikke det er indbetalt inden 1. September. Kalenderaaret er Regnskabsaaaret.

§ 6. Generalforsamlingen afholdes ved Sommermødet.

§ 7. Bestyrelsen, der bestaar af Formand, Kasserer og Sekretær, vælges paa Generalforsamlingen for 1 Aar ad Gangen. Desuden vælges 2 Revisorer og 2 Suppleanter.

§ 8. Ændringer i Lovene kan ske ved almindelig Stemmeferhed paa Generalforsamlingen.

ELEVFORTEGNELSE: 3 UGERS FAGFORENINGSKURSUS 1931

H. C. Andersen, København, Rømersgade 22.
 Anton Kark Nielsen, Aarhus, Alfavej, Fredensvang.
 Frk. Edith Mayne, København, Gartnergade 17, N.
 Marius Madsen, København, H. C. Ørstedsvej 28 B, V.
 Ottos Andersen, Frederikssund, Dampmøllen.
 Karl G. Rosenberg, Holstebro, Fredericiagade 19.
 A. Nielsen, Randers, Flintebjerg Allé 7.
 A. Borch-Jensen, Roskilde, Jernbanegade 14.
 C. J. Hansen, Herning St.
 S. Hannibal Hansen, Padborg St.
 Aage Schmidt, Sønderborg, Oehlenschlägersgade 15.
 Aage Nielsen, Vordingborg, Københavnsvej 15.
 P. Andersen, København, Gl. Kongevej 6, V.
 S. A. Svendsen, København, Gl. Kongevej 6, V.
 Niels Ohlsen, København, Genforeningsplads 26, Brh.
 Henry Hansen, Aalborg Kristiansgade 14.
 Jens Hansen, Otterup.

SPLINTER

I sit Nummer for 4. September slaar det grundtvigske »Højskolebladet« fast, at ARBEJDERHØJSKOLEN »hævder sig overlegent i Rækken af Højskoleaarsskrifter«.

*

Billederne Side 44, 58 og 62 har vi med Tilladelse af Forlaget Der Bücherkreis, G. m. b. H., Berlin S. W. 61, laant fra dettes Kvartals-Tidsskrift »Der Bücherkreis«. — Billederne Side 36 stammer fra Bogen »acceptera«, Tidens Forlag, Stockholm 1931.

Tegningen Side 28 er velvilligst overladt os af Kunstneren Anton Hansen og Aarhus-Tegneren Martinus Hougaard har venligst præsteret Hæftets Omslag, de smaa Illustrationer til H. C. Hansens Digt, og enkelte Vignetter.

*

Der er ialt i Tidens Løb oprettet ikke færre end 160 Højskoler i Danmark. Men de 100 af dem er forsvundet igen. Til- og Afgang fordeler sig saaledes, oplyste Forstander *Bækhøj*, Ollerup, i et Foredrag i Sommer:

1844—61:	13	Skoler oprettet,	2	nedlagt =	11
1862—81:	76	—	—	23	— = 64
1882—1901:	38	—	—	29	— = 73
1902—11:	18	—	—	9	— = 82
1912—21:	5	—	—	27	— = 60
1922—31:	10	—	—	10	— = 60

*

»Grubearbejdernes Sang« paa Side 26—27, er en Oversættelse af den tyske Arbejderdigter Engelkes *Lied der Kohlenhauer*, som danske Radiolyttere havde Lejlighed til at høre den 14. Juli 1930, da Hamburgs Arbejder-Talekor, under Ledelse af Instruktor Adolf Johannesson, fremførte Digtet som Talekor fra Studiet i København.

*

Karl Marx's Død er oversat efter Kapitlet »Das letzte Jahr« i den fortrinlige Levnedsskildring: *Karl Marx, Geschichte seines Lebens* (Berlin 1918) af Franz Mehring (1846—1919).

*

Roskilde Højskoles gamle Elevforening, d. v. s. Foreningen af Roskilde Elever fra Bredsdorffernes Tid, har i Dagene 20.—22. September holdt Elevmøde — paa Krabesholm Højskole ved Skive. Foreningen vil paa 25 Aars Dagen for Grundstensnedlæggelsen holde et Jubilæumsmøde paa Roskilde Højskole.

*

Alle Medlemmer af de to Højskolars Elevforeninger bør naturligvis være med i A. O. F.s Bogkreds, og snarest faa fat i den først udsendte Bog *B. Traven: »Døds-skibet«*. Om *Kredsen* siger Tom Kristensen i »Pol.«: — »bliver alle Bøgerne som den Roman, hvormed »Kredsen« har startet, kan man rolig ønske den til Lykke.« Og om selve Bogen siger han: »Romanen »Døds-skibet« er et Særsyn, folkelig i sin Indstilling, folkelig i sin Fantasi og i sin Stil, en Forløber for den Proletarkunst, som vi venter paa hele Verden over«.

1947/1521
~~374~~
H OC
2

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

Frode Kristensen: Kapitalismens Fremmarch; Det nye Tyrki	3
Ib Kolbjørn: Karl Marx' Død. (Efter Fr. Mehring)	15
Hj. Gammelgaard: Radioens Kulturopgaver	19
H. C. Hansen: Grubearbejdernes Sang. (Efter G. Engelke)	26
Poul Hansen: Arbejder og Bolig	29
Otto Jensen: Strejke. (Efter John Galsworthy)	41
Arvid Hansen: Den nordiske Folkehøjskole i Geneve	51
Johs. Hald: Fra Tjekkoslavakiet	57
Robert Huhle: Esbjerg og Tinz	63
Poul Hansen: Esbjerg Arbejderhøjskole Sommer 1931	66
Hj. Gammelgaard: Roskilde Højskole Sommer 1931	71
Maren Jepson: En Husmoder paa Højskole.....	76
Mogens Lorentzen: Freskerne i Roskilde Højskole	78
Harald Jensens Høj	85
Jens A. Petersen: Landarbejderungdommen, D. s. U. og Højskolen	88
Esbjerg Elevforenings Beretning	90
Regnskab 1930—31	90
Fyens Elevforening 1930—31	91
Personalialia	91
Elevfortegnelse	91
Roskilde Elevforenings Beretning	93
Regnskab 29. Marts—30. Aug. 1931	94
Lokalafdeling i København	95
Love for Elevforeningen	95
Elevfortegnelse	95
Splinter	96

